

Regeringens proposition

1980/81: 25

med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81;

beslutad den 30 oktober 1980.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utgifter m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår.

De anslag som begärs uppgår till ca 1,6 miljarder kr. De största anslagen avser ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer, byggande av statliga vägar, vuxenstudiestöd m. m., statens vattenfallsverk, FN-styrkors verksamhet utomlands samt bidrag till byggande av kommunala vägar och gator.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsråden Ullsten, Mogård, Dahlgren, Åsling, Burenstam Linder, Johansson, Boo, Danell, Petri

Proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81

Statsråden föredrar förslag till riksdagen i frågor angående anslag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Wirtén anför: I prop. 1979/80: 138 har regeringen föreslagit att 53 850 000 kr. anvisas till industriella åtgärder och 5 milj. kr. för särskilt sysselsättningsbidrag till Svenska Rayon AB. Vidare har regeringen i prop. 1980 U: 1 föreslagit att 260 milj. kr. anvisas till det allmänna barnbidraget. Regeringen har i samma proposition föreslagit att 32 milj. kr. anvisas till studiehjälp m. m. I prop. 1980/81: 26 har regeringen föreslagit att 69,7 milj. kr. anvisas som ersättning till Trångfors AB m. m. vid en begränsad utbyggnad av Sölvbackaströmmarna. De ytterligare medelsbehov som nu kan överblickas bör sammanfattas i en gemensam proposition angående utgifter på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Skulle anslagsframställningar därutöver på tilläggsbudget för innevarande budgetår visa sig ofrånkomliga bör dessa föreläggas riksdagen vid en senare tidpunkt.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att besluta om anslag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 i enlighet med de förslag som föredragandena har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden som redovisas i underprotokollen och en sammanställning över de anslag som regeringen begär skall bifogas propositionen som bilagor 1–11.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Ullsten

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser utrikesdepartementets verksamhetsområde

TREDJE HUVUDTITELN

A. Utrikesdepartementet m. m.

A 3. Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen. Under denna rubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 14,5 milj. kr. Vid budgetårets ingång fanns en behållning av 1,7 milj. kr. under anslaget. Med hänsyn till tidplanen för byggnadsarbetena bör vissa objekt m. m. nu ånyo redovisas för riksdagen.

I gällande investeringsplan är för uppförande av en svensk ambassadanläggning i *Lagos* en preliminär kostnadsram av 15 milj. kr. uppförd i avvaktan på slutligt byggnadsprogram för de med hänsyn till tomträtten förenade speciella nigerianska villkoren (prop. 1979/80: 100 bil. 6, UU 1979/80: 19, rskr 1979/80: 203).

Regeringen har med beslut den 27 mars 1980 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att projektera en första etapp omfattande chefsbostad och två familjebostäder för ambassadpersonal jämte serviceutrymmen. En andra etapp innefattande främst kanslibyggnad bedömdes av kostnadsskäl böra skjutas på framtiden. Kostnaderna för utförande av den första etappen har beräknats till 23 milj. kr. i prisläget den 1 april 1980 med en medelsförbrukning under budgetåret 1980/81 av 13 milj. kr. Det är mot bakgrund av bl. a. de extremt höga kostnaderna på hyresmarknaden i *Lagos* angeläget att den första etappen genomförs. För att kunna uppfylla de av nigerianska myndigheterna fastställda tidskraven har anläggningsarbetena redan påbörjats.

I prop. 1979/80: 100 (bil. 6, UU 1979/80: 19, rskr 1979/80: 203) anförde jag att det är angeläget att en om- och tillbyggnad av ambassadanläggningen i *Peking* påbörjas under innevarande budgetår. Kostnaderna för detta projekt uppskattades preliminärt till 10,2 milj. kr., prisläget den 1 april 1979. I

avvaktan på en säkrare kostnadsberäkning fördes någon kostnadsram inte upp i förslaget till investeringsplan. I beslut den 4 september 1980 har regeringen uppdragit åt byggnadsstyrelsen att slutföra projekteringen av ambassadanläggningen till färdiga bygghandlingar. Projekteringsarbetet utförs på grundval av ett byggnadsprogram innefattande dels en tillbyggnad av kanslibyggnaden genom att nuvarande två bostäder i fastighetens bottenvåning ianspråkats, dels uppförande av två nya personalbostäder i kanslibyggnadens förlängning samt uppförande av en handläggarbostad jämte viss upprustning av övriga befintliga bostäder på beskickningstomten. Av kostnadsskäl har iordningsställande av ytterligare en handläggarbostad utgått ur byggnadsprogrammet. Kostnaderna för de nu aktuella arbetena har beräknats till 12,3 milj. kr. i prisläget den 1 april 1980 med en medelsförbrukning under budgetåret 1980/81 av 7 milj. kr. Med hänsyn till den mycket besvärande lokalsituationen vid ambassaden bör arbetena påbörjas snarast. Enligt avtal med de kinesiska myndigheterna måste byggnadsmaterialet ha levererats senast den 1 januari 1981.

Det är ytterst angeläget att projekten i Lagos och Peking kan genomföras i den utsträckning och inom de program som jag nu har redovisat. Följande konstnadsramar, i 1000-tal kr., bör således föras upp i gällande investeringsplan.

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 80-04-01	Medelsförbrukning beräknad för 1980/81
Lagos	23 000	13 000
Peking	12 300	7 000

Medelsförbrukningen under budgetåret 1980/81 för byggnadsarbeten i Lagos och Peking beräknas till ca 20 milj. kr. Utöver tillgängliga medel på anslaget erfordras ytterligare ca 15,5 milj. kr. innevarande budgetår.

Med hänvisning till vad jag anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten inom de kostnadsramar som jag förordat i det föregående,
2. till *Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 15 500 000 kr.

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Anmälan till tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde

FJÄRDE HUVUDTITELN

H. Övrig verksamhet

[1] **H 9. FN-styrkors verksamhet utomlands.** Medel för en svensk militär styrka i FN-tjänst anvisades första gången på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1956/57 (prop. 1956: 198, SU 1956: 179, rskr 1956: 539). Därefter har årligen ytterligare medel anvisats för svenska FN-styrkors verksamhet.

Medel för de årliga utgifterna inom Sverige för att rekrytera, utbilda och organisera den svenska beredskapsstyrkan m. m. anvisas sedan budgetåret 1965/66 under förslagsanslaget Beredskapsstyrka för FN-tjänst. Medel för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige och för viss personal vid Sveriges ständiga representation i FN samt – fr. o. m. den 1 juli 1967 – för observatörer i FN-tjänst anvisades budgetåren 1965/66–1971/72 under reservationsanslaget Kostnader för svenska FN-styrkor m. m. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 har medel för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige anvisats under anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands.

Sammanlagt har för svenska FN-styrkors verksamhet hittills anvisats 1 241 465 000 kr. på tilläggsstat och tilläggsbudget. Därav har 40,7 milj. kr. anvisats för att täcka utgifterna för FN-styrkan på Cypern, FN-styrkan i Mellersta Östern och FN-observatörer under tiden januari–juni 1980 samt för vissa oförutsedda utgifter (prop. 1979/80: 125 bil. 1, FöU 1979/80: 16, rskr 1979/80: 319).

Del av ifrågavarande kostnader avses bli ersatta av FN. Intill den 1 juli 1980 har från FN influtit 554 069 612 kr. Sveriges fordran hos FN enligt hittills framlagda krav uppgår f. n. till 150 281 690 kr. Ersättningar som flyter in från FN tillgodoförs statsbudgetens inkomsttitel Övriga inkomster av statens verksamhet.

Genom beslut i april 1980 förordnade regeringen att ett sjukhuskompani omfattande högst 150 man jämte viss stabspersonal skulle ställas till FN:s förfogande för tjänstgöring i Mellersta Östern under högst ett år. Utgifterna beräknas till 2 milj. kr. för månad eller för tiden juli–december 1980 sammanlagt 12 milj. kr.

Genom beslut i juni 1980 förlängdes tiden för den svenska FN-insatsen på Cypern t. o. m. den 15 december 1980. Utgifterna beräknas till ca 5,4 milj. kr. för månad eller för tiden juli–december 1980 sammanlagt 32,5 milj. kr.

Genom beslut i juni 1980 medgav regeringen att observatörer i FN-tjänst får avlösas under budgetåret 1980/81. Antalet observatörer uppgick den 1 juli 1980 till 44. Medelsbehovet för dessa kan beräknas till ca 767 000 kr. för månad eller för tiden juli–december 1980 sammanlagt 4,6 milj. kr.

En allmän medelsreserv av 3 milj. kr. bör beräknas med hänsyn till eftersläpande sjukvårdskostnader för tidigare kontingenter samt vissa utgifter som kan bli nödvändiga vid en avveckling av kontingenterna.

Vid utgången av juni 1980 fanns ett underskott på 2 377 000 kr. under anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands.

Behovet av ytterligare medel för FN-styrkor i Mellersta Östern och på Cypern och för observatörer uppgår alltså till (12 000 000+32 500 000+4 600 000+3 000 000+2 377 000) avrundat 54,5 milj. kr. Medlen bör liksom tidigare anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Med hänsyn till att många osäkra faktorer ligger i anslagsberäkningen kan det bli nödvändigt att även i fortsättningen förskottsvis täcka utgifter för ifrågavarande ändamål från anslaget till oförutsedda utgifter. Dessa utgifter bör slutligt belasta anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands. Frågan om deras täckning bör få tas upp senare.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *FN-styrkors verksamhet utomlands* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 54 500 000 kr.

[2] **H 10. Övervakningskontingenten i Korea.** Efter förslag i prop. 1953: 234 anvisade riksdagen (SU 1953: 196, rskr 1953: 431) på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1953/54 under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 5 milj. kr. till svenska övervaknings- och repatrieringskontingenten i Korea.

Den svenska repatrieringskontingenten upplöstes efter slutfört uppdrag den 1 mars 1954. Övervakningskontingentens uppdrag står alltjämt kvar men personalen har reducerats avsevärt och uppgår nu till sju personer mot omkring 90 personer år 1955.

För övervakningskontingentens fortsatta verksamhet har riksdagen under anslaget Svenska övervakningskontingenten i Korea, fr. o. m. budgetåret 1972/73 benämnt Övervakningskontingenten i Korea, efter förslag av

Kungl. Maj:t anvisat sammanlagt 29 020 000 kr. (jfr senast prop. 1979/80: 25 bil. 2, FöU 1979/80: 9, rskr 1979/80: 69). Hittills har alltså anvisats 34 020 000 kr. för ifrågavarande ändamål. De medel som anvisades senast beräknades täcka utgifterna för kontingentens verksamhet t. o. m. juni 1980.

Det kan inte bedömas hur länge övervakningskontingenten i Korea behöver fortsätta sin verksamhet. Medel för verksamheten bör emellertid beräknas för tiden t. o. m. utgången av budgetåret 1980/81. Jag anser att kontingentens personalstyrka även i fortsättningen bör hållas så låg som möjligt.

För den fortsatta verksamheten räknar jag med ett medelsbehov av ca 154 200 kr. för månad eller för budgetåret 1980/81 1 850 000 kr. Vid utgången av budgetåret 1979/80 fanns ett underskott på 184 900 kr. under anslaget Övervakningskontingenten i Korea. Medelsbehovet för budgetåret 1980/81 uppgår därför till (1 850 000 + 184 900) avrundat 2 milj. kr.

Beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1980/81 måste betraktas som ungefärlig med hänsyn till svårigheterna att beräkna vissa utgiftsposter samt möjligheten av en avveckling av kontingentens verksamhet. Ett eventuellt behov av ytterligare medel får tillgodoses genom anlitan­de av anslaget till oförutsedda utgifter. Frågan om att täcka utgifter som bestrids på detta sätt bör få tas upp senare.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övervakningskontingenten i Korea* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Utdrag
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Adelson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

SJÄTTE HUVUDTITELN

B. Vägvesendet

[1] **B 2. Drift av statliga vägar.** Under rubriken Drift av statliga vägar har på statsbudgeten för innevarande år förts upp ett reservationsanslag av 2 528,3 milj. kr.

Under anslaget Drift av statliga vägar ingår fr. o. m. budgetåret 1980/81 medel för vägverkets investeringar i anläggningstillgångar. För innevarande budgetår har 94,3 milj. kr. beräknats för anskaffning av driftanläggningar, fordon och maskiner m. m. I budgetpropositionen (1979/80: 100 bil. 9, TU 1979/80: 9, rskr 1979/80: 222) anmälde jag att anskaffningarna av anläggningstillgångar borde omfatta samma planeringsperiod som anslaget i övrigt, dvs. framförliggande kalenderår. För att uppnå detta bör nu medel anvisas för de anskaffningar som är aktuella under andra halvåret 1981. I budgetpropositionen anmälde jag att medel motsvarande hälften av vad som anvisats för budgetåret 1980/81 borde anvisas på tilläggsbudget till statsbudgeten för ifrågavarande ändamål.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Drift av statliga vägar* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 45 000 000 kr.

[2] **B 3. Byggnad av statliga vägar.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett reservationsanslag av 900 milj. kr.

Den 18 januari 1980 påseglades bron över Askeröfjorden. Bron rase-
rades fullständigt. Olika åtgärder har vidtagits av statens vägverk dels för

att så snabbt som möjligt kunna uppföra en ny bro över fjorden, dels för att lösa trafikproblem.

Omedelbart efter olyckan inrättades båttrafik mellan Almön och Stenungsund. Ett nytt färjeläge med tillfartsvägar har byggts för en ny färjeled som togs i bruk den 10 mars 1980.

I beslut den 31 januari 1980 angav regeringen vissa farledsmässiga förutsättningar för uppförandet av en ny bro. Efter framställning av vägverket bemyndigade regeringen den 19 juni 1980 statens vägverk att upphandla en ny bro mellan Almön och Källön. Upphandlingen av en ny bro inkl. vissa anslutningsvägar fick ske inom en kostnadsram av 112 milj. kr. i 1980 års prisnivå.

I prop. 1980/81: 20 bil. 5 om besparingar i statsverksamheten har jag anmält frågan om finansieringen av en ny bro till Tjörn. Vägverket har nu beräknat att de totala kostnaderna för återuppförande av en ny bro över Askeröfjorden jämte tillfartsvägar samt den tillfälliga färjeförbindelsen kommer att uppgå till ca 210 milj. kr.

Den kostnadsram om 112 milj. kr. för den nya bron m. m. som angavs i regeringens beslut den 19 juni 1980 kan med nuvarande prisutveckling beräknas medföra en slutlig kostnad av ca 135 milj. kr. fram till färdigställandet i december 1981.

Enligt förslagen i besparingspropositionen får vissa ordinarie vägbyggnadsmedel tas i anspråk för brobyggnationen. Kostnaderna för den tillfälliga färjeförbindelsen m. m. har jag räknat med att vägverket kan inrymma inom anslaget till Drift av statliga vägar.

Av de totala kostnaderna för en ny bro till Tjörn samt tillfälliga båt- och färjeförbindelser om ca 210 milj. kr. bör enligt min mening 135 milj. kr. täckas genom tilläggsanslag på statsbudgeten. Resterande 75 milj. kr. får vägverket inrymma inom ordinarie anslag till drift och byggande av statliga vägar.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Byggande av statliga vägar* på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 135 000 000 kr.

[3] **B 5. Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett reservationsanslag av 370 milj. kr.

Riksdagen har för budgetåret 1980/81 under anslaget G 1. Posthus m. m. anslagit medel för bl. a. byggandet av postterminalen i Tomteboda. Terminalen beräknas vara färdig för inflyttning under år 1983.

Statens vägverk har i samråd med postverket samt Stockholms och Solna kommuner utrett olika alternativa anslutningsvägar till terminalen. Överenskommelse har härvid nåtts om att ansluta terminalen till det överordnade väg- och gatunätet genom en utbyggnad av Klarastrandsledens

anslutning till Ekelundsvägen i Solna. Denna utbyggnad ingår som en del i ett vägobjekt som finns upptaget i nu gällande fördelningsplan. Detta objekt beräknas enligt planen inte komma till utförande förrän under senare hälften av 1980-talet. För att skapa snabba och rationella transportvägar till och från den nya terminalen anser jag att en tidigareläggning av Klarastrandsledens anslutning till Ekelundsvägen bör ske. Bidragsmedel bör därför redan nu anvisas till anslutningsvägens utbyggnad. Härmed kan vägen vara färdig vid den beräknade inflyttningstidpunkten för postterminalen.

Totalkostnaden för anslutningsvägen har av vägverket beräknats till 64 milj. kr. Det 95-procentiga statsbidraget skulle därvid uppgå till ca 61 milj. kr. Enligt min mening bör med hänsyn till postverkets nytta av vägen postverket betala 7 milj. kr. av kostnaderna. Totalkostnaden för Tomtebodaterminalen bör räknas upp med detta belopp. Jag föreslår att postverket under budgetåret 1980/81 får förskottera beloppet med rörelsemedel. Jag räknar vidare med att vägverket kan inrymma projekteringskostnader på 2 milj. kr. inom redan anvisade anslag. Detta innebär att 52 milj. kr. bör anvisas på tilläggsanslag till statsbudgeten.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 52 000 000 kr.

[4] **B 10. Byggande av mellanriksvägen Kiruna—Narvik.** För byggande av mellanriksvägen Kiruna—Narvik har riksdagen tidigare anvisat 312,1 milj. kr.

I början av år 1980 stod det klart att de medel som anvisats för byggandet av mellanriksvägen på grund av prisstegringarna inte skulle räcka till ett fullföljande av vägbyggnationen. Regeringen fann att vägutbyggnaden skulle fullföljas av arbetsmarknads- och regionalpolitiska skäl och medgav därför i beslut den 26 juni 1980 att statens vägverk fick upphandla återstående byggnadsetapp av mellanriksvägen.

Vägverket har i framställning den 19 september 1980 begärt att 45,9 milj. kr. anvisas på tilläggsanslag för det fortsatta vägbyggandet. De totala kostnaderna för mellanriksvägen kommer därmed att uppgå till 358 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Byggande av mellanriksvägen Kiruna—Narvik* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 45 900 000 kr.

Bilaga 4

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Johansson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser budgetdepartementets verksamhetsområde

ÅTTONDE HUVUDDTITTELN

F. Statlig personalpolitik m. m.

F 15. Täckande av underskott hos statens institut för personaladministration och personalutbildning. Statens institut för personaladministration och personalutbildning (SIPU) inrättades den 1 juli 1979 genom en sammanslagning av dåvarande statens personalutbildningsnämnd (PUN) och delar av dåvarande statens personalnämnd (SPN). Verksamheten finansieras *dels* genom ett förvaltningskostnadsanslag, över vilket bl. a. vissa administrations-, utrednings- och utvecklingskostnader bestrids, *dels* genom ett anslag till uppdragsverksamhet som har förts upp i statsbudgeten med endast ett formellt anslagsbelopp av 1 000 kr. För budgetåret 1980/81 har 17 330 000 kr. anvisats över förvaltningskostnadsanslaget, varav 3 milj. kr. utgör ett driftbidrag till den uppdragsfinansierade verksamheten.

Under det första verksamhetsåret har bl. a. till följd av omorganisationen verksamheten inte hunnit anpassas till myndigheternas behov och efterfrågan. SIPU:s uppdragsverksamhet redovisar därför för budgetåret 1979/80 ett underskott på sammanlagt 3,5 milj. kr. Av underskottet utgör 563 000 kr. ett balanserat underskott från PUN:s uppdragsverksamhet. Vidare kan 1 milj. kr. av underskottet hänföras till kostnader som är direkt föranledda av omorganisationen. Bl. a. har SIPU för statens arbetsmarknadsnämnds räkning under en övergångsperiod kostnadsfritt handlagt vissa individärenden som tidigare åvilat SPN:s regionkontor.

Enligt min mening bör varken underskottet från PUN:s verksamhet eller underskottet till följd av omorganisationen belasta SIPU:s uppdragsverksamhet. Jag anser därför att dessa delar av SIPU:s underskott samt de ränteutgifter de föranleder under andra halvåret 1980 bör täckas genom ett förlusttäckningsbidrag på sammanlagt 1 642 000 kr. Jag har därvid beräknat SIPU:s ränteutgifter till 79 000 kr.

I prop. 1980/81: 20 om besparingar i statsverksamheten, m. m. angav jag att förluster av den storleksordning som SIPU redovisat för budgetåret 1979/80 inte kan accepteras. SIPU:s verksamhet skall i huvudsak finansieras genom avgifter. Avgiftsfinansieringen innebär att SIPU måste anpassa verksamheten till den efterfrågan som riktas mot SIPU:s produkter. Jag framhöll också att jag till budgetpropositionen för budgetåret 1981/82 kommer att föreslå att driftbidraget reduceras med 1 milj. kr. och att det i sin helhet bör kunna avvecklas till budgetåret 1982/83. Om den äldre förlust som jag redovisat avskrivs bör det innebära att SIPU i fortsättningen kan bedriva sin uppdragsverksamhet utan underskott.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Täckande av underskott hos statens institut för personaladministration och personalutbildning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag av 1 642 000 kr.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Mogård

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde

NIONDE HUVUDTITELN

B. Kulturändamål

[1] **B 10. Bidrag till Svenska riksteatern.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 79905000 kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1979/80 har till bidrag till Svenska riksteatern anvisats ett reservationsanslag av 2072000 kr. (prop. 1979/80: 125, KrU 1979/80: 32, rskr 1979/80: 313) med hänsyn till kostnadsökningar beträffande 1979 års avtal, höjda traktamenten samt beslutade höjda sociala avgifter. Riksteatern har gett in en framställning om ytterligare medel för budgetåret 1980/81 för täckande av kostnadsökningar till följd av nyss nämnda avtal m. m.

Föredraganden

Vid min anmälan av medelsbehovet under detta anslag i prop. 1979/80: 100 (bil. 12 s. 38) anförde jag att jag avsåg att återkomma senare angående medelsbehov under budgetåret 1980/81 till följd av ökade lönekostnader, ändrade sociala avgifter och höjda traktamenten. Med hänvisning till de kostnadsökningar som redovisats i teaterns framställning förordar jag att anslaget till Svenska riksteatern höjs med 3 158 000 kr., varav för löner högst 1 516 000 kr. Jag har för avsikt att återkomma i annat sammanhang beträffande ytterligare medelsbehov med anledning av 1980 års löneavtal m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska riksteatern* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 3 158 000 kr.

[2] **B 11. Bidrag till Operan och Dramatiska teatern.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 153 780 000 kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1979/80 har till bidrag till Operan och Dramatiska teatern anvisats ett reservationsanslag av 5 858 000 kr. (prop. 1979/80: 125, KrU 1979/80: 32, rskr 1979/80: 313) med hänsyn till kostnadsökningar beträffande 1979 års avtal, höjda traktementen samt beslutade sociala avgifter. Operan och Dramatiska teatern har gett in framställningar om ytterligare medel för budgetåret 1980/81 för täckande av kostnadsökningar till följd av nyss nämnda avtal m. m.

Föredraganden

Då medelsbehovet under detta anslag anmäldes i prop. 1979/80: 100 (bil. 12 s. 41) anförde jag att jag avsåg att återkomma senare angående medelsbehov under budgetåret 1980/81 till följd av ökade lönekostnader och ändrade sociala avgifter. Med hänvisning till det ökade medelsbehovet för löner m. m. för budgetåret 1980/81 med anledning av 1979 års avtal m. m. förordar jag att anslaget till Operan och Dramatiska teatern höjs med 4 393 000 kr. resp. 2 380 000 kr., varav för löner högst 2 096 000 kr. resp. 1 068 000 kr. Jag har för avsikt att återkomma i annat sammanhang beträffande ytterligare medelsbehov med anledning av 1980 års avtal m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Operan och Dramatiska teatern* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 6 773 000 kr.

[3] **B 12. Rikskonsertverksamhet.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 32 318 000 kr. I tilläggsbudget III för budgetåret 1979/80 har till rikskonsertverksamhet anvisats ett reservationsanslag av 487 000 kr. (prop. 1979/80: 125, KrU 1979/80: 32, rskr 1979/80: 313). Institutet för rikskonserter har nu begärt ytterligare medel för budgetåret 1980/81 bl. a. med hänsyn till 1979 och 1980 års löneavtal.

Föredraganden

Med hänvisning till kostnadsökningar till följd av 1979 och 1980 års löneavtal samt ändrade sociala avgifter förordar jag att anslaget till Institutet för rikskonserter för innevarande budgetår höjs med 3 078 000 kr. Dessa kostnader har ej kunnat beaktas i prop. 1979/80: 100.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rikskonsertverksamhet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 3 078 000 kr.

[4] **B 48. Bidrag till vissa arkiv.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår förts upp ett anslag av 1 685 000 kr. Ur anslaget utgår bidrag till Emigrantregistret i Karlstad, Stiftelsen Emigrantinstitutet, Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv, Genealogiska föreningen, Föreningen Värmlandsarkiv, Folkkrörelsernas arkivförbund och Ruotsinsuomalaisten Arkisto (Arkiv för Sverigefinnar och Finlandssvenskar i Sverige).

Genom beslut den 5 oktober 1978 uppdrog regeringen åt statens förhandlingsnämnd att ta upp de förhandlingar med Stockholms kommun, vilka erfordras för en ändamålsenlig lösning av frågor inom kulturområdet, som kan ha ett gemensamt intresse för staten och kommunen. Frågorna, som enligt beslutet skulle överlämnas av chefen för utbildningsdepartementet i varje särskilt fall till nämnden, omfattade bl. a. frågan om statligt bidrag till Stockholms stadsarkiv för dess funktion som arkivmyndighet för regionala och lokala statliga myndigheter.

I den av Kungl. Maj:t år 1962 fastställda arkivstadgan (1962:40) för Stockholm fastslås att Stockholms stadsarkiv är arkivmyndighet och arkivdepå för statsmyndigheter, vilkas verksamhet huvudsakligen avser Stockholm. F. n. är det ca 30 statliga myndigheter som har sina arkivhandlingar i stadsarkivet. Vissa av dessa är små, medan andra som t.ex. polisen, lokala skattemyndigheten och tingsrätten är mycket stora. Av stadsarkivets totala arkivbestånd, som uppgår till ca 35 000 hyllmeter, har man uppskattat att arkiven från de statliga myndigheterna utgör ca halvdelen.

Med skrivelse den 25 april 1980 har statens förhandlingsnämnd överlämnat avtal med företrädare för Stockholms kommun om bl. a. ersättning till Stockholms kommun för nyttjande av stadsarkivet. Avtalet har slutits under förbehåll att det godkänns av regeringen och av Stockholms kommunfullmäktige genom beslut som vinner laga kraft.

Avtalet innebär att staten skall ersätta Stockholms kommun med 1 750 000 kr. per år för dess funktion som arkivmyndighet för regionala och lokala statliga myndigheter (landsarkivfunktion). Beloppet är beräknat i kostnadsläget maj månad 1980. Parterna har vidare kommit överens om att ersättningen skall betalas ut den 1 juli varje år med början 1980 och att beloppet anpassas till kostnadsutvecklingen enligt konsumentprisindex (totalindex) för maj månad det år utbetalningen avser. I avtalet regleras vidare frågan om dess uppsägning m. m.

Föredraganden

Stadsarkivet i Stockholm har alltsedan år 1929 haft statens uppdrag att fungera som landsarkiv för de regionala och lokala statliga myndigheter, vilkas verksamhet huvudsakligen avser Stockholm. När det nu gäller att finna en ändamålsenlig lösning av arkivfrågorna för denna del av statsförvaltningen har jag övervägt flera olika alternativ. Man kan bl. a. tänka sig

att ett nytt statligt landsarkiv byggs i Stockholm eller att landsarkivet i Uppsala får utvidga sitt verksamhetsområde till att omfatta även Stockholm. Det finns även möjlighet att låta riksarkivet fungera som landsarkiv för Stockholm.

En rad faktorer – lokalresurser m. m. – talar dock för att stadsarkivet i Stockholm även fortsättningsvis bör fungera som landsarkiv för berörda myndigheter. Inte minst har den omständigheten stor betydelse att stadsarkivet genom sin verksamhet har etablerat en samverkan med berörda statsmyndigheter som bör bibehållas. Jag finner därför att avtalet bör kunna godtas och förordar att regeringen inhämtar bemyndigande av riksdagen att godkänna det, vad det avser ersättning till kommunen.

Enligt sin instruktion (1977: 553) får riksarkivet inspektera bl. a. Stockholms stadsarkiv. Jag förutsätter att riksarkivet i framtiden kommer att utnyttja denna inspektionsrätt på sätt som motsvarar vad som gäller för inspektionerna av landsarkiven.

Jag förordar att bidraget till Stockholms stadsarkiv beräknas under förevarande anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna det av mig i det föregående nämnda avtalet i vad det avser ersättning till Stockholms kommun för utnyttjande av stadsarkivet,
2. till *Bidrag till vissa arkiv* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag av 1 750 000 kr.

[5] **Radio och television.** I skrivelse den 13 mars 1980 har riksdagen beslutat att radionämnden för verksamheten budgetåret 1980/81 skall erhålla 1,3 milj. kr. av televisionsavgiftsmedel (prop. 1979/80: 100, KrU 1979/80: 24, rskr 1979/80: 178).

Radionämnden har i skrivelser den 26 mars och den 11 juli 1980 hemställt om 133 000 kr. för en undersökning av programutbudet i kärnkraftsfrågan.

Föredraganden

Det är angeläget att radionämnden ges möjlighet att granska radions och televisionens programutbud i kärnkraftsfrågan inför folkomröstningen. Då en sådan granskning kräver extraordinära resurser, bör nämnden ges en medelsförstärkning om 110 000 kr. för innevarande budgetår.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

- att godkänna mitt förslag till medelsförstärkning för radionämndens verksamhet.

D. Högskola och forskning

[6] D 53. **Förvärv av aktier i Centrala Filmarkivet AB (CEFAB).** (Nytt anslag.) Med anledning av regeringens proposition om ett centralt organ för informationsförsörjning, m. m. (prop. 1977/78: 114) beslöt riksdagen (UoU 1978/79: 12, rskr 1978/79: 39) att mikrofilmning av den svenska dagspressen skulle komma till stånd.

Som underlag för besluten låg tidningsfilmningskommitténs två rapporter Dagspress på mikrofilm (Ds U 1975: 4 och Ds U 1976: 14).

Tidningsfilmningskommittén konstaterar härvid att filmning har gjorts under 1960- och 1970-talen av det privatägda företaget CEFAB i kommission för moderbolaget AB Rekolid.

Jag uppdrog den 8 mars 1979 åt statens förhandlingsnämnd (SFN) att klargöra förutsättningarna för förhandlingar om ett övertagande av filmnegativen samt att – såvåda förutsättningar fanns – förhandla med Rekolid-Cefab härom. SFN har fört förhandlingar med dels företrädare för CEFAB och AB Rekolid, dels företrädare för Svenska Tidningsutgivareföreningen som har upphovsrättsliga intressen i det mikrofilmade materialet.

Avtal har träffats den 16 juni 1980 dels mellan staten och AB Rekolid om övertagande av CEFAB, dels mellan staten och tidningsutgivareföreningen om deposition av och kopieringsrätt till negativ mikrofilm av tidningar. Avtalen gäller under förbehåll att de godkänns av regeringen resp. regeringen och tidningsutgivareföreningens styrelse.

Genom avtalet med AB Rekolid övertar staten bl. a. ca 25 miljoner negativ av mikrofilmade tidningar. Staten har härvid bl. a. förbundit sig att sedermera träffa avtal med AB Rekolid om att bolaget under i första hand tre år får möjlighet att kopiera negativ i CEFAB:s lager.

I avtalet med tidningsutgivareföreningen ger föreningen staten rätt att kopiera negativerna i CEFAB:s lager i samma utsträckning som gäller vid nyfilmning av tidningar, dock att beställaren av kopior inte behöver ha något pappersexemplar av *tidningen*. I det fall staten likviderar CEFAB överlåter föreningen även deposition och kopieringsrätt på staten. Avtalet har godkänts av föreningen genom beslut den 17 september 1980.

Genom avtalet med Rekolid överlåter bolaget den 1 januari 1981 till staten samtliga 500 aktier i CEFAB för en överenskommen köpeskillning av 3 milj. kr. Med aktieöverlåtelsen följer CEFAB:s lager av negativ mikrofilm av tidningar, rättigheter att framställa och sälja kopior av filmen samt två kameror med tillbehör. Köpeskillningen erläggs kontant på övertagandedagen. Aktieöverlåtelsen innebär inte att staten övertar något personalsvar.

Jag förordar att regeringen av riksdagen utverkar de medel som erfordras för regeringens godkännande av de båda avtalen.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att förvärva aktierna i Centrala Filmarkivet AB.

2. till *Förvärv av aktier i Centrala Filmarkivet AB* (CEFAB) på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag av 3 000 000 kr.

[7] **Överförande av en professur från tekniska högskolan i Stockholm till universitetet i Stockholm.** Vid tekniska högskolan i Stockholm inrättades den 1 juli 1965 en professur i informationsbehandling, särskilt den administrativa databehandlingens metodik (jfr prop. 1965: 40, SU 1965: 107, rskr 1965: 297). Tjänsten skulle vara gemensam med samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm.

Regeringen har genom beslut den 6 september 1979 föreskrivit att tjänsten får ledigförklaras med benämningen informationsbehandling, särskilt administrativ databehandling. Riksdagen har godkänt ändringen (prop. 1979/80: 100 bil. 12, UbU 1979/80: 20, rskr 1979/80: 232).

Universitetet i Stockholm och tekniska högskolan i Stockholm har gemensamt föreslagit att institutionen för administrativ databehandling fortfarande skall vara gemensam för universitetet och högskolan, att institutionen skall administreras av styrelsen för universitetet i Stockholm samt att befintliga tjänster vid institutionen skall föras över till universitetet i Stockholm.

I anledning härav förordar jag att den vid tekniska högskolan i Stockholm inrättade tjänsten som professor (L 22) i informationsbehandling, särskilt administrativ databehandling, förs över till universitetet i Stockholm.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att föra den vid tekniska högskolan i Stockholm inrättade tjänsten som professor (L 22) i informationsbehandling, särskilt administrativ databehandling, till universitetet i Stockholm.

E. Vuxenutbildning

[8] E 7. **Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag av 110 241 000 kr. Från anslaget bestrids bl. a. kostnader för grundläggande undervisning i svenska språket med samhällsorientering för vuxna invandrare, vilka är stadigvarande bosatta i Sverige. Undervisningen som bedrivs som försöksverksamhet, får omfatta högst 850 000 studietimmar under budgetåret 1980/81. Av dessa får 400 000 studietimmar användas till undervisning som ges enligt lagen (1972: 650, ändrad 1976: 590)

om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare och 450 000 studietimmar får användas för övrig invandrarundervisning. Undervisningen, som skall vara kostnadsfri för deltagarna, bedrivs av skolöverstyrelsen (SÖ) i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk och anordnas av studieförbunden.

Folkbildningsförbundet har inkommit med en skrivelse.

I prop. 1979/80: 100 bil. 12 beräknades inte några särskilda medel för central registrering av utländska arbetstagares deltagande i svenskundervisning (SFI-registret) för budgetåret 1980/81 i avvaktan på att en översyn av registret skulle ske. Utredningen om översyn av SFI-registret (U 1980: 04) har den 1 augusti 1980 överlämnat en promemoria (Ds U 1980: 10) Översyn av SFI-registret till utbildningsdepartementet. I promemorian konstateras att antalet förfrågningar till SFI-registret är litet i förhållande till antalet utländska medborgare på den svenska arbetsmarknaden. Det är också ett mycket litet antal arbetsgivare, som utnyttjar registret. Det är vidare endast en liten del av de utländska medborgarna som numera kan vara aktuella för undervisning enligt lagen (1972: 650) om rätt till ledighet och lön vid svenskundervisning för invandrare. De flesta vuxna invandrare får svenskundervisning på annat sätt, främst inom arbetsmarknadsutbildningens ram. Enligt förslaget talar övervägande skäl för att SFI-registret bör avskaffas och att detta av kostnadsskäl bör ske snarast möjligt.

I promemorian redovisas emellertid ett par omständigheter som talar emot en nedläggning. Den första svårigheten gäller de personer, som har avbrutit sin undervisning och således har viss rätt kvar. Ett annat problem är om de uppgifter som SFI-registret innehåller kan behövas om man inför ett nytt system för svenskundervisning för invandrare. Denna fråga utreds f. n. av svenskundervisningskommittén (A 1978: 07).

En förutsättning för att avveckla det nuvarande SFI-registret redan nu synes vara att man antingen kan utgå ifrån att uppgifterna inte kommer att behövas i ett framtida system eller att dessa uppgifter kan bevaras på ett annat sätt. Om det bedöms som sannolikt att uppgifterna kommer att behövas i en framtid framstår det som rimligt att skyldigheten att skicka in anmälningar till SÖ kvarstår men att dessa anmälningar inte bearbetas utan samlas till dess att ett nytt system kan tas i bruk. Vissa arbetsuppgifter skulle således kvarstå på SÖ även vid en avveckling av det nuvarande SFI-registret.

En avveckling av SFI-registret kan ske antingen från den 1 juli 1981 eller från den 1 januari 1981. I promemorian förordas att nedläggningen sker från den 1 juli 1981.

Promemorian har remissbehandlats.

Förslaget att SFI-registret skall avvecklas avstyrks därvid av Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) samt arbetsmarknadsstyrelsen (AMS). SAF anser att man bör iaktta stor försiktighet när det gäller

besparingar, som innebär en avveckling av existerande kontroller av att förmåner inte missbrukas. LO och TCO anser det vara naturligt att SFI-registret behålls till dess SFI-kommittén avger sitt förslag. Även AMS anser att registret bör behållas till dess nuvarande lag om villkor för svenskundervisning ersätts med nya regler.

Förslaget att registret skall avvecklas får stöd av SÖ, statskontoret och statens invandrarverk. Arbetarnas bildningsförbund bedömer att en nedläggning av registret inte skulle innebära några allvarliga nackdelar för organisationen. SFI-kommittén finner att skäl talar för att registret behålls fram till den 1 juli 1982. Samtidigt finns dock skäl som talar för utredarens förslag.

SÖ har i skrivelse den 30 juni 1980 redovisat att även om SÖ:s skyldighet att föra register upphör redan den 1 juli 1980 kommer vissa kostnader ändå att uppstå under budgetåret 1980/81. Det gäller dels lön till personal till dess omplacering kan ske till andra arbetsuppgifter inom SÖ, dels kostnader i samband med uppsägning av avtal mellan SÖ och Datema AB, som sköter den datatekniska hanteringen av registret. Avtalet med Datema AB gäller till den 30 juni 1981. Uppsägning skall ske sex månader före utgången av avtalsperioden. SÖ beräknar att de totala avvecklingskostnaderna uppgår till ca 270 000 kr. för budgetåret 1980/81 vid en avveckling av SFI-registret fr. o. m. den 1 juli 1980.

Föredraganden

Statsbidrag per studietimme i studieförbundens undervisning för invandrare i svenska språket m. m. har fr. o. m. den 1 juli 1979 utgått med 106 kr. 20 öre. Den allmänna kostnadsutvecklingen har ställt studieförbunden i en svår situation vad gäller svenskundervisning för invandrare, eftersom denna undervisning skall vara kostnadsfri för deltagarna. Med hänsyn härtill förordar jag att statsbidraget per studietimme fr. o. m. den 1 juli 1979 höjs från 106 kr. 20 öre till 107 kr. 60 öre, varav högst 69 kr. 10 öre beräknas avse bidrag till ledare och materiel. Den av mig förordade bidragsförändringen kan beräknas medföra ett ytterligare medelsbehov under detta anslag om ca 3,1 milj. kr. för budgetåret 1980/81.

Såvitt gäller SFI-registret anser jag, att det bör behållas t. v. Frågan om registret skall avskaffas eller ej bör tas upp till förnyad prövning i samband med att ställning tas till SFI-kommitténs kommande förslag. En sådan prövning bör innefatta möjligheterna till finansiering av en registrering genom avgifter från intressenterna.

Som jag tidigare har redovisat har inte några särskilda medel för registreringen beräknats för innevarande budgetår. Fortsatt verksamhet med registret under budgetåret 1980/81 beräknas medföra ett ytterligare medelsbehov under detta anslag om ca 500 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om höjning av statsbidrags-

beloppet till undervisning för invandrare i svenska språket m. m.,

2. godkänna vad jag har förordat i fråga om fortsatt verksamhet med det s. k. SFI-registret.

F. Studiestöd m. m.

[9] **F 5. Vuxenstudiestöd m. m.** I regleringsbrev den 7 juni 1979 meddelade regeringen bestämmelser angående dispositionen av dåvarande förslagsanslaget Studiebidrag m. m. samt dåvarande anslaget Bidrag till uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. för budgetåret 1979/80. Enligt bestämmelserna fick ur anslagsposterna Vuxenstudiebidrag enligt 7 kap., Timstudiestöd enligt 5 kap. och Dagstudiestöd enligt 6 kap. studiestödslagen under anslaget Studiebidrag m. m. disponeras 456,2 milj. kr. Vidare fick ur anslagsposten Medel för uppsökande verksamhet på arbetsplatser m. m. disponeras 22 milj. kr.

Centrala studiestödsnämnden har i skrivelse den 11 december 1979 hemställt om medgivande att under budgetåret 1980/81 få utnyttja medel för vuxenstudiestöd och uppsökande verksamhet på arbetsplatser som ej utnyttjats för avsett ändamål budgetåret 1978/79.

Föredraganden

Vuxenstudiestöden finansieras av en särskild vuxenutbildningsavgift. Dennas beräknade storlek ligger till grund för de medel som i budgetpropositionen anvisas till vuxenstudiestöd m. m. Ända sedan vuxenstudiestödets tillkomst våren 1976 har det av praktiska skäl visat sig svårt för centrala studiestödsnämnden (CSN) och vuxenutbildningsnämnderna att under ett bestämt budgetår i förhand exakt beräkna hur mycket som kommer att inflyta. Efter framställningar från CSN har i stället årliga slutregleringar mellan beviljade och utnyttjade medel skett. Den mellanskillnad som regelmässigt visat sig finnas har i efterhand antingen anvisats CSN i form av beviljade anslagsöverskridanden eller räknats av vid budgeteringen av anslaget. I 1980 års budgetproposition (prop. 1979/80: 100 bil. 12) föreslog jag att vuxenstudiestödet i fortsättningen skulle inrymmas under ett eget anslag med beteckningen F 5. Vuxenstudiestöd m. m. Detta anslag föreslog jag vidare skulle bli reservationsvis betecknat just för att tillgängliga medel skulle kunna utnyttjas mer effektivt och med större hänsyn till ansökningstillfällena för vuxenstudiestöd än till budgetårsgränserna. Riksdagen hade inga invändningar mot mina förslag i detta avseende (SfU 1979/80: 12, rskr 1979/80: 199). I och med den nya anslagkonstruktionen elimineras inte helt behovet av en slutreglering av vuxenutbildningsavgiftsmedel, men jag räknar med att den i fortsättningen skall kunna ske i samband med det årliga budgetarbetet och tas in i budgetpropositionen.

Den nyss redovisade framtida handläggningen av vuxenutbildningsavgiften löser emellertid inte det nu aktuella problemet som gäller ej utnyttjade medel för budgetåret 1978/79. Skillnaden mellan influtna vuxenutbildningsavgiftsmedel och utnyttjade medel uppgår för detta budgetår enligt mina beräkningar till 59 229 000 kr. Dessa medel bör återgå till CSN och under budgetåret 1980/81 utnyttjas för vuxenstudiestöd och uppsökande verksamhet på arbetsplatser.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Vuxenstudiestöd m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 59 229 000 kr.

H. Vissa inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde gemensamma ändamål

[10] H 2. **Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m.** I statsbudgeten för innevarande budgetår är under denna anslagsrubrik uppfört ett reservationsanslag av 90 milj. kr. Av beloppet disponerar enligt regleringsbrev byggnadsstyrelsen 20 milj. kr. enligt en särskild inredningsplan och utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) 70 milj. kr. enligt en särskild utrustningsplan (prop. 1979/80: 100 bil. 12. UbU 1979/80: 17, rskr 1979/80: 204). Medelsreservationen vid budgetårets början var ca 700 000 kr.

Byggnadsstyrelsen och UUH har föreslagit att anslaget för budgetåret 1980/81 höjs på tilläggsbudget med 15 milj. kr. resp. 45 milj. kr., dvs. med sammanlagt 60 milj. kr.

Den reella prövningen av förslag om inrednings- och utrustningsresurser sker i samband med att kostnadsramar för de enskilda objekten fastställs. Medelsbehovet blir sålunda automatiskt en följd av statsmakternas beslut om kostnadsramar. Det är därför förenat med betydande svårigheter att beräkna medelsförbrukningen under förevarande anslag. Under senare år har kostnadsramarna för ersättningsanskaffning m. m. kommit att ta i anspråk allt större del av det totala rambeloppet. Upphandlingstakten har i samband därmed ökat och betalningsutfallet tidigarelagts i en omfattning som myndigheterna inte har förutsett. En annan orsak kan enligt UUH vara att den ogynnsamma prisutvecklingen lett till att institutionerna så snabbt som möjligt vill beställa den utrustning som ryms inom ett utrustningsprogram.

Föredraganden

Med hänsyn till svårigheterna att beräkna medelsbehovet under anslaget och de negativa följderna av att under pågående budgetår begränsa den planerade upphandlingen utifrån tilldelade medel vid budgetårets början

föreslår jag att begärda 60 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget. Jag förutsätter att myndigheterna anpassar den fortsatta upphandlingen under återstående delen av budgetåret till nu beräknade medel.

Mot bakgrund av det ekonomiska läget är det enligt min mening angeläget att pröva metoder som innebär att upphandlingstakten begränsas utifrån medelstillelfningen. Jag avser i samband med beredningen av budgetpropositionen för budgetåret 1981/82 återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kr.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30**Föredragande:** statsrådet Dahlgren**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde**

TIONDE HUVUDTITELN

G. Utbildning och forskning

[1] **G 6. Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 25 milj. kr. Av beloppet disponerar byggnadsstyrelsen 3 milj. kr. enligt en särskild inredningsplan och utrustningsnämnden för universitet och högskolor 22 milj. kr. enligt en särskild utrustningsplan.

*Statens veterinärmedicinska anstalt***Inredning**

Byggnadsstyrelsen har redovisat förslag till ny kostnadsram för statens veterinärmedicinska anstalt avseende inredning av lokaler för produktion av normalblod och normalserum. Styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet har enligt uppdrag tecknat avtal rörande djurhållning för produktionen. Enligt avtalet hyr byggnadsstyrelsen lokaler för djurhållning, blodtappning m. m. av djurhållaren. Lokalerna iordningsställs av denne. Byggnadsstyrelsen skall dock svara för inredning av tappningsbyggnaden. Inflyttning i lokalerna beräknas kunna ske med början i juli 1981. Kostnaderna för erforderlig inredning uppgår till 550 000 kr.

Utrustning

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH) har redovisat förslag till ny kostnadsram för statens veterinärmedicinska anstalt avseende utrustning av lokaler för produktion av normalblod och normalserum. Enligt tidigare nämnt avtal skall veterinärmedicinska anstalten svara för utrustningen av tappningsbyggnaden. Nämnden föreslår att i utrustnings-

planen för budgetåret 1980/81 under rubriken Statens veterinärmedicinska anstalt uppförs en definitiv kostnadsram Blodproduktion av 1,8 milj. kr.

Statens naturvårdsverk

Utrustning

UUH har även redovisat förslag till ändrad kostnadsram för anskaffning av utrustning till statens naturvårdsverk. Kostnaderna avser erforderlig utrustning m. m. till bilavgaslaboratoriets nya lokaler i Studsvik. Nämnanden föreslår att den i utrustningsplanen för budgetåret 1980/81 uppförda kostnadsramen Statens naturvårdsverk: Ersättningsanskaffningar m. m. budgetåret 1980/81 höjs med 2,2 milj. kr.

Föredraganden

Regeringen bör för riksdagens kännedom anmäla att djurhållning för produktion av normalblod och normalserum vid statens veterinärmedicinska anstalt, genom ett av regeringen godkänt avtal, har lagts ut på entreprenad. Enligt avtalet äger veterinärmedicinska anstalten djuren och svarar för inköp av dessa. Vidare svarar anstalten för blodtappningen och den fortsatta hanteringen av blodet, m. m. Produktionen av normalblod och normalserum för extern försäljning vid statens bakteriologiska laboratorium och veterinärmedicinska anstalten sammanförs. Produktionen beräknas ge full kostnadstäckning.

Vid min bedömning av byggnadsstyrelsens förslag har jag med hänsyn till tidsplanen funnit det motiverat att uppföra ny kostnadsram i inredningsplanen för statens veterinärmedicinska anstalt. Jag förordar därför att under rubriken Statens veterinärmedicinska anstalt en ny kostnadsram Blodproduktion av 550 000 kr. uppförs i inredningsplanen för budgetåret 1980/81.

Vid min prövning av de förslag till ändringar i utrustningsplanen för innevarande budgetår som har redovisats av utrustningsnämnden har jag med hänsyn till tidsplanen funnit det motiverat att uppföra ny kostnadsram för statens veterinärmedicinska anstalt. Vidare har jag funnit det motiverat att justera utrustningsplanen med hänsyn till de utrustningsbehov för statens naturvårdsverk som uppstår som en direkt följd av anskaffningen av nya lokaler för bilavgaslaboratoriet. Jag förordar därför att under rubriken Statens veterinärmedicinska anstalt en ny kostnadsram Blodproduktion av 1,8 milj. kr. uppförs för budgetåret 1980/81 samt att kostnadsramen Statens naturvårdsverk: Ersättningsanskaffningar m. m. budgetåret 1980/81 höjs med 1,3 milj. kr.

Jag förordar att de ökade utgifter som hänger samman med här behandlade inrednings- och utrustningsobjekt får bestridas av tillgängliga medel.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av viss inred-

ning och utrustning inom de kostnadsramar jag har förordat i det föregående.

2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestri-
dande av utgifterna för viss inredning och utrustning.

H. Miljövärd

[2] **H 18. Sanering av BT Kemis område i Teckomatorp.** Under förevarande anslagsrubrik har på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1978/79 och på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 förts upp reservationsanslag på 5,5 milj. kr. resp. 4,5 milj. kr. Anslaget är avsett att täcka kostnaderna för saneringsarbetet inom BT Kemis område i Teckomatorp i enlighet med ett saneringsprogram som lagts fram av länsstyrelsen i Malmöhus län. Hittills anvisade medel avser tiden fram till 1980 års utgång.

Länsstyrelsen i Malmöhus län

I skrivelse den 5 september 1980 har länsstyrelsen redovisat merkostnader på dels ca 1,2 milj. kr. på grund av de komplicerade momsregler som visat sig gälla för saneringen, dels ca 0,5 milj. kr. för bl. a. tillägsarbeten som bedömts nödvändiga av miljövärd- och säkerhetsskäl. Sammanlagt behöver enligt länsstyrelsen ytterligare 1,7 milj. kr. ställas till förfogande för det fortsatta saneringsarbetet under tiden fram till 1980 års utgång. För tiden den 1 januari 1981—den 30 juni 1982 beräknar länsstyrelsen medelsbehovet för ett fullföljande av saneringsprogrammet till 5,3 milj. kr. Länsstyrelsen hemställer därför att sammanlagt 7 milj. kr. ställs till förfogande för saneringsåtgärder under resterande del av innevarande budgetår och budgetåret 1981/82.

Föredraganden

Det är angeläget att saneringsarbetet kan fullföljas i enlighet med föreliggande program och på ett från hälso- och miljöskyddssynpunkt tillfredsställande sätt. På tilläggsbudget I för innevarande budgetår bör för detta ändamål anvisas ett belopp av 7 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Sanering av BT Kemis område i Teckomatorp* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.

1. Idrott

[3] I 2. Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m.m. På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 44 milj. kr. Från anslaget lämnas bl. a. bidrag till mindre föreningsanläggningar för idrott och friluftsliv. Statsmakterna har genom riksdagsbeslut våren 1980 (prop. 1979/80: 100 bil. 13 s. 164 och 166–167, KrU 1979/80: 30, rskr 1979/80: 377) fastställt riktlinjer för disposition av medel från anslaget. För innevarande budgetår disponerar statens naturvårdsverk 3 milj. kr. för bidrag till föreningsanläggningar. De fr. o. m. den 1 juli 1980 gällande normerna för stöd till mindre idrottsanläggningar innebär bl. a. att endast föreningar kan åtnjuta bidrag till investering i idrotts- och friluftsanläggning. Tidigare kunde även kommun medges bidrag. Denna fråga anmäldes av regeringen till riksdagen i samband med riksdagens behandling av den kommunala ekonomin (prop. 1978/79: 95 bil. 5, KrU 1978/79: 4 y, FiU 1978/79: 35, rskr 1978/79: 335). Mot bakgrund av kompletterande utredningar, gjorda inom jordbruksdepartementet, beträffande villkoren för stödet till mindre anläggningar fattade riksdagen beslut i frågan i samband med behandlingen av budgetpropositionen för budgetåret 1980/81 (prop. 1979/80: 100 bil. 13, KrU 1979/80: 30, rskr 1979/80: 377). Kommunerna kompenseras därvid genom skatteutjämningsystemet.

Enligt de riktlinjer som fastställdes av 1970 års riksdag (prop. 1970: 79, JoU 1970: 33, rskr 1970: 239) samt vissa på dessa riktlinjer grundade och av regeringen angivna normer har fram t. o. m. budgetåret 1979/80 således bidrag lämnats till såväl föreningar som kommuner. Dessa normer innebar bl. a. att statsbidrag för anläggningsverksamhet utgick i mån av tillgång på medel under anslaget och efter ansökan hos statens naturvårdsverk. Normerna innebar vidare att beslut om bidrag skall fattas före byggnadsarbetenas påbörjande. Närmare föreskrifter i övrigt för bidragsgivningen har meddelats av naturvårdsverket.

Fram till det bidragsgivningen enligt 1970 års normer upphörde den 30 juni 1980 har de samlade ansökningarna varje år överstigit de av riksdagen anvisade medlen. Den praxis naturvårdsverket tillämpat har inneburit att de bidragsansökningar som fyllt kraven för statsbidrag lämnats vilande i avvaktan på tillgång på medel. Verket har för sådana ansökningar lämnat medgivande att påbörja byggnadsverksamheten utan att rätten till statsbidrag därvid gått förlorad för den bidragssökande och utan att medel för investeringen funnits tillgängliga vid tidpunkten för tillståndsgivningen. Vid meddelande till dem som ansökt om sådant tillstånd har verket dock endast ställt i utsikt att ansökan skall prövas för statsbidrag. På detta sätt har således en betydande kö uppstått. Bidragskön har tidvis lett till nära fem års väntetid för statsbidragsbeslut, under förutsättning av i stort oförändrade statsanslag.

De som ansökt om bidrag har mot bakgrund av denna praxis upplevt att löfte givits om statsbidrag vid senare tillfälle, nämligen då anvisade statsmedel skulle komma att finnas tillgängliga. Den 1 januari 1980 fanns hos naturvårdsverket ca 860 ansökningar omfattande totalt drygt 22 milj. kr. Den genomsnittliga andelen statsbidrag i de berörda investeringsobjekten har enligt normer och föreskrifter varit mellan 15 och 25 %, varför beloppet motsvarar en investeringsvolym av ca 130 milj. kr. i idrotts- och friluftsanläggningar.

Prövningen av statsbidrag till anläggningar sker inom naturvårdsverkets anläggningsdelegation. Delegationen fattade den 26 och den 27 juni beslut om fördelning av statsbidrag avseende samtliga vid verket före den 1 januari 1980 inkomna ansökningar. Verket fördelade därvid tillgängliga medel. Härvid kom flertalet bidragssökande att erhålla mindre bidrag än enligt de normer och den praxis som tidigare gällt. Vissa bidragssökande meddelades avslag på ansökan. Över naturvårdsverkets beslut har 180 bidragssökande, huvudsakligen föreningar, inkommit till regeringen med besvär. Det sammanlagda beloppet statsbidrag för dessa ansökningar, om 1970 års normer samt vid verket utvecklad praxis för bidragsgivningen skulle tillämpas, är ca 4 milj. kr.

Föredraganden

Statsbidragen till mindre idrotts- och friluftsanläggningar tillmäts stor vikt av idrottsrörelsen. 1979 års riksidrottsmöte uttalade särskilt att bidragen utgör en värdefull stimulans för ideellt arbetande ledare samt krävde att stödet bibehålls och utökas. Jag delar uppfattningen att stödet ofta haft betydelse för anläggningars tillkomst, ett förhållande som särskilt gällt de mindre och i speciellt hög grad ideellt arbetande föreningar.

Mot bakgrund av de ekonomiska konsekvenser som uteblivna eller starkt reducerade statsbidrag till anläggningsobjekt kan medföra främst för de aktuella idrottsföreningarna, föreslår jag efter samråd med chefen för budgetdepartementet att ytterligare 4 milj. kr. anvisas för detta ändamål. Detta tillskott till anslaget gör de möjligt för naturvårdsverket att i stor utsträckning beakta de besvär som anförts av föreningar över verkets beslut om reducerade eller uteblivna bidrag. De aktuella bidragsärendena bör återförvisas till naturvårdsverket som i samband med en förnyad prövning bör fördela den här föreslagna förstärkningen av anslaget.

Jag har vid min medelsberäkning inte tagit upp medel för att tillgodose de besvär över bidragsbeslut som anförts av vissa kommuner. Motivet för detta är att kommunerna som jag tidigare anført numera kompenseras genom skatteutjämningsystemet. Inte heller har jag förutsatt att de besvär som anförts beträffande bidrag enligt hamnbidragskungörelsen skall behandlas i detta sammanhang.

Med hänvisning till var jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

J. Diverse

[4] **J 2. Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 1 milj. kr. Vid utgången av budgetåret 1979/80 fanns en reservation under anslaget på ca 3 milj. kr. Från anslaget utbetalas bidrag såsom ersättning för förluster på grund av naturkatastrof m. m. i enlighet med föreskrifter som regeringen meddelar för varje särskilt fall.

Länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län har anmält att skördeskador orsakade av onormal nederbörd sommaren 1980 inträffat i nordvästra Skåne och angränsande område i Hallands län. Skadorna av de grödor som inte omfattas av jordbrukets skördeskadeskydd uppskattades till 18 milj. kr., varav 13,7 milj. kr. hänför sig till trädgårdsgrödor, 2,2 milj. kr. till åkerbönor och 2,1 milj. kr. till konservärtor. Den skadade arealen har uppskattats till 2 300 ha fördelade på 305 brukare.

På grund av skadornas omfattning och med hänsyn till att det framstår som angeläget att trädgårdsodlingen kan bibehållas i nuvarande omfattning har länsstyrelserna anhållit att staten lämnar ekonomiskt stöd i form av bidrag till de drabbade odlarna inom ett närmare angivet område av nordvästra Skåne och södra Halland. Bidragen föreslås utgå utan behovsprövning. Skördeskadan bör enligt länsstyrelserna beräknas som skillnaden mellan normskördevärdet för företagets hela areal av trädgårdsgrödor, åkerbönor och konservärtor och det aktuella skördevärdet för dessa grödor i det enskilda företaget. I fråga om trädgårdsgrödorna föreslås att den sålunda beräknade skadan minskas med de uteblivna rörliga skördebundna kostnaderna. De odlare som drabbats av skördeskada föreslås stå en självrisk om 20 % av företagets totala normskördevärde för ifrågavarande grödor minskat med de rörliga skördebundna kostnaderna.

Remissyttranden

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av statistiska centralbyrån (SCB), efter hörande av skördestatistiska nämnden, riksrevisionsverket (RRV), lantbruksstyrelsen, lantbrukarnas riksförbund (LRF) och trädgårdsnäringsens riksförbund (TRF).

Samtliga remissinstanser tillstyrker att ersättning för skadorna utgår av statsmedel. *LRF* och *TRF* föreslår att ersättning utgår i enlighet med

länsstyrelsernas förslag. *LRF* anser dock att bidrag bör komma i fråga även för odlare utanför det av länsstyrelserna angivna området. *RRV* erinrar om att behovsprövning har frångåtts i vissa fall där det samtidigt rört sig om ett större antal skadelidande inom ett begränsat område. I detta fall anser verket dock att en behovsprövning bör tillämpas. Även *lantbruksstyrelsen* anser att behovsprövning bör ske mot bakgrund av de principer som tillämpas vid bidragsgivning med anlitande av anslaget Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m. *SCB* föreslår, att avdraget skall beräknas på företagets totala normala skördevärde för avsedda grödor. *RRV* och *lantbruksstyrelsen* förordar att självriskén sätts till 25 %.

Föredraganden

Som framgår av vad länsstyrelserna anfört har nederbörden under sommaren 1980 förorsakat omfattande skador inom jordbruket och trädgårdsnäringen i nordvästra Skåne. Enligt min mening bör från förevarande anslag bidrag utgå endast för skador på trädgårdsgrödor inom det skadeområde som länsstyrelserna har redovisat. Bidragen bör täcka delar av förlusterna så att vederbörande företagare skall kunna fortsätta med sin yrkesutövning utan att hamna i allvarliga ekonomiska svårigheter till följd av skadan. Kravet på behovsprövning gäller enligt riksdagens beslut generellt vid all bidragsgivning från anslaget. Systemet med behovsprövning skulle i detta fall göra att handläggningen av ersättningsärendena tar lång tid och blir administrativt betungande. Vidare medför en behovsprövning, som länsstyrelserna också har anfört, att näringsutövarna i många fall tvingas att realisera delar av sin produktionsapparat för att klara likviditeten. Härigenom försämras deras möjligheter att återhämta sig ekonomiskt. Jag förordar därför att bidrag med anledning av 1980 års trädgårdsskador i nordvästra Skåne får utgå utan behovsprövning. I stället bör en självrisk om 25 % av hela normskördevärdet tillämpas. Vid bidragsberäkningen bör naturligtvis också eventuella försäkringsersättningar frånräknas. Det bör ankomma på regeringen att meddela närmare föreskrifter rörande bidragsgivningen.

Jag beräknar medelsbehovet till ca 8 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat om statsbidrag till följd av trädgårdsskador i nordvästra Skåne år 1980,
2. till *Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m.* på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.

[5] **J 5. Reglering av sjön Åsnen.** Något anslag för detta ändamål har inte tagits upp på statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Sjön Åsnen som ligger inom Alvesta, Tingsryds och Växjö kommuner i Kronobergs län genom-

flyts av Mörrumsån. Sjön är reglerad. Nuvarande reglering utövas av Södra Skogsägarna AB sedan årsskiftet 1971/72 i enlighet med en tappningsplan, kallad F 66. Under den första femårsperioden av regleringen av Åsnen enligt F 66 understeg tillrinningen till sjön emellertid avsevärt normala värden, vilket i kombination med de låsta tappningsbestämmelserna medförde periodvis mycket lägre vattenstånd i sjön än som tidigare förekommit. Med hänsyn till risken för allvarliga skador från bl. a. naturvårdssynpunkt av långvariga låga vattenstånd tillsatte regeringen i mars 1974 en arbetsgrupp med uppgift att utreda och undersöka vissa ekologiska förhållanden i Åsnen och Mörrumsån. Arbetsgruppen lade år 1975 fram ett förslag till temporär jämkning av F 66 som syftade till att i viss omfattning höja de lägre vattenstånden i sjön. Därigenom skulle långvariga effekter bl. a. av erosion och skador på bottenfaunan som en följd av återkommande extrema avsänkningar kunna förhindras. Kammarkollegiet ansökte i januari 1976 hos Växjö tingsrätt, vattendomstolen, om temporär ändring av gällande vattenhushållningsbestämmelser för Åsnens reglering i huvudsaklig överensstämmelse med jämkningsförslaget. Genom deldomar den 14 juni 1976 och den 13 juni 1978 har Södra Skogsägarna AB förpliktats sköta vattenhushållningen i huvudsak enligt jämkningsförslaget. Tiden för tillämpningen av jämkningsförslaget utgår den 15 juni 1981.

Sedan arbetsgruppen lagt fram jämkningsförslaget fick gruppen regeringens uppdrag att utarbeta ett förslag till en genomgripande ändring av den ständiga regleringen av F 66 för att bättre tillgodose naturvårdsintresset.

Av de undersökningar som arbetsgruppen lät utföra framgick att låga vattenstånd skulle komma att medföra ökad förbuskning i strandzonen och ökad erosion och utspolning av sediment till djupare delar av sjön, något som kunde skada bottenfaunan och på lång sikt medföra igenväxning med vassar i sjön.

Den 19 augusti 1976 uppdrog regeringen åt kammarkollegiet att hos vattendomstolen ansöka om omprövning av vattenhushållningsbestämmelserna för Åsnen. Sedan arbetsgruppen den 8 juli 1977 hade överlämnat förslag till permanent ändring av vattenhushållningsbestämmelserna uppdrog regeringen den 29 september 1977 åt kammarkollegiet att utforma sin regleringsansökan i huvudsaklig överensstämmelse med arbetsgruppens förslag.

Riksdagen framhöll år 1977 att åtgärder snarast möjligt borde vidtas för att motverka bestående skador på sjöns ekosystem. Riksdagen uttalade att regeringen borde förbehålla sig den slutliga prövningen av ärendet om ändring av gällande vattendom för Åsnen (JoU 1976/77: 26, rskr 1976/77: 255).

Kammarkollegiet ansökte den 11 januari 1979 hos Växjö tingsrätt, vattendomstolen, om tillstånd till reglering av Åsnen i enlighet med ett närmare redovisat förslag till vattenhushållning, benämnt F 77-2. Kollegiet hem-

ställde därvid om rätt bl. a. att ta i anspråk befintliga regleringsanordningar i huvudutloppet från sjön, att bygga om befintligt skibord i den s.k. Ekeforsgrenen i huvudutloppet samt att anlägga en grunddamm tvärs över det mindre utloppet från sjön, kallat Ålshults kanal.

Regeringen förordnade i beslut den 1 februari 1979 enligt 4 kap. 17 § andra stycket vattenlagen att frågan om tillåtligheten av ändrad reglering av Åsnen skulle prövas av regeringen.

Växjö tingsrätt, vattendomstolen, har den 5 augusti 1980 avgett yttrande till regeringen i tillåtlighetsfrågan. Regleringsförslaget innehåller bl. a. bestämmelser om en dämmningsgräns på nivån +139,25 m och en sänkingsgräns på +138,00 m. En jämförelse mellan F 66 och F 77-2 visar bl. a. att lägsta vattenstånd höjs 55 cm, att medelvattenstånd under vegetationsperioden maj–september höjs 14 cm, att högsta högvattenstånd sänks 16 cm, att lägsta lågvattenföring från sjön till Mörrumsån ökas från 5,5 till 7,0 m³/s och att högsta högvattenföring minskas från 116 till 110 m³/s. Den totala regleringsamplituden dvs. skillnaden mellan lägsta och högsta vattenstånd reduceras från ca 2,0 m till ca 1,3 m. Vattendomstolen uttalar att om man godtar den målsättning som uppställts på grund av ekologiska och i övrigt miljömässiga skäl, måste slutsatsen bli att regleringsplanen F 77-2 utgör en förtjänstfull kompromiss mellan förhållandena i Åsnen och intressena i Mörrumsån. Planen uppfyller inte helt de ekologiska önskemålen för Åsnen men avvikelserna är måttliga och betingade av hänsyn till andra beaktansvärda intressen.

Enligt vattendomstolen kvarstår efter huvudförhandlingen i målet inga egentliga erinringar mot företaget. Vattendomstolen gör förutom en bedömning av skador och olägenheter av företaget även en bedömning av byggnadskostnader, kostnader för förvärv av regleringsanordningar och mark, kostnader för skötsel och underhåll samt processkostnader. Dessa kostnader för staten uppskattar domstolen till sammanlagt 2,8 milj. kr. Skador och olägenheter består i försämrad torrläggning av skogs- och jordbruksmark, kraftförluster för kraftverken i Mörrumsån samt befarade negativa verkningar på allmänt och enskilt fiske i Mörrumsån. Slutsumman för dessa skador och olägenheter av företaget i jämförelse med F 66 uppskattas av vattendomstolen till ca 9 milj. kr. Vattendomstolen har stannat för åsikten att dessa skador och olägenheter visserligen överväger nyttan så som domstolen bedömt denna, men dock inte i så hög grad att desamma kan anses stå i missförhållande till nyttan. Vattendomstolen finner sammanfattningsvis att hinder enligt vattenlagen mot genomförande av F 77-2 inte föreligger.

Vattendomstolens yttrande har remissbehandlats. Samtliga remissinstanser inkl. berörda kommuner har tillstyrkt eller inte haft något att erinra mot det sökta företaget. Länsstyrelsen i Kronobergs län anser att vattendomstolen i flera avseenden undervärderat nyttan av den sökta regleringen. Länsstyrelsen anser sålunda att den sammanlagda nyttan av

företaget utan varje tvekan väsentligt överstiger den av domstolen uppskattade summan av kostnader och skador. Kammarkollegiet har i påminnelser förklarar att kollegiet delar denna uppfattning. De negativa ekologiska effekterna som följer av låga vattenstånd begränsas inte till det aktuella året. Låga vattenstånd har i stället en kvardröjande negativ effekt som accentueras om fler vattenfattiga år efter varandra inträffar. Kollegiet framför dessutom vissa synpunkter på de skadebedömningar som gjorts. Även Åsnenföreningen tillstyrker regleringen och framhåller att det är nödvändigt att den genomförs.

Kammarkollegiet har den 20 maj 1980 anmält att kollegiet träffat avtal med nuvarande regleringshavare Södra Skogsägarna AB om övertagande samt skötsel och underhåll av regleringsanordningarna vid Ekefors-Hackekvarn. Enligt detta avtal skall staten till Skogsägarna erlagga ett belopp motsvarande 405 000 kr. räknat i prisnivån mars 1980. Ersättningen skall erläggas snarast efter det att vattendomstolen meddelat tillstånd till byggnadsåtgärderna. Byggnadsarbetena kan komma att påbörjas redan under hösten 1980. För dessa arbeten som i början av 1978 beräknades till 560 000 kr. hör med hänsyn till fördringar och ytterligare eventuella tidsförskjutningar reserveras ett belopp av 1 milj. kr. Ersättningen till Skogsägarna bör räknas upp till avrundat 450 000 kr. Kammarkollegiet hemställer att sammanlagt 1 450 000 kr. ställs till kollegiets förfogande för nämnda ändamål. Medlen bör vara tillgängliga senast den dag då dom med tillstånd till byggnadsarbetena meddelas.

Föredraganden

Regeringen har i beslut den 9 oktober 1980 funnit att hinder enligt vattenlagen inte möter mot att tillstånd lämnas till den ändrade regleringen och även medgett att tillstånd lämnas. Regeringen har därvid bedömt att det från naturvårds- och fiskesynpunkt är nödvändigt att få tappningsregler som dels förhindrar så låga vattenstånd som förekommit i Åsnen och dels tillgodoser fisket bättre än gällande regler. Det förhållandet att staten genom kammarkollegiet står som sökande innebär i förevarande fall att staten övertar regleringsrätten från Skogsägarna. Staten får därmed också stå för kostnaderna för regleringen i framtiden.

Det är angeläget att erforderliga byggnadsarbeten kan påbörjas utan dröjsmål så att de nya vattenhushållningsbestämmelserna kan börja tillämpas så snart som möjligt. Jag biträder kammarkollegiets framställning om medel för byggnadskostnaderna och för inlösen av regleringsanordningar och erforderliga markområden. Jag avser att senare, sedan vattendomstolen slutfört förhandlingarna om ersättningar för skador m. m., återkomma om medel för dessa skadeersättningar.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Reglering av sjön Åsnen* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 1 450 000 kr.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser handelsdepartementets verksamhetsområde

ELFTE HUVUDTITELN

F. Ekonomiskt försvar

[1] **F 4. Industriella åtgärder.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 100 021 000 kr. Medel har därvid för programmet *Kemiska produkter m. m.* beräknats till 9,5 milj. kr. På reservationsanslaget F 3. Beredskapslagring har därutöver för programmen *Kemiska produkter m. m.* och *Metaller m. m.* beräknats en investeringsram på totalt 44,3 milj. kr. Inom denna ram har i regleringsbrev för budgetåret 1980/81 medel reserverats för eventuella avtal om industristöd till Ceaverken AB och Boliden Metall AB. Vidare har under femte huvudtitelns anslag H 4. Beredskapslagring för hälso- och sjukvården m. m. ställs 4,2 milj. kr. till regeringens disposition.

Med skrivelse den 25 april 1980 har överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) på regeringens uppdrag lämnat förslag om alternativa metoder för att tillgodose beredskapsbehovet av medicinsk röntgenfilm m. m. Av de olika undersökta alternativen (krisimport, lagring, framtida produktion) bör enligt ÖEF alternativet med stöd till produktion vid Ceaverken väljas eftersom det bäst tillgodoser beredskapsbehoven och blir billigare än lagring av färdigvaror. En förutsättning för att genomföra det förordade alternativet är dock enligt ÖEF att Statsföretag AB medverkar till en finansiell rekonstruktion av Ceaverken samt att en inhemsk produktion av silverniträt kan igångsättas och upprätthållas till rimlig kostnad.

Regeringen uppdrog den 5 juni 1980 åt ÖEF att teckna avtal med Ceaverken om upprätthållande av produktion och produktionskapacitet som erfordras för att trygga försörjningsberedskapen i fråga om medicinsk röntgenfilm, fotosättningspapper, fotopapper och grafisk film. Regeringen upp-

drog vidare åt ÖEF att teckna avtal med Boliden Metall AB om en anläggning för tillverkning av silverniträt.

ÖEF har med skrivelse den 20 oktober 1980 till regeringen överlämnat avtal som tecknats med Ceaverken resp. Boliden och hemställt om att erforderliga medel skall ställas till förfogande. Vidare har till regeringen överlämnats en skrivelse till ÖEF från Statsföretag rörande dess medverkan i en finansiell rekonstruktion av Ceaverken. Avtalen med Ceaverken och Boliden fordrar statsmakternas godkännande.

Avtalet med Ceaverken gäller ett försörjningsberedskapslån på 24,9 milj. kr. för perioden den 1 juli 1980 till den 31 december 1982. Medelsbehovet fördelar sig på budgetåren 1980/81, 1981/82 och 1982/83. Enligt avtalet förbinder sig företaget att hålla viss kapacitet och produktion beträffande röntgenfilm, fotosättningspapper och fotopapper. Enligt ÖEF:s skrivelse avses produktionsåtaganden och kostnader beträffande grafisk film senare att regleras i ett särskilt avtal för kalenderåren 1981 och 1982. Medelsbehovet härför beräknas till högst 3 milj. kr.

Avtalet med Boliden gäller ett avskrivningslån på 1,6 milj. kr. för en anläggning för produktion av silverniträt. Avtalet omfattar en tioårsperiod fr. o. m. den 1 januari 1981. Medelsbehovet fördelar sig på budgetåren 1980/81 och 1981/82.

Det totala medelsbehovet för budgetåret 1980/81 för föreliggande avtal uppgår till 9,3 milj. kr.

Efter samråd med statsrådet Holm förordar jag att det medelsbehov på 9,3 milj. kr. som ÖEF:s avtal med Ceaverken och Boliden omfattar tillgodoses genom omprioriteringar inom ramen för redan anvisade investeringsmedel över statsbudgeten. Därvid beräknar jag att 5,1 milj. kr. som anvisats under reservationsanslaget F 3. Beredskapslagring och 4,2 milj. kr. som anvisats under reservationsanslaget H 4. Beredskapslagring för hälso- och sjukvården m.m. (femte huvudtiteln) skall föras över till reservationsanslaget F 4. Industriella åtgärder. Av budgettekniska skäl måste nya anslag tas upp på tilläggsbudget för industriella åtgärder. Motsvarande belopp kommer inte att utnyttjas under anslagen F 3. Beredskapslagring och H 4. Beredskapslagring för hälso- och sjukvården m.m. Medelsbehoven för budgetåren 1981/82 och 1982/83 får tillgodoses inom de medelsramar som för resp. budgetår kommer att anvisas för det ekonomiska försvaret resp. för programmet Hälso- och sjukvården i krig inom övrigt totalförsvar.

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Industriella åtgärder* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 9 300 000 kr.

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Danell

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde

TRETTONDE HUVUDTITELN

D. Lantmäteri- och kartväsendet

[1] **D 7. Lantmäteriet: Statskapital.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för innevarande budgetår.

Statens lantmäteriverk

Statens lantmäteriverk har hemställt om ett tillskott av statskapital om 23 milj. kr. under budgetåret 1980/81. Tillskottet motiveras av ett behov mot bakgrund av utvecklingen t. o. m. budgetåret 1979/80 och med hänvisning till att lantmäteriverket i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 föreslår att formerna för finansiering av investeringar och principerna för beräkning av kapitalkostnader m. m. skall ändras.

Riksrevisionsverket

Lantmäteriverkets hemställan har överlämnats till riksrevisionsverket för yttrande. Riksrevisionsverket bedömer att den analys som lantmäteriverket har genomfört bör föras ett steg vidare innan slutlig ställning tas till lantmäteriverkets hemställan. Riksrevisionsverket anser dock att lantmäteriverkets genomsnittliga behov av rörelsekapital bör finansieras med statskapital. Svängningarna i detta behov bör enligt verket regleras, dels genom en rätt att använda en rörlig kredit, dels genom att överskott av likvida medel kan sättas in på en räntebärande räkning hos riksgäldskontoret. Med hänvisning till dessa principer och mot bakgrund av utvecklingen t. o. m. budgetåret 1979/80 bedömer riksrevisionsverket att lantmäteriverket under budgetåret 1979/80 borde ha disponerat ett ytterligare statskapital om ca 15 milj. kr.

Föredraganden

Jag anser, mot bakgrund av den bedömning som riksrevisionsverket har gjort, att det finns ett tillräckligt underlag för att nu tillskjuta ytterligare statskapital. Kapital bör skjutas till i syfte att bättre anpassa det tillgängliga statskapitalet till den nivå som erhålls om man tillämpar de av riksrevisionsverket angivna principerna för att finansiera kapitalbehov hos uppdragsmyndigheter. Sedan år 1970 har lantmäteriverkets statskapital ökat med 20 milj. kr. Kapitalet uppgår nu till 62 milj. kr. Lantmäteriverket har i sitt förslag till anslagsframställning för budgetåret 1981/82 beräknat att ett väsentligt större behov av kapitaltillskott kan motiveras med hänvisning till pris- och lönestegringarna samt expansionen av verksamheten sedan år 1970. Jag anser emellertid, mot bakgrund av lantmäteriverkets beräkningar och riksrevisionsverkets förslag, att det är rimligt att nu tillskjuta ett statskapital om 10 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Lantmäteriet: Statskapital* på tilläggsbudget 1 till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett anslag av 10 000 000 kr.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Petri såvitt avser punkterna 1–3; statsrådet Åsling såvitt avser punkten 4

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser industridepartementets verksamhetsområde

STATSBUDGETEN

FJORTONDE HUVUDTITELN

E. Energi

[1] **E 1. Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.** I statsbudgeten för budgetåret 1980/81 har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 1 750 milj. kr. (prop. 1979/80: 100 bil. 17 s. 175, NU 1979/80: 70, rskr 1979/80: 410).

Statens vattenfallsverks investeringsram för innevarande budgetår uppgår till 2 104,1 milj. kr. inkl. 150 milj. kr. som verket har medgettts föra över från investeringsramen för budgetåret 1979/80 och 7,2 milj. kr. som utgör outnyttjad andel av ur konjunkturreserven anvisade medel.

I anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 har vattenfallsverket hemställt dels om 56,2 milj. kr. på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår och motsvarande höjning av investeringsramen, dels om att medel för en ny likströmsförbindelse till Gotland tillförs som icke förräntningspliktigt statskapital vilket innebär att en engångsnedskrivning av statskapitalet med 51,2 milj. kr. får göras för budgetåret 1980/81.

I skrivelse den 31 mars 1980 har vattenfallsverket hemställt om att till Sydkraft AB få avyttra en transformatorstation för en köpeskilling av 25 milj. kr.

I skrivelse den 30 september 1980 har vattenfallsverket hemställt om regeringens godkännande av konsortialavtal och bolagsordning för Svenskt Kolkonsortium AB samt om medgivande att från anslaget disponera 125 000 kr. för att teckna och förvärva aktier i bolaget.

Statens vattenfallsverk

Gotland är inte anslutet till det samkörande stamnätet. Särskilda överväganden krävs därför i fråga om öns kraftförsörjning. De utredningar som har gjorts härom visar enligt vattenfallsverket att kraftsystemet på ön behöver förstärkas vid mitten av 1980-talet. Behovet accentueras av att den befintliga likströmsförbindelsens tekniska livslängd har uppnåtts vid denna tidpunkt. En ekonomisk jämförelse mellan en ny likströmslänk från fastlandet och en kolkondensanläggning på Gotland visar att det förstnämnda alternativet bör väljas. Det är lönsamt att ta en ny överföringslänk i drift snarast möjligt genom att den gör det möjligt att begränsa oljeåtgången för körning av på Gotland befintliga kondenskraftverk. Vattenfallsverket hemställer därför om att redan under innevarande budgetår få inleda arbetet med att anskaffa en likströmslänk med inriktningen att länken skall kunna tas i drift under budgetåret 1984/85 eller tidigare om så visar sig möjligt.

För detta ändamål krävs enligt vattenfallsverket 51,2 milj. kr. i investeringsmedel under innevarande budgetår. Totalt beräknas investeringsutgiften för den föreslagna nya likströmslänken komma att uppgå till 240 milj. kr.

I samband med omorganisering av elförsörjningen på Gotland år 1977 garanterades Gotland råkraft till normala fastlandstariffer för Mellansverige.

Vattenfallsverket erhöll därvid viss kompensation för beräknade förluster på Gotlandsverksamheten genom särskilt avskrivningsanslag på 55 milj. kr. (prop. 1977/78: 25 bil. 11 s. 112–115, NU 1977/78: 32, rskr 1977/78: 108). Förlusterna har enligt verket blivit väsentligt högre än vad som då förutsågs till följd av de kraftigt ökade bränslekostnaderna för de oljeeldade kraftstationerna på Gotland. För år 1979 uppgick förlusten enligt verket till ca 30 milj. kr. och än större förlust befaras under de närmaste åren.

Mot bakgrund härav har verket på nytt aktualiserat frågan om kompensation för underskottet för Gotlandsverksamheten. De angivna förlusterna avser underskott efter det att hänsyn har tagits till nämnd kompensation. Motivet för kompensation är att förlusten på Gotland enligt vattenfallsverket inte bör betalas av verkets övriga abonnenter utan av statsmedel, eftersom prisgarantin har tillkommit som ett allmänt regionalt stöd till Gotland. Vid tillämpning av samma beräkningsmetod som vid föregående tillfälle blir kompensationsbehovet ca 400 milj. kr.

Vattenfallsverket påpekar vidare att nedsättning av det förräntningspliktiga kapitalet beviljades när den nu befintliga länken byggdes på 1950-talet med ett belopp som motsvarade investeringen för förbindelsen. För att bibehålla det stöd som härigenom hittills har utgått till Gotlands kraftförsörjning anser verket att medel även av detta skäl bör ställas till förfogande räntefritt för ersättning av den gamla länken.

Om planerad ny förbindelse kommer till stånd kan förlusterna på råkraftförsörjningen till Gotland minskas till ca 20 milj. kr. per år under förutsättning av att några ränte- eller avskrivningskrav inte ställs på den nya investeringen. Väsentliga underskott kvarstår följaktligen även efter tillkomsten av en ny länk.

Mot denna bakgrund anser vattenfallsverket det riktigt och motiverat att ett belopp motsvarande i vart fall kostnaden för en ny länk till Gotland ställs till verkets förfogande utan förräntningsplikt som kompensation för förluster på råkraftförsörjningen av Gotland till följd av till Gotland given prisgaranti för råkraft.

Vattenfallsverket har i skrivelse den 31 mars 1980 hemställt om att regeringen godkänner *överlåtelse av Söderåsens transformatorstation* till Syd kraft AB. I skrivelsen anförs i huvudsak följande.

Syd kraft sköter via ett eget nät den regionala eldistributionen i södra Sverige söder om en linje från Halmstad till Västervik. Nätet är anslutet till sex transformatorstationer för att ta emot elkraft från 400 kV-systemet.

Vattenfallsverket äger samtliga 400 kV-ledningar och 400 kV-ställverk inom området. Av de sex transformatorstationerna äger Syd kraft fem och vattenfallsverket en, nämligen Söderåsenstationen. Från Söderåsen matas Syd krafts regionala 130 kV-nät inom Helsingborgs- och Halmstadsområdena. Söderåsen har förbindelse också med 400 kV-nätet på Själland.

Behovet av att i början av 1980-talet förstärka 400/130 kV-transformeringen inom Helsingborgs- och Halmstadsområdena har utretts gemensamt av Syd kraft och vattenfallsverket. Dessa utredningar har enligt vattenfallsverket visat att det är tekniskt-ekonomiskt motiverat att en ny 400/130 kV-transformatorstation byggs i Breared i närheten av Halmstad till år 1982. Stationen avses bli uppförd utanför Syd krafts distributionsområde. Från stationen kommer kraftmatning att ske till 130 kV-nätet som tillhör Syd kraft och Yngeredsfors Kraft AB.

Vattenfallsverket och Syd kraft har fört förhandlingar om äganderättsförhållandena för transformatorstationerna i Söderåsen och Breared. Med hänsyn till drift och underhåll är det enligt gjorda utredningar mest rationellt att vattenfallsverket äger Brearedsstationen medan Syd kraft tar över Söderåsenstationen. 400 kV-ledningsställverket i Söderåsen, som utnyttjas bl. a. för kraftutbytet med Själland, skall dock även i fortsättningen ägas av vattenfallsverket.

Förhandlingarna har avslutats med en principöverenskommelse som innebär dels att vattenfallsverket överlåter Söderåsens transformatorstation till Syd kraft för en köpeskilling av 25 milj. kr., dels att Syd kraft överlåter mark i Breared till vattenfallsverket för ca 1,1 milj. kr. Överenskommelsen mellan vattenfallsverket och Syd kraft har slutits under förutsättning av att statsmakterna godkänner överlåtelsen av Söderåsens transformatorstation till Syd kraft.

Enligt överenskommelsen skall vattenfallsverket till Sydkraft överlåta fastigheten Åvarp 20:1, Norra Vram, Bjuv, Malmöhus län samt därå befintliga byggnader och elektriska anläggningar med undantag för 400 kV-ställverket med tillhörande kontrollanläggning.

Försäljningen av Söderåsens transformatorstation kommer att beröra fem anställda inom vattenfallsverket som f. n. är stationerade i Söderåsen. Enligt överenskommelse mellan Sydkraft, vattenfallsverket och den berörda personalen kommer tre anställda att övergå i Sydkrafts tjänst och två anställda att bli kvar i vattenfallsverkets tjänst med oförändrad placering i Söderåsen.

Statens industriverk har yttrat sig i ärendet och tillstyrkt överlåtelsen.

Vattenfallsverket har vidare anmält att det mellan det av ett antal melansvenska kommuner ägda EFO Oil AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB), statens vattenfallsverk och Sydkraft AB har träffats ett konsortialavtal om bildandet av ett aktiebolag, *Svenskt Kolkonsortium AB*, i syfte att på fördelaktiga villkor och självkostnadsbasis långsiktigt trygga aktieägarnas kolförsörjning. Den allmänna bakgrunden till intressenternas beslut att samverka i bolagsform är deras uppfattning att det är nödvändigt att nu vidta åtgärder för att förbereda en rimligt säker kolförsörjning framöver.

Avtalet innebär i huvudsak följande.

Bolagets verksamhet skall gälla tre områden. Bolaget skall genom utredningar och förhandlingar bidra till klarläggande av lämpliga sätt och system för intressenternas kolförsörjning. Som bas för denna verksamhet skall ligga intressenternas kolbehov och övrig sannolik marknad som kan omfattas av samarbetet. Huvudsyftet med verksamheten i denna del skall vara att framlägga förslag om särskilda projekt och kommersiella åtgärder att ingå som delar i för intressenterna lämpliga kolförsörjningssystem, som successivt skall utvecklas.

Bolaget skall vidare fungera som organ för sådan gemensam anskaffning av kol, varom två eller flera intressenter enas. Bolaget skall därutöver åtaga sig inköpsuppdrag för enskild intressent.

Bolaget skall också vara samordnande, utredande, rådgivande och serviceämnande organ i övriga frågor som bedöms vara av gemensamt intresse för intressenterna vid kolanvändning.

Beträffande organisation och arbetsuppgifter frambålls att återhållsamhet skall råda vid skapande och utveckling av bolagets egen organisation samt att intressenternas kompetens och resurser förutsätts kunna utnyttjas. Vid sidan om konsortialavtalet har en principöverenskommelse träffats om att LKAB:s resurser inom kolområdet skall stå till förfogande på konsultbasis.

Aktiekapitalet skall vid bolagets bildande vara 500 000 kr., varav varje intressent skall svara för en fjärdedel.

Fördelningen innebär att bolaget blir till 50 % ägt av statliga företag och

till 50 % av kommunala, varvid Sydkraft i avtalet anses vara ett kommunalt företag.

Avtalstiden sträcker sig t. o. m. utgången av år 1990 med femåriga förlängningsperioder förutsatt att avtalet inte har sagts upp ett år före utgången av löpande avtalsperiod.

En förutsättning för avtalets giltighet är för vattenfallsverkets del att det godkänns av regeringen samt att verket erhåller medgivande att teckna och förvärva aktier i bolaget för 125 000 kr.

Föredraganden

I sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 har statens vattenfallsverk anmält behov av medel på tilläggsbudget till statsbudgeten för innevarande budgetår. Det ökade medelsbehovet är hänförligt till de av vattenfallsverket framförda förslagen att utöka investeringsprogrammet genom att dels bygga en ny likströmsförbindelse till Gotland, dels anskaffa ett antal elpannor för att under 1980-talet minska oljeanvändningen i fjärrvärmesystem och industriella processer.

Gotlands elförsörjning behöver enligt vattenfallsverket förstärkas vid mitten av 1980-talet. De utredningar som har gjorts visar att detta lämpligen sker genom att en ny likströmslänk från fastlandet med en överföringskapacitet på omkring 130 MW byggs. Den nya länken erfordras dels för att ersätta den befintliga likströmslänken till Gotland, vars tekniska livslängd beräknas vara slut vid mitten av 1980-talet, och för att åstadkomma erforderligt effekttillskott, dels för att minska oljeåtgången för kraftproduktion på Gotland. Det nuvarande beroendet av oljebaserad kondens- och kraftvärmeproduktion från på Gotland befintliga anläggningar medför dessutom att det är lönsamt att ta en ny länk i drift snarast möjligt oavsett den befintliga länkens livslängd.

Investeringskostnaden för en ny likströmslänk har beräknats till 240 milj. kr., varav 51,2 milj. kr. föreslås få disponeras redan under innevarande budgetår.

Vad vattenfallsverket har anfört talar enligt min mening för att beslut om utbyggnad av en ny likströmsförbindelse till Gotland bör fattas utan dröjsmål. En sådan förbindelse kan utnyttjas för att överföra elenergi även från Gotland till fastlandet. Jag förordar därför att regeringen föreslår riksdagen att godkänna att vattenfallsverket redan under innevarande budgetår får komplettera sitt investeringsprogram med den föreslagna likströmsförbindelsen för att snarast möjligt kunna minska oljeåtgången för Gotlands kraftförsörjning.

Vattenfallsverket har begärt att de medel som erfordras för likströmslänken skall ställas till verkets förfogande utan krav på förräntning. Härigenom skulle vattenfallsverkets förluster till följd av det under år 1977 gjorda åtagandet att i framtiden tillhandahålla råkraft på Gotland till samma priser som på fastlandet begränsas. Den kompensation om 55 milj. kr. som

vattenfallsverket vid detta tillfälle erhöll har genom de kraftigt ökade oljepriserna visat sig vara otillräcklig och förlusten väntas under de närmaste åren enligt vattenfallsverket komma att uppgå till 40–45 milj. kr. per år. Även om den föreslagna likströmslänken får komma till stånd utan krav på förräntning förutses årliga förluster på omkring 20 milj. kr. för kraftleveranserna till Gotland.

Utbyggnad av en ny likströmsförbindelse till Gotland innebär en betydande minskning av de förluster som nu uppkommer genom kraftleveranserna till ön. Detta kommer att bli fallet även om förräntningskrav ställs på det statskapital som erfordras för investeringen eftersom en fortsatt ökning av oljepriserna kan förväntas. Även om förlust kvarstår också efter tillkomsten av en ny likströmsförbindelse anser jag inte att förhållandena är sådana att nedsättning av förräntningskravet erfordras. Utöver det vattenfallsverket har anfört i frågan har jag att i min bedömning beakta även att det ansträngda statsfinansiella läget gör det nödvändigt med en mycket restriktiv prövning av alla anspråk på statsbudgeten. Jag kan med hänsyn till vad jag nu har anfört inte biträda vattenfallsverkets förslag om att ställa medlen till en ny likströmslänk till förfogande utan krav på förräntning.

Vattenfallsverket har vidare föreslagit att ett antal elpannor skall anskaffas och installeras i fjärrvärmesystem och processindustrier i syfte att minska oljeförbrukningen under de perioder under 1980-talet då kraftbalansen så medger.

Utredningen (I 1980: 05) om vissa frågor om elanvändning, den s. k. elanvändningskommittén, har haft i uppdrag att utreda hur den tillgängliga elenergin bäst kan användas för att ersätta olja. Elanvändningskommittén, som nyligen har redovisat sitt uppdrag, har föreslagit bl. a. att elpannor snarast möjligt skall installeras för att begränsa oljeanvändningen på det sätt som vattenfallsverket har föreslagit i sin anslagsframställning. Kommitténs förslag remissbehandlas f. n.

Frågor om hur den tillgängliga elenergin skall användas kommer, med utgångspunkt i elanvändningskommitténs förslag och de synpunkter som framkommer under remissbehandlingen av kommitténs betänkande, att behandlas i samband med att regeringen i början av år 1981 redovisar förslag till riktlinjer för den framtida energipolitiken. Även vattenfallsverkets förslag om anskaffning och installation av elpannor i fjärrvärmesystem och processindustrier bör behandlas i detta sammanhang.

Vattenfallsverket disponerar under innevarande budgetår en investeringsram om 2 104,1 milj. kr. För att påbörja arbeten med en ny likströmsförbindelse till Gotland i enlighet med vad jag har förordat i det föregående krävs 51,2 milj. kr.

Jag förordar därför att vattenfallsverkets investeringsram för budgetåret 1980/81 räknas upp med 51,2 milj. kr. till 2 155,3 milj. kr. och att ett tilläggsanslag om 51,2 milj. kr. anvisas från reservationsanslaget Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.

Vattenfallsverket har vidare hemställt om att regeringen skall godkänna överlåtelse av Söderåsens transformatorstation till Sydkraft AB på villkor som jag har redogjort för i det föregående. Jag har inget att erinra mot överlåtelsen.

Regeringens godkännande av överlåtelsen kräver riksdagens bemyndigande. Jag förordar att regeringen inhämtar detta bemyndigande.

Vattenfallsverket har också hemställt om att regeringen skall godkänna ett avtal om bildande av ett konsortium i syfte att trygga en långsiktig kolförsörjning för konsortieparterna.

Vid min anmälan till prop. 1979/80: 170 om vissa energifrågor anförde jag (s. 15) att det bör finnas goda möjligheter för Sverige att genom långsiktiga avtal och engagemang i kolgruvor skapa en tryggad kolförsörjning. Jag framhöll dock att en förutsättning härför är att en aktiv kolpolitik bedrivs från svensk sida, bl. a. genom att svenska köpare samarbetar på den internationella marknaden.

Det bolag som avses bildas enligt konsortialavtalet mellan EFO Oil AB, LKAB, statens vattenfallsverk och Sydkraft AB skall bl. a. lägga fram förslag om särskilda projekt och kommersiella åtgärder för att trygga intressenternas kolförsörjning. Bolaget avses också bl. a. fungera som organ för sådan gemensam anskaffning av kol, varom två eller flera intressenter enas. Det nya bolaget kan därmed skapa en grund för samarbete av det slag jag avsåg vid min nyss nämnda anmälan. Det är enligt min mening angeläget att detta samarbete kommer till stånd och vidareutvecklas så att ett handlingskraftigt organ för försörjning av kol till Sverige skapas. Därmed ökar möjligheterna för en långsiktig tryggad försörjning av de kolkvantiteter som kommer att erfordras för vår energiförsörjning. Ett sådant samarbete, byggt på långsiktiga kontrakt och engagemang i utländska gruvprojekt, torde också underlätta ansträngningarna att försörja Sverige med kolkvaliteter med låga halter av svavel och tungmetaller.

För teckning av aktier i bolaget krävs att vattenfallsverket från detta anslag får disponera 125 000 kr.

Jag förordar mot bakgrund av vad jag nu har anfört att regeringen godkänner det nu föreliggande konsortialavtalet för Svenskt Kolkonsortium AB. Medgivandet till vattenfallsverket att teckna och förvärva aktier i bolaget kräver riksdagens bemyndigande. Jag förordar att sådant bemyndigande inhämtas.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att Söderåsens transformatorstation överläts till Sydkraft AB,
2. bemyndiga regeringen att godkänna konsortialavtalet mellan EFO Oil AB, Luossavaara-Kiirunavaara AB, statens vattenfallsverk och Sydkraft AB om deltagande i Svenskt Kolkonsortium AB i vad staten genom vattenfallsverkets medverkan åtager sig

att teckna och förvärva aktier i bolaget och i övrigt ikläder sig ekonomiska förpliktelser.

3. till *Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 51 200 000 kr.

[2] E 4. **Statens kärnkraftsinspektion: Kärnsäkerhetsforskning.** Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1980/81 tagits upp ett reservationsanslag med formellt 1 000 kr. Anslaget tillförs medel som betalas in av kärnkraftproducenterna. För detta budgetår beräknas dessa medel uppgå till 27 milj. kr.

I samband med folkomröstningen i kärnkraftsfrågan under våren 1980 föreslogs att särskilda s.k. säkerhetskommittéer med lokal förankring skulle inrättas vid varje kärnkraftverk för att öka medborgarnas insyn i kärnsäkerhetsarbetet.

Frågan togs upp i prop. 1979/80: 170 om vissa energifrågor. Jag anförde där bl. a. (s. 41) att det är angeläget att den insyn i kärnenergivärksamheten som redan finns kompletteras med att företrädare för lokala intressen ges en garanterad möjlighet till insyn i kärnsäkerhetsarbetet vid varje kärnkraftverk. Lokala säkerhetskommittéer borde därför tillsättas för de svenska kärnkraftverken. Kommittéerna borde ha en nära anknytning till berörda kommuner och i första hand följa säkerhetsarbetet vid resp. kärnkraftverk. Kommittéerna borde inte ges mandat att föreskriva vilka åtgärder av säkerhetshöjande eller annan natur som skall vidtas i kärnkraftverken. Kommittéernas verksamhet borde finansieras över reservationsanslaget E 4 Statens kärnkraftsinspektion: Kärnsäkerhetsforskning. Riksdagen godkände vad som föreslagits i propositionen i denna del (NU 1979/80: 70, rskr 1979/80: 410).

Jag återkommer nu till frågan om att inrätta lokala säkerhetsnämnder, som jag förordar att de skall benämnas, med uppgift att inhämta information om det kärnsäkerhetsarbete som har utförts eller avses bli utfört vid resp. kärnkraftverk och att lämna sådan information till allmänheten.

De föreskrifter som behövs för nämndernas verksamhet är i huvudsak sådana som det ankommer på regeringen att utfärda. Till viss del krävs dock riksdagens medverkan. För att göra det möjligt för nämnderna att få information om kärnsäkerhetsarbetet vid kärnkraftverken bör innehavarna av kärnkraftverken åläggas skyldighet att lämna sådan information. Med innehavarna avser jag dem som innehar tillstånd enligt atomenergilagen (1956: 306) att driva kärnreaktorer ingående i ett kärnkraftverk. För att ålägga denna informationsplikt krävs föreskrifter i lag.

Skyldigheten bör bestå i att på nämndens begäran ge de upplysningar och låta nämnden få ta del av de handlingar som nämnden behöver för att inhämta information om det kärntekniska säkerhetsarbete som utförts eller planeras vid kärnkraftverket.

I nämndens rätt till information bör ingå också att på begäran bli förevisad hur säkerhetsarbetet utförts eller avses bli utfört. Kärnkraftverkets innehavare bör således vara skyldig att lämna nämnden tillträde till och förevisa anläggningar och platser i den utsträckning som behövs för att nämnden skall kunna inhämta information om säkerhetsarbetet. Frågor om tillträde till ett kärnkraftverk regleras av föreskrifter som statens kärnkraftinspektion meddelat med stöd av lämnat tillstånd enligt atomenergilagen. Tillträde av annan än verkets personal kräver i princip särskilt tillstånd av kärnkraftinspektionen och något undantag härifrån avses inte gälla för nämnderna. Härvid gäller att tillträde inte får stå i konflikt med de säkerhetsintressen som det åvilar inspektionen att beakta. Den nu aktuella skyldigheten att lämna säkerhetsnämnderna tillträde till kärnkraftverken bör således gälla endast om tillträdet är förenligt med gällande säkerhetsföreskrifter vid verket och i den omfattning så är fallet.

De upplysningar som skall lämnas bör omfatta för innehavaren av kärnkraftverket tillgängliga fakta. Upplysningarna bör få lämnas i enkla former utan krav på skriftlighet. Hur en viss uppgift skall lämnas får bli beroende av omständigheterna i det särskilda fallet. Vad gäller handlingar som nämnden begär att få ta del av, bör skyldigheten begränsas till sådana handlingar som är tillgängliga. I likhet med vad som gäller upplysningar blir sättet för en handlings företeende beroende av omständigheterna i det särskilda fallet. Motsvarande gäller skyldigheten att förevisa säkerhetsarbetet på plats.

Informationsskyldigheten bör således omfatta sådan information som är tillgänglig för innehavaren av kärnkraftverket. Däri ligger bl. a. att den skall kunna tillhandahållas utan väsentliga olägenheter eller kostnader för innehavaren av kärnkraftverket. Någon skyldighet för denne att för nämndens räkning göra utredningar i olika frågor är det alltså inte fråga om.

Av vad jag nu har anfört framgår att syftet med informationsskyldigheten är att göra det möjligt för nämnden att inhämta information om och till allmänheten redovisa det kärnsäkerhetsarbete som utförts eller planeras vid verket. Med kärntekniskt säkerhetsarbete avses såväl åtgärder inriktade på att förebygga olyckor som åtgärder för att lindra konsekvenserna om en olycka ändå skulle inträffa, s. k. utsläpps begränsande åtgärder. Nämnderna skall således inte kunna föreskriva säkerhetshöjande eller andra åtgärder för kärnkraftverken. Alla kontrolluppgifter skall liksom nu ankomma på tillsynsmyndigheterna. I tillsynsuppgifterna ingår också frågor om det s. k. yttre skyddet, dvs. skyddet av en anläggning mot störningar utifrån. Utanför informationsplikten ligger vidare frågor om beredskapen mot kärnkraftsolyckor. Dessa frågor handhas av särskilda myndigheter. De ansvarsförhållanden som föreligger mellan innehavarna av kärnkraftverk och de särskilda myndigheterna avses sålunda inte bli rubbade.

Informationsplikten bör som nämnts åvila innehavaren av ett kärnkraftverk. Ett sådant består av anläggningar på en viss plats med en eller flera

kärnreaktorer för kraftproduktion. De som innehar forskningsreaktorer och andra kärntekniska anläggningar berörs således inte. Informations-skyldigheten avser vidare endast den som har tillstånd att driva en reaktor. Innehavaren av den s. k. Ågestareaktorn omfattas därför inte av informationsskyldigheten. I praktiken kommer informationsskyldigheten att omfatta innehavarna av kärnkraftverken i Barsebäck, Ringhals, Forsmark och Oskarshamn.

Begärd information kan innehålla uppgifter som inte bör spridas till allmänheten. Det kan gälla uppgifter om affärs- eller driftförhållanden, som rör inte bara kärnkraftverket utan också utomstående, t. ex. en leverantör av utrustning till verket.

Frågor om tystnadsplikt i det allmännas verksamhet och om förbud att lämna ut allmänna handlingar regleras i sekretesslagen (1980:100) och sekretessförordningen (1980:657), som träder i kraft den 1 januari 1981. För säkerhetsnämndernas verksamhet saknas tillämpliga bestämmelser i fråga om sekretess med hänsyn främst till skyddet för enskilda ekonomiska förhållanden. Enligt min mening bör ett sådant sekretesskydd införas. En bestämmelse härom kan lämpligen införas i en ny 18 § till 8 kap. sekretesslagen. Eftersom meddelarfrihet bör råda, bör någon ändring i 16 kap. 1 § samma lag inte göras. Jag anser att ett sekretesskydd inte kommer att inkräkta på nämndernas möjligheter att fullgöra sin informationsplikt.

Den rätt till insyn i kärnsäkerhetsarbetet vid kärnkraftverken som jag förordar medför enligt min mening fördelar för såväl allmänheten som innehavarna av kärnkraftverken. Allmänheten bereds genom nämnderna möjlighet att inhämta saklig information. Innehavarna av kärnkraftverken får möjlighet att föra ut information om och få belyst det säkerhetsarbete som har utförts eller planeras vid kärnkraftverken. Bättre förutsättningar skapas härigenom för en saklig debatt om de i många delar komplicerade säkerhetsfrågorna. Goda möjligheter bör enligt min mening föreligga för ett öppet och förtroendefullt samarbete mellan nämnderna och innehavarna av kärnkraftverken.

Det kan emellertid inte uteslutas att en nämnd och en innehavare av ett kärnkraftverk har olika meningar om den skyldighet som i ett visst fall åvilar innehavaren av verket. Det kan gälla frågor om arten eller behovet av en viss upplysning, t. ex. om upplysningen är att hänföra till det kärntekniska säkerhetsarbetet eller inte. I sådana fall kan innehavaren få frågan prövad genom att överklaga nämndens beslut.

Besvärsrätten bör inte medföra en formalisering av nämndens arbete utöver vad som följer av att nämnden är en myndighet som bl. a. har att tillämpa bestämmelserna i förvaltningslagen (1971:290). Men i de fall där nämnden och innehavaren av kärnkraftverket har skilda meningar om skyldigheten för innehavaren att lämna information eller tillträde måste krävas att nämndens beslut är dokumenterat. Besvärsrätten anknyter till tidpunkten när innehavaren av verket fick del av beslutet att begära inför-

mationen eller tillträdet. Besvär över nämndens beslut bör föras hos länsrätten. Detta medför att lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar bör kompletteras med en bestämmelse om att länsrätterna skall pröva sådana besvärsmål.

Om en innehavare av ett kärnkraftverk uppsåtligen eller av grov oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter att lämna begärd information eller tillträde, bör straff kunna ådömas honom. Straffansvar bör föreligga också om innehavaren uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter. Påföljden bör vara böter.

För att ålägga innehavarna av kärnkraftverken informationsplikt i enlighet med vad jag har anfört krävs som nämnts föreskrifter i lag. I lagen bör därutöver tas upp bestämmelser om besvärsordning och straff.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom industridepartementet upprättats förslag till

1. lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken,
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980: 100),
3. lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Förslagen bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 9.1*.

De skyldigheter som i lagen föreslås bli ålagda innehavarna av kärnkraftverken har lagtekniskt motsvarigheter i bl.a. atomenergilagen, lagen (1974: 890) om vissa mineralfyndigheter och lagen (1978: 160) om vissa rörledningar. Dessa lagar har granskats av lagrådet. Med hänsyn härtill anser jag lagrådets granskning av det aktuella förslaget obehövlig.

För riksdagens information vill jag ta upp några frågor som rör nämnderna.

Säkerhetsnämnderna bör som jag tidigare nämnt ha nära anknytning till berörda kommuner. Detta tillgodoses genom att de kommuner där kärnkraftverken är belägna ges ett avgörande inflytande på nämndernas sammansättning. De kommuner som således kommer i fråga är Kävlinge, Varberg, Östhammar och Oskarshamn.

Jag anser vidare att nämnderna bör ha möjlighet att inom en fastställd ekonomisk ram låta utföra sådana utredningar som är nödvändiga för att förstå betydelsen av vidtagna eller planerade kärntechniska säkerhetsåtgärder vid kärnkraftverken. Utredningsprojekt av större omfattning bör dock underställas regeringen för godkännande. Vidare vill jag nämna att nämnderna avses bestå av tio ledamöter och att ett sekretariat skall knytas till varje nämnd. Det ankommer på regeringen att besluta om nämndernas sammansättning, uppgifter, arbetsformer samt om utseende av ledamöter.

För innevarande budgetår beräknar jag medelsbehovet till sammanlagt 400 000 kr. för de fyra nämnderna. Anslaget Statens kärnkraftinspektion: Kärnsäkerhetsforskning bör i enlighet med riksdagens tidigare ställningstagande disponeras för att betala utgifterna för nämnderna. Verksamheten

blir därmed finansierad genom avgifter som tas ut av kärnkraftverkens innehavare. Vid bifall till mina förslag avser jag att föreslå regeringen att medlen till nämnderna tas upp under en särskild anslagspost under anslaget.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken,
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980: 100),
3. lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

[3] E 13. Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer.

Under denna rubrik finns inte något anslag uppfört i statsbudgeten för budgetåret 1980/81.

De politiska partierna enades under våren 1979 om att en rådgivande folkomröstning om kärnkraftens framtida användning borde hållas senast under första halvåret 1980. Med anledning därav lade regeringen den 3 maj 1979 i prop. 1978/79: 218 fram förslag om lagen (1979: 335) om förbud mot att under viss tid tillföra kärnreaktorer kärnbränsle, den s. k. rådrumslagen.

I propositionen anförde föredraganden att det borde slås fast att inga nya reaktorer skulle få laddas förrän kärnkraftens framtida användning hade klarlagts. Oberoende av utgången av den prövning som skulle företas enligt lagen (1977: 140) om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m., den s. k. villkorlagen, borde därför enligt hans mening inga reaktorer, som ditills inte hade tillförts kärnbränsle, t. v. få tillföras sådant bränsle. Det rådrum som behövdes i fråga om laddning av reaktorer som ditills inte hade tillförts kärnbränsle borde enligt föredraganden skapas med stöd av en särskild lag, rådrumslagen.

Förbudet föreslogs bli tidsbegränsat och gälla till utgången av juni månad 1980. Det borde dock, enligt föredraganden, finnas en möjlighet för regeringen att föreskriva en tidigare tidpunkt om kärnkraftens framtida användning dessförinnan blev klarlagd.

Fyra kärnkraftblock skulle därigenom – under förutsättning av att tillstånd enligt villkorlagen beviljades – komma att bli berörda av den föreslagna lagen; Ringhals 3 och Forsmark 1, som vid detta tillfälle var färdigställda, och Ringhals 4 och Forsmark 2, som enligt kraftföretagens planer skulle bli färdigställda under hösten 1979.

Föredraganden anförde vidare att ett förbud med det innehåll som föreslogs innebar en väsentlig inskränkning i rättigheterna för dem som innehade tillstånd enligt atomenergilagen (1956: 306) att uppföra, inneha och driva kärnreaktor (2 §). Detta kunde också få omfattande ekonomiska konsekvenser för de berörda företagen. Härigenom uppkom frågan om ekono-

misk ersättning från staten. I den föreslagna lagen borde enligt föredraganden slås fast en rätt till ersättning av staten för innehavarna av de reaktorer som omfattades av förbudet att tillföra reaktorer kärnbränsle. Ersättningen borde avse de förluster som uppstår genom att reaktorernas idrifttagande fördröjdes.

Föredraganden tillade vidare att för det fall att beslut med anledning av den förutsatta folkomröstningen skulle komma att fattas om en avveckling av kärnkraften ersättning givetvis fick utgå såväl för de kärnkraftblock som var i kommersiell drift som för övriga block för vilka tillstånd enligt atomenergilagen hade meddelats. Denna ersättningsfråga fick då behandlas i ett sammanhang.

Föredraganden uppehöll sig därefter ytterligare vid frågan om ersättning till reaktorinnehavarna. Han konstaterade därvid att uttrycket förlust hade använts även i villkorlagen. Ersättningsreglerna i den lagen avsåg emellertid avveckling av pågående projekt medan den föreslagna rådumslagen enbart syftade till att skapa rådum i fråga om laddning av sådana reaktorer som ännu inte hade tillförts kärnbränsle. Det var därför naturligt att i den aktuella situationen som förlust räkna de kostnader som skulle uppstå genom fördröjning av en reaktors idrifttagande.

Ersättningsfrågorna enligt den föreslagna rådumslagen bedömdes av föredraganden komma att bli svårlösta. De borde därför i första hand lösas genom förhandlingar mellan staten och reaktorinnehavarna. Som riktlinjer för sådana förhandlingar anförde han bl. a. följande.

I princip borde sådana kostnader som uppstår genom fördröjningen av en reaktors idrifttagande vara ersättningsgilla. Hit räknade han i första hand kostnader som måste läggas ned på anläggningarnas konservering och eventuell återställning. Ersättning borde dessutom kunna utgå för ökade kostnader för anläggningarnas finansiering. Vidare skulle som ersättningsgill kostnad räknas ökade kostnader för att producera elektricitet på annat sätt eller för att anskaffa ersättningskraft om ersättningskyldigheten därigenom kunde begränsas. Däremot borde reaktorinnehavaren inte ersättas för utebliven vinst.

Om en reaktorinnehavare till följd av försenad idrifttagning fick stå för kostnader som annars hade omfattats av garanti från leverantören ansåg föredraganden det rimligt att som ersättningsgill kostnad räkna vad anläggningens innehavare i ett sådant fall hade kunnat få ut av garantigivaren om garantin alltjämt gällt.

Föredraganden påpekade vidare att vid tillämpning av de föreslagna reglerna ledning fick sökas också i allmänna ersättningsrättsliga principer, särskilt på skadeståndsrättens område. Han underströk att det endast var de merkostnader eller nytillkommande kostnader som uppstod till följd av fördröjning av en reaktors idrifttagande på grund av lagen som kunde komma i fråga för ersättning.

Riksdagen antog det i propositionen framlagda förslaget till lag om

förbud mot att under viss tid tillföra kärnreaktorer kärnbränsle (NU 1978/79: 62, rskr 1978/79: 432). Ingen erinran gjordes därvid mot vad föredraganden hade anfört i fråga om ersättning till reaktorinnehavare.

Den rådgivande folkomröstningen i kärnkraftsfrågan hölls den 23 mars 1980. Resultatet av folkomröstningen var sådant att regeringen i beslut den 27 mars och den 10 april 1980 kunde föreskriva att Ringhals 3 och Forsmark 1 resp. Ringhals 4 och Forsmark 2 fick tillföras kärnbränsle utan hinder av vad som hade förskrivits i rådrumslagen.

Tillstånd att tillföra kärnbränsle enligt villkorlagen hade tidigare meddelats för Ringhals 3 och Forsmark 1 och meddelades den 10 april 1980 för Ringhals 4 och Forsmark 2.

Forsmark 1 och Ringhals 3 tillfördes kärnbränsle under våren och sommaren 1980 och befinner sig f. n. under provdrift. Forsmark 2 beräknas komma att tillföras kärnbränsle i november 1980 och Ringhals 4 i april 1982.

Förhandlingar om ersättning från staten till reaktorinnehavarna för försenad idrifttagning av de aktuella reaktorerna inleddes i december 1979 sedan en särskild statlig förhandlare hade utsetts.¹

Innehavare av de reaktorer som har försenats är dels statens vattenfallsverk (Ringhals 3 och Ringhals 4), dels Forsmarks Kraftgrupp AB (Forsmark 1 och Forsmark 2). Förhandlingar om ersättning i formell mening har härigenom givetvis kunnat föras enbart med Forsmarks Kraftgrupp AB. Motsvarande kompensation till statens vattenfallsverk får regleras i annan ordning.

En överenskommelse om ersättning för förseningen av Forsmark 1 och Forsmark 2 har nu, med förbehåll för att riksdagen fattar de beslut som behövs, träffats med Forsmarks Kraftgrupp AB (FKA). Jag vill här redogöra för innebörden av denna överenskommelse och för regleringen av motsvarande ersättning till vattenfallsverket för förseningen av Ringhals 3 och Ringhals 4.

Enligt överenskommelsen, som bör fogas till protokollet i detta ärende (*bilaga 9.2*), skall FKA erhålla ersättning för två olika slag av merkostnader till följd av att kärnkraftblocken Forsmark 1 och Forsmark 2 har försenats, nämligen för ökade anläggningskostnader och för merkostnader i kraftproduktionen.

Den av förseningen föranledda ökningen av anläggningskostnaderna beror till största delen på de ersättningar, utöver vad som följer av tidigare ingångna leveransavtal, som FKA enligt tilläggsavtal har fått betala till huvudleverantörerna av reaktor och turbin, Asca-Atom AB resp. Stal-Laval Turbin AB. Ersättningarna avser kostnader för att konservera och avkonservera anläggningar samt vidmakthålla erforderlig arbetsorganisation för insatser i samband med anläggningarnas idrifttagande. Tilläggsav-

¹ Generaldirektören Åke Englund

talen omfattar också ersättning för förlängning av tiden för vissa garantiåtaganden från leverantörernas sida.

I den avtalade ersättningen för anläggningsmerkostnader ingår också poster för ökad ersättning till vattenfallsverket (i egenskap av huvudentreprenör) för merkostnader för förlängd projekttid och konservering, för förnyad varmprovdrift, för ökade uppvärmningskostnader m. m.

Totalt uppgår den avtalade ersättningen för ökade anläggningskostnader av det slag jag här har redogjort för till 48 milj. kr. för Forsmark 1 och till 21 milj. kr. för Forsmark 2.

Enligt överenskommelsen förbinder sig staten vidare att efter utredning i det enskilda fallet svara för eventuella kostnader som kan åsamkas FKA genom ökat risktagande till följd av minskad omfattning av leverantörsgaranti, ansvar för konserveringsdrift m. m.

Enligt överenskommelsen skall ersättning vidare utgå för utebliven kraftproduktion under förseningstiden. Den förlorade produktionen skall därvid ersättas med belopp som motsvarar ökade kostnader för att producera elektricitet på annat sätt och/eller för att anskaffa ersättningskraft, om ersättningsskyldigheten härigenom begränsas.

Den metod som tillämpas i överenskommelsen för att beräkna ersättningen i denna del innebär att den faktiska elproduktionen månadsvis i efterhand jämförs med den hypotetiska elproduktionen som skulle ha skett om de berörda kärnkraftblocken inte hade försenats. Den skillnad i rörlig elproduktionskostnad som därvid erhålls räknas som ersättningsgill merkostnad. I såväl det hypotetiska som det verkliga kraftbalansfallet förutsätts tillgängliga anläggningar ha körts optimalt. Med detta avses att de anläggningar som har lägst rörlig kostnad, som vattenkraftverk och kärnkraftverk, beräknats bli använda i första hand och därefter successivt de anläggningar som har högre rörlig kostnad, som mottryckskraftverk, kondenskraftverk och gasturbiner, upp till den nivå som svarar mot den aktuella efterfrågan.

Merkostnaden uppstår således genom att den uteblivna kärnkraftproduktionen från de försenade blocken har måst ersättas med, som regel, oljebaserad mottryckskraft och/eller kondenskraft. Beräkningsmetoden medför att ersättningsbeloppet inte kan fastställas förrän i efterhand. Hur högt det blir påverkas bl. a. av sådana faktorer som om man under förseningstiden har riklig eller knapp tillgång till vattenkraft, oljeprisernas utveckling, efterfrågans utveckling etc. En korrekt kalkyl erhålls månadsvis i efterhand över hur de rörliga produktionskostnaderna har påverkats, och därigenom en riktig grund för utbetalning av ersättning. För att ersättning skall utgå krävs således att under den aktuella månaden elenergi har måst produceras i anläggningar med högre rörlig produktionskostnad än de försenade kärnkraftblocken för att tillfredsställa efterfrågan. Jag vill i sammanhanget stryka under att FKA enligt överenskommelsen är skyldig att utöva sitt inflytande så att dyrare former för elproduktion inte onödigtvis kommer att användas.

Av stor betydelse för den ersättning som enligt överenskommelsen skall utgå till FKA är den förseningstid som för resp. block är ersättningsgill. Denna har för Forsmark 1 räknats fr. o. m. oktober 1979 t. o. m. september 1980 och omfattar således tolv månader. Motsvarande förskjutning för Forsmark 2 omfattar perioden fr. o. m. februari 1981 t. o. m. juli 1981, dvs. sex månader. Detta framgår närmare av de s. k. mognadstabläer som redovisas i bilaga till överenskommelsen. Som starttid anges i dessa tabläer tidpunkten för kommersiell idrifttagning.

Förseningstiden för block 2 bestäms bl. a. av det förhållandet att den indirekt påverkas av förseningen av block 1. Tillgängliga resurser medger nämligen inte att de båda blocken tas i drift alltför nära varandra i tiden. En förskjutning dem emellan om sex till sju månader har ansetts erforderlig. Bedömningen av den till rådrumslagen hänförliga förseningen för block 2 försåras vidare av att arbetstakten vid färdigställandet, enligt FKA, i kostnadsbesparande syfte medvetet har dragits ned jämfört med den tidplan som gällde före lagens tillkomst. Neddragningen har skett sedan det blivit uppenbart att idrifttagning ändå inte skulle kunna komma att ske förrän tidigast sex till sju månader efter det att block 1 hade tagits i drift sedan rådrumslagen upphört att lägga hinder i vägen härför. Den totala förseningen för block 2 uppgår därför till ca tolv månader. Vidare synes vissa förseningar av turbinleveransen ha uppstått som, enligt vad jag har erfarit, har inneburit att blocket inte skulle ha kunnat tas i kommersiell drift enligt den ursprungliga tidplanen även om rådrumslagen inte direkt hade förhindrat detta. Den till rådrumslagen hänförliga förseningstiden låter sig under dessa förutsättningar givetvis inte fastställas med exakthet. Jag bedömer dock det i denna situation uppnådda förhandlingsresultatet, som innebär att sex månader av den totala förseningen anses ersättningsgill enligt rådrumslagen, vara rimligt och godtagbart från statens synpunkt. Förseningstiden infaller så att den omfattar två månader under vilka blocket även utan försening skulle ha varit avställt för revision. Ersättning för utebliven kraftproduktion kommer därför att utgå endast för fyra av de sex månaderna.

De närmare principerna och reglerna för hur ersättningen till FKA skall beräknas och utbetalas framgår av överenskommelsen.

Som jag redan har redovisat har även idrifttagningen av statens vattenfallsverks reaktorer Ringhals 3 och Ringhals 4 försenats till följd av rådrumslagen. Om ersättningen för dessa reaktorerers försening kan givetvis ingen överenskommelse i formell mening träffas. Rådrumslagens ersättningsregler får för vattenfallsverkets vidkommande tillämpas i annan ordning. Ersättning bör även för Ringhalsreaktorerna utgå dels för anläggningsmerkostnader med ett fast belopp för resp. block, dels för produktionsmerkostnader enligt de beräkningsprinciper som anges i bilagan till överenskommelsen mellan staten och FKA. Genom ett sådant förfarande blir vattenfallsverket och FKA lika behandlade.

Som underlag för ett beslut av regeringen om ersättning till vattenfallsverket för förseningen av Ringhals 3 och Ringhals 4 har jag låtit granska vilka anläggningsmerkostnader som för resp. block är hänförliga till den av rådrumslagen betingade förseningen. De poster som kommer i fråga för ersättning är av samma slag som för Forsmarksblocken, dvs. ersättning för ökade kostnader för reaktorleverantör och turbinleverantör, i detta fall Westinghouse Corporation resp. Stal-Laval Turbin AB, enligt särskilda tilläggsavtal samt för ökade egna utgifter för vattenfallsverket. De ersättningsberättigade merkostnaderna har beräknats till 62 milj. kr. för Ringhals 3 och till 21 milj. kr. för Ringhals 4.

Vattenfallsverket bör vidare efter utredning i det enskilda fallet kompenseras för eventuella kostnader genom ökat risktagande till följd av minskad omfattning av leverantörsgarantin m. m. på samma sätt som gäller för FKA enligt den med bolaget träffade överenskommelsen.

Som jag tidigare har nämnt blir ersättningen direkt beroende av den förseningstid som är hänförlig till rådrumslagen. Denna tid kan för Ringhals 3 fastställas till att omfatta tolv månader räknat fr. o. m. november 1979 t. o. m. oktober 1980.

Förseningstiden för Ringhals 4 påverkas i sin tur av förseningen av Ringhals 3. Eftersom tillgängliga resurser inte medger att två block vid samma kraftstation tas i drift samtidigt har det som en direkt konsekvens av rådrumslagen inte varit möjligt att ta Ringhals 4 i drift tidigare än sju månader efter idrifttagningen av Ringhals 3. Dessa sju månader, som löper fr. o. m. november 1980 t. o. m. maj 1981, utgör enligt min mening en försening som bör ligga till grund för beräkning av ersättning för utebliven kraftproduktion.

Ringhals 4 beräknas emellertid i verkligheten tas i drift först i november 1982, dvs. 17 månader senare än vad som hade varit möjligt om enbart restriktionen om sju månaders förskjutning mellan de båda Ringhalsblocken hade varit bestämmande. Detta beror på att vattenfallsverket först vid denna senare tidpunkt räknar med att ha tillräcklig personal med erforderlig utbildning för att kunna driva blocket.

Det har enligt vattenfallsverkets mening inte varit möjligt att bibehålla och/eller nyrekrytera personal på framför allt vissa nyckelbefattningar för driften av kärnkraftverk under den tid som oklarhet har rått om kärnkraftens framtida användning och om ytterligare block skulle få tas i drift. Den tillgängliga personalen har i denna situation fått disponeras så att ett av de båda blocken i Ringhals kunnat tas i drift utan ytterligare fördröjning. Den tidpunkt vid vilken Ringhals 4 kan tas i drift bestäms därför av den tid som krävs för att utbilda viss nyrekryterad personal.

Svårigheterna att rekrytera, utbilda och bibehålla kvalificerad personal i den omfattning som krävs för att driva kärnkraftverken får enligt min mening snarare ses som en effekt av den oklarhet som under de senaste åren har rått i fråga om kärnkraftens framtida användning i sig snarare än

som en följd av det hinder som rådrumslagen inneburit mot att tillföra kärnbränsle till nya reaktorer. Den osäkerhet detta har inneburit för berörd personal har givetvis gällt samtliga kärnkraftverk i landet och bl. a. medfört svårigheter att behålla viss personal. För de problem och merkostnader detta har inneburit för kärnkraftföretagen finns ingen grund för särskild ersättning eller kompensation. Jag anser att den ytterligare försening av idrifttagandet av Ringhals 4, som är hänförlig till bristen på driftpersonal, bör ses i detta vidare sammanhang. Det förhållandet att delar av den personal som från början har rekryterats till driftorganisationen för Ringhals 4 har fått tas i anspråk för att fylla vakanser i driftorganisationen vid andra kärnkraftblock i Ringhals, och därmed upprätthålla driften av dem, talar för detta synsätt. Jag anser därför att merkostnader till följd av den försening av Ringhals 4 som uppstår av sådana skäl som jag här har redogjort för inte skall anses ersättningsberättigade enligt rådrumslagen. Den ersättningsberättigade förseningstiden bör således enligt min mening omfatta de sju månader som idrifttagningen måste senareläggas med hänsyn till idrifttagningen av Ringhals 3.

Jag förordar att regeringen dels inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna överenskommelsen med FKA i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser, dels föreslår riksdagen att godkänna vad jag har anfört om ersättning till vattenfallsverket.

Som framgått av det jag har anfört är det endast ersättningen för anläggningsmerkostnader som nu kan preciseras. Vad gäller ersättning för merkostnader i kraftproduktionen är det endast beräkningsprinciperna som nu föreslås bli fastställda medan beloppen blir kända först i efterhand. Merkostnaderna i kraftproduktionen till följd av förseningarna beror framför allt på om kraftbalansen under ifrågavarande period har varit eller blir sådan att den under förseningstiden uteblivna kärnkraftproduktionen ersätts med mottryckskraft eller med kondenskraft. Detta beror i sin tur bl. a. på om det under den aktuella perioden blir riklig eller knapp tillgång till vattenkraft samt på efterfrågans utveckling.

Det är därför nu endast möjligt att redovisa en preliminär beräkning av hur stor den ersättning kan bli som kommer att få utbetalas till följd av uppgörelsen med FKA och vid tillämpning av motsvarande kompensationsregler för vattenfallsverket.

Av följande sammanställning framgår hur de ersättningsberättigade merkostnaderna ungefär kan beräknas bli fördelade på de fyra kärnkraftblocken och mellan olika budgetår (i milj. kr.). De intervall som anges för ersättningsbeloppen uttrycker i princip skillnaden i merkostnad mellan att ersätta den uteblivna kärnkraftproduktionen med mottryckskraft och kondenskraft. Enligt den bedömning som nu kan göras kommer kondenskraftproduktion under den aktuella perioden endast att behöva användas i ringa utsträckning. Ersättningsbeloppen kommer därför sannolikt att ligga i den nedre delen av de här angivna intervallen.

Budgetår	Forsmark 1	Forsmark 2	Ringhals 3	Ringhals 4	Totalt
1979/80	ca 320 ¹	0	ca 310 ³	0	ca 630 ⁵
1980/81	75-150	75-150 ²	100-175	300-375 ⁴	550-850
1981/82	10-50	10-50	10-50	10-50	40-200
1982/83- 1984/85	15-50	15-50	15-50	15-50	60-200
Totalt	420-570	100-250	435-585	325-475	1 280-1 880

¹ Varav för anläggningsmerkostnader 48 milj. kr.

² Varav för anläggningsmerkostnader 21 milj. kr.

³ Varav för anläggningsmerkostnader 62 milj. kr.

⁴ Varav för anläggningsmerkostnader 21 milj. kr.

⁵ Varav 200 milj. kr. redan har utgått till vattenfallsverket i form av nedsatt förräntningskrav för budgetåret 1979/80.

Ersättningarna för anläggningsmerkostnader avses bli reglerade så snart som medel står till förfogande härför. Ersättningarna för merkostnader i kraftproduktionen skall enligt överenskommelsen med FKA betalas ut månadsvis i efterhand. För att möjliggöra detta bör medel anvisas över ett för ändamålet avsett förslagsanslag. Anslaget bör för innevarande budgetår beräknas så att det motsvarar ersättning för anläggningsmerkostnader och beräknad ersättning för den del av merkostnaderna i kraftproduktionen som avser tiden t. o. m. utgången av innevarande budgetår enligt vad som framgår av sammanställningen. Jag räknar med att dessa ersättningar inkl. ränteutgifter kommer att uppgå till ca 1 000 milj. kr.

Ersättningarna innebär att de berörda kraftföretagens kostnader för levererad elenergi blir densamma som skulle blivit fallet om den aktuella förseningen inte inträffat. Detta innebär också att företagens kunder inte drabbas av höjda kostnader till följd av förseningarna. Några ökade överskott hos de berörda företagen skall inte uppstå till följd av ersättningarna.

Jag förordar med hänvisning till vad jag nu har anfört att regeringen föreslår riksdagen att på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 milj. kr. benämnt Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att staten via vattenfallsverket tidigare har åtagit sig att ersätta FKA för merkostnader som föranleds av den neddragning av utbyggnadstakten för det tredje blocket i Forsmarks kraftstation som har skett genom särskilda beslut av regeringen (prop. 1979/80: 33, s. 13-15, NU 1979/80: 25, rskr 1979/80: 134). Jag räknar inte med att dessa ersättningar skall betalas ut ännu på några år.

Jag vill slutligen erinra om de anspråk på ersättning för förseningskostnader för det tredje blocket i Oskarshamns kraftverk (O III) som har rests av Oskarshamnsverkets Kraftgrupp AB (OKG).

Chefen för industridepartementet har tidigare redogjort för dessa ersättningsanspråk (prop. 1979/80: 33 s. 15-16). Han anmälde därvid bl. a. att någon rättslig grund för ekonomiska åtaganden gentemot OKG inte förelåg och att han avsåg att föreslå regeringen att lämna bolagets framställning utan åtgärd.

Vid behandlingen av prop. 1979/80: 33 konstaterade även näringsutskottet (NU 1979/80: 25 s. 8) att någon rättslig grund för OKG:s anspråk inte förelåg och att den i bolagets framställning gjorda jämförelsen med FKA inte var relevant. Med hänsyn till att folkomröstningen om kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen skulle äga rum inom några månader fann utskottet det dock inte rimligt att då behandla OKG:s framställning. Utskottet ansåg att beslut i frågan huruvida ersättning bör utgå till OKG för förseningskostnader borde anstå i avvaktan på resultatet av folkomröstningen. Riksdagen föreslogs göra ett uttalande till regeringen av denna innebörd. Riksdagen beslutade enligt näringsutskottets förslag (rskr 1979/80: 134).

I skrivelser den 12 maj och den 18 september 1980 har OKG på nytt aktualiserat sina anspråk på ersättning för förseningskostnader. I den första skrivelsen åberopar bolaget, utöver vad som anförts i den tidigare framställningen, att dåvarande statsrådet Tham, i samband med en uppvaktningsfråga från OKG:s sida i maj 1979, rådde bolaget att bedriva O III-projektet på s. k. sparlåga med hänsyn till att den ersättning som skulle kunna komma att utgå till kärnkraftföretagen vid ett nej i folkomröstningen skulle komma att bestämmas av skälighetshänsyn, varvid det ålåg reaktorinnehavaren att söka begränsa investeringarna så långt det var praktiskt möjligt.

I den andra skrivelsen åberopas att statsministern i ett interpellationssvar den 27 maj 1977 (1976/77: 147) sagt att de privata minoritetsägarna i Forsmark 3 i fråga om ekonomiska garantier från staten skulle komma att likabehandlas med ägarna till Oskarshamnsverket.

Vad OKG har anfört i de båda skrivelserna ger enligt min mening inte anledning till annan bedömning av ersättningsanspråken från regeringens sida än den som har redovisats i prop. 1979/80: 33.

Att OKG, i den osäkra situation som rådde inför folkomröstningen om kärnkraften, fått rådet att begränsa investeringarna med hänvisning till hur ersättningsfrågan skulle kunna komma att bedömas om folkomröstningen innebar att utbyggnaden fick avbrytas utgör inget skäl för staten att svara för de merkostnader som en långsammare utbyggnad kan medföra.

Vad statsministern i det av OKG åberopade interpellationssvaret anförde i fråga om kreditgarantier och andra ekonomiska garantier avsåg en helt annan fråga och kan därför inte åberopas i detta sammanhang.

Med hänvisning till den i prop. 1979/80: 33 lämnade redogörelsen och vad jag nu har anfört avser jag föreslå regeringen att lämna OKG:s framställning utan åtgärd.

Jag föreslår att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört med anledning av OKG:s ersättningsanspråk.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen dels föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelse mellan

staten och Forsmarks Kraftgrupp AB om ersättning till bolaget för försening av kärnkraftblocken 1 och 2 i Forsmarks kraftstation i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser,

2. godkänna vad jag har anfört om ersättning till statens vattenfallsverk för försening av kärnkraftblocken 3 och 4 i Ringhals kraftstation,
3. till *Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 000 kr.,

dels

4. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört med anledning av Oskarshamnsverkets Kraftgrupp Aktiebolags framställningar om ersättning för förseningskostnader för block 3 i Oskarshamns kärnkraftverk.

1 Förslag till

Lag om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den som innehar tillstånd enligt atomenergilagen (1956:306) att driva en kärnreaktor ingående i ett kärnkraftverk är skyldig att möjliggöra insyn i det kärntekniska säkerhetsarbetet vid verket enligt vad som föreskrivs i denna lag.

2 § Insynen utövas för varje kärnkraftverk av en lokal säkerhetsnämnd som regeringen bestämmer. Insynen skall göra det möjligt att inhämta information om det kärntekniska säkerhetsarbete som utförts eller planeras vid kärnkraftverket och att ställa samman material för att informera allmänheten om detta arbete.

3 § Den som innehar tillstånd som avses i 1 § skall på anfordran

1. lämna nämnden upplysningar om tillgängliga fakta och låta nämnden ta del av tillgängliga handlingar, allt i den mån det behövs för att nämnden skall kunna fullgöra de uppgifter som anges i 2 §,
2. ge nämnden tillträde till och förevisa anläggningar eller platser, om nämnden behöver det för att för sig få belyst innebörden av upplysning eller handling som avses i 1 och tillträdet är förenligt med gällande säkerhetsföreskrifter.

4 § Beslut av nämnden om anfordran enligt 3 § överklagas hos länsrätten genom besvär.

5 § Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift eller på annat sätt åsidosätter sina skyldigheter enligt 3 § döms till böter, om ej gärningen är belagd med straff i brottsbalken.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att i sekretesslagen (1980:100) skall införas en ny paragraf, 8 kap. 18 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

18 § *Sekretess gäller för sådan uppgift om enskilds affärs- eller*

driftförhållanden som har lämnats på grund av föreskrift i särskild lagstiftning om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs. Regeringen kan för särskilt fall förordna om undantag från sekretessen, om den finner det vara av vikt att uppgiften lämnas.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst 20 år.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Länsrätt prövar

1. mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar.

2. mål enligt barnavårdslagen (1960: 97), lagen (1954: 579) om nykterhetsvård, utlänningslagen (1954: 193), smittskyddslagen (1968: 231) och lagen (1970: 375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken.

3. såvitt gäller svenskt körkort, trafikkort eller traktorkort, mål om varning eller återkallelse och, såvitt gäller utländskt körkort, mål om varning eller vägran att godkänna körkortet, allt enligt vad därom är särskilt föreskrivet.

4. mål enligt lagen (1980:000) om offentlig insyn i säkerhetsarbetet vid kärnkraftverken.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Lagen omtryckt 1979: 165.

Bilaga 9.2

Mellan staten, företrädd av generaldirektör Åke Englund, och Forsmarks Kraftgrupp AB (FKA) har förhandlingar förts om ersättning till FKA för merkostnader till följd av försenad idrifttagning av kärnkraftblocken 1 (Forsmark 1) och 2 (Forsmark 2) i Forsmarks kraftstation. Mellan parterna har träffats följande

Överenskommelse

§ 1

Ersättning för ökade anläggningskostnader m. m.

Staten åtager sig att ersätta FKA för ökade anläggningskostnader m. m. med 48 Mkr för Forsmark 1 och med 21 Mkr för Forsmark 2. Beloppet är för Forsmark 1 beräknat per 1980-04-01 och för Forsmark 2 per 1980-10-01. Vid betalning efter dessa tidpunkter tillkommer ränteersättning beräknad enligt en årsränta av 10 procent.

Staten förbinder sig att efter särskild utredning i det enskilda fallet svara för eventuella kostnader som kan åsamkas FKA genom ökat risktagande i senast träffade tilläggsavtal med huvudleverantörerna ASEA-ATOM 1979-10-11 och STAL-LAVAL 1979-10-11.

§ 2

Ersättning för utebliven produktion

Staten åtager sig att ersätta FKA för förluster genom minskad produktion till följd av att tillförseln av kärnbränsle till Forsmark 1 och Forsmark 2 blivit försenad. Minskad elproduktion beräknas, enligt principer och förutsättningar som redovisas i bilaga, såsom skillnaden mellan energi som varit möjlig att producera utan försening och den energi som blir möjlig att producera sedan bränsle tillförts anläggningarna. Ersättning för den minskade elproduktionen beräknas enligt principer och förutsättningar som anges i bilagan.

§ 3

Utbetalning av ersättning

Utbetalning av ersättning till FKA enligt §§ 1 och 2 ombesörjes av myndighet som regeringen bestämmer.

Betalning skall verkställas månadsvis inom 30 dagar från det att faktura inkommit från FKA. Vid betalning efter förfallodagen tillämpas dröjsmålsränta motsvarande Sveriges Riksbanks officiella diskonto+5 procentenheter. Vid betalning av ersättning för utebliven produktion vid Forsmark 1 under fjärde kvartalet 1979 och under 1980 tillämpas ränta motsvarande Sveriges Riksbanks officiella diskonto+4 procentenheter räknat på respektive månadsersättning med början från den 15 oktober 1979.

§ 4

Överenskommelsens giltighet

Regeringen kommer – under förutsättning att riksdagen fattar de beslut som behövs härför – att slutligt godkänna överenskommelsen.

Stockholm den 9 oktober 1980

För STATEN
Åke Englund

FORSMARKS KRAFTGRUPP AKTIEBOLAG
Erik Borgman

Bilaga

Principer och förutsättningar för beräkning av minskad elproduktion och ersättning härför på grund av försenad idrifttagning av Forsmark 1 och Forsmark 2 vid Forsmarks kraftstation.

a) Tillgängligheten för Forsmark 1 förutsättes utan försening ha blivit

1979	oktober–december	65 %
1980	januari–maj, augusti–september juni och juli utgör revisionstid	65 %
	oktober–december	71 %
1981	januari–maj, augusti–september juni och juli utgör revisionstid	71 %
	oktober–december	77 %
1982	januari–maj, augusti–september juni och juli utgör revisionstid	77 %
	fr. o. m. oktober	83 %

Tillgängligheten för Forsmark 1 förutsättes med försening och oavsett det verkliga förloppet bli

1979	oktober–december	0 %
1980	januari–september oktober–december	0 % 65 %
1981	januari–maj, augusti–september juni och juli utgör revisionstid	65 %
	oktober–december	71 %
1982	januari–maj, augusti–september juni och juli utgör revisionstid	71 %
	oktober–december	77 %
1983	januari–maj, augusti–september juni och juli utgör revisionstid	77 %
	fr. o. m. oktober	83 %

b) Tillgängligheten för Forsmark 2 förutsättes utan försening ha blivit

1981	februari–maj, augusti–december juni och juli utgör revisionstid	65 %
1982	januari februari–maj, augusti–december juni och juli utgör revisionstid	65 % 71 %
1983	januari februari–maj, augusti–december juni och juli utgör revisionstid	71 % 77 %
1984	januari februari–maj, fr. o. m. augusti juni och juli utgör revisionstid	77 % 83 %

Tillgängligheten för Forsmark 2 förutsättes med försening och oavsett det verkliga förloppet bli

1981	februari–maj juni och juli utgör revisionstid	0 %
	augusti–december	65 %

1982	januari – maj	65 %
	juni och juli utgör revisionstid	
	augusti – december	71 %
1983	januari – maj	71 %
	juni och juli utgör revisionstid	
	augusti – december	77 %
1984	januari – maj	77 %
	juni och juli utgör revisionstid	
	fr. o. m. augusti	83 %

c) Förlorad produktion ersättes med belopp motsvarande ökade kostnader för att producera el på annat sätt och/eller för att anskaffa ersättningskraft om ersättningsskyldigheten härigenom begränsas.

d) FKA betraktas som en juridisk enhet innebärande att man vid ersättningsberäkningen bortser från de enskilda delägarnas olika möjligheter att ersätta produktionsbortfallet.

e) Ringhals block 3 och Forsmark 1 respektive Ringhals block 4 och Forsmark 2 förutsätts placerade i samma "skikt" i kraftbalansen, innebärande att inget av dessa driftmässigt köres före eller efter det andra.

f) Ersättningen bestämmes månadsvis i efterhand på basis av statistiska centralbyråns (SCB) månadsvisa statistik med preliminära uppgifter över elförsörjningen och underlaget därför samt rörliga produktionskostnader och priser för tillfällig import enligt nedan.

g) Om vid beräkning av ersättningen statistiken visar att det förekommit produktion av elkraft och/eller import, som är dyrare än kärnkraft, förutsättes att kärnkraften i första hand skulle ha ersatt den dyraste kraften, därefter den näst dyraste osv.

h) FKA förbinder sig att utöva sitt inflytande så att dyrare former för produktion av elektricitet ej onödigtvis kommer att användas.

i) De produktionsskikt som kan ligga till grund för ersättning är gasturbinproduktion, konventionell kondensproduktion och mottrycksproduktion.

Produktionskostnaderna beräknas med följande förutsättningar.

	Bränsle- förbruk- ning GJ/ MWh netto	Rörlig drifts- och underhållskostnad ut- över bränslekostnad öre/kWh netto
Gasturbinproduktion	13,0	4,0
Kondens I Aros, Bråvalla, Hässelby Karlshamn, Stenungsund, Värtan, Öresund B16	9,2	1,0
Kondens II Karskär B4, Marviken, Öresund B11–B13, B 15	12,5	1,2
Kondens III Övriga	15,0	1,5
Mottryck, fjärrvärme	4,8	0,6
Mottryck, industriellt	5,7	1,2

Produktionen på Gotland skall ej ingå i någon grupp.

Bränsleförbrukningen samt den rörliga drift- och underhållskostnaden för olika produktionsskikt skall justeras årligen i januari månad med hänsyn till eventuella förändringar i de avräkningspriser som används på kraftbörsen. Eventuella tillkommande stationer skall inplaceras i aktuellt produktionsskikt.

Bränslesort:

För gasturbiner olja Eo1, för kondens och mottryck olja Eo5. I några fall kan andra bränslen förekomma.

Bränslepris:

Priset för Eo5 utgörs av medelpriset för respektive månad (stat nr 27.10.707 och 27.10.708, kr/ton) enligt beräkningar utförda av SCB i anslutning till avtalet mellan SCB och Centrala driftledningen (CDL) 1973-06-19. Till det av SCB beräknade medelpriset skall läggas vid varje tidpunkt av riksdagen beslutad beredskapsavgift samt genomsnittlig kostnad för lokal frakt från svensk hamn till verk, allt uttryckt i kr/ton. Den genomsnittliga kostnaden för lokal frakt fastställs av FKA i samråd med statens pris- och kartellnämnd (SPK) på grundval av det material på vilket nämnden beräknar förändringar i de s. k. ortstilläggen.

Som pris för Eo1 gäller av regeringen vid respektive tidpunkt fastställda högstpriser exklusive energiskatt eller, om högstprisreglering inte gäller, det av Statens vattenfallsverk (SV) faktiskt erlagda medelpriset för respektive aktuell månad.

Bränslets värmeinhåll:

För olja Eo1 räknas med 42,9 GJ/ton och för Eo5 41,1 GJ/ton.

I de fall andra bränslen än olja kommer till användning skall så långt möjligt verklig rörlig produktionskostnad ligga till grund för beräkningarna.

j) Som rörlig produktionskostnad för den uteblivna kärnkraftproduktionen räknas med 4,3 öre/kwh. Den rörliga produktionskostnaden skall justeras i enlighet med SVs årliga revisioner.

k) De importskikt som kan ligga till grund för ersättning är import av tillfällig kraft från Danmark, Finland och Norge.

Ersättningen skall baseras på verkligt utbytespris enligt avräkning mellan exporterande och importerande svenskt företag.

l) I den utsträckning som utrymme hade funnits för export skall omfattning och pris för sannolikt utebliven tillfällig exportkraft samt förlust som FKA därigenom åsamkats utredas av parterna och ersättas budgetårsvis i efterhand.

F. Teknisk utveckling m. m.

[4] F 23. Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. Något anslag för detta ändamål har inte tagits upp i statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Från anslaget har tidigare bestridits utgifter för vissa byggnadsarbeten inom industridepartementets verksamhetsområde.

Om- och tillbyggnad av lokaler för Svenska träforskningsinstitutet m. m., etapp I. Byggnadsstyrelsen hemställde i skrivelse den 20 december 1976 om uppdrag för att projektera ny- och ombyggnad av lokaler för Svenska träforskningsinstitutet och för Korrosionsinstitutet. Träforskningsinstitutet är ett branschforskningsinstitut, vars verksamhet finansieras med medel från styrelsen för teknisk utveckling och Stiftelsen Svensk träforskning. Byggnadsstyrelsen svarar för lokaler för verksamheten.

I skrivelser den 19 december 1978 samt den 27 april och den 8 oktober 1979 redovisade byggnadsstyrelsen förslag till utförande och lokalisering av en om- och tillbyggnad av lokal för pappersmaskin m. m. för Svenska träforskningsinstitutet (FEX-projektet). Regeringen medgav i beslut den 14 februari 1980 styrelsen för teknisk utveckling att ta i anspråk 10 milj. kr. från anslaget F 13. Energiforskning för FEX-projektet. Styrelsen hade tidigare beslutat att sammanlagt 10 780 000 kr. av anslaget F 3. Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning skall disponeras för projektet. Totalt skall således staten finansiera FEX-projektet med sammanlagt 20 780 000 kr. Samma belopp skall skjutas till av Svenska Ceullullosa- och Pappersbruksföreningen.

Regeringen uppdrog den 6 mars 1980 åt byggnadsstyrelsen att projektera om- och tillbyggnaden av lokal för pappersmaskin m. m. t. o. m. bygghandlingar. Kostnaderna för projekteringen har förskottsvis belastat budgetdepartementets anslag Byggnadsarbeten för statlig förvaltning. Projektet omfattar dels en tillbyggnad av ca 1 700 m² rumsyta till de nuvarande lokalerna vid Drottning Kristinas Väg invid tekniska högskolans område i Stockholm, dels vissa ombyggnader. Byggnadsstyrelsen har i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 redovisat att byggstart planeras i december 1980. Kostnaden beräknas till 15,5 milj. kr. i prisläget den 1 april 1980 och byggnadsstyrelsen föreslår att en ram av denna storlek uppförs i investeringsplanen.

Föredraganden

För att möjliggöra byggstart i enlighet med byggnadsstyrelsens tidplan bör medel anvisas redan innevarande budgetår för den del av om- och tillbyggnaden av lokalerna för Svenska träforskningsinstitutet m. m. som erfordras för FEX-projektet.

Jag förordar att medlen anvisas enligt följande investeringsplan.

Investeringsplan (i 1 000-tal kr.)

Byggnadsobjekt	Kostnadsram	Medelsförbrukning		Byggstart år, mån	Färdig- ställande år, mån
	1980-04-01	Beräknad för 1980/81	1981/82		
Om- och tillbyggnad av lokaler för Svenska träforskningsinstitutet m. m., etapp I	15 500	5 000	9 000	80-12	82-05

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m. inom i investeringsplanen uppförd kostnadsram.
2. till *Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

KOMMUNDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-10-30

Föredragande: statsrådet Boo

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser kommundepartementets verksamhetsområde

FEMTONDE HUVUDTITELN

C. Kyrkliga ändamål

[1] C 9. **Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader.** På statsbudgeten för budgetåret 1980/81 har under denna rubrik anvisats ett reservationsanslag av 100 000 kr. Det anvisade anslaget avser reparationsarbeten på svenska kyrkan i Köpenhamn.

Kyrkorådet i svenska församlingen i Buenos Aires har anhållit om statsbidrag för reparationsarbeten på svenska kyrkan i Buenos Aires. Vid en storm i mars 1980 förstördes skiffertaket på kyrkan. Skadorna är så omfattande att det enligt teknisk expertis inte går att reparera taket. Ett nytt tak behöver därför läggas. Om möjligt önskar församlingen byta till koppartak, vilket är mer hållbart än ett skiffertak och mest ekonomiskt på längre sikt. Arbetena måste utföras snarast möjligt då risken för vattenskador m. m. är överhängande.

Enligt lägsta anbud skulle kostnaderna för ett koppartak uppgå till ca 600 000 kr. Till detta kommer argentinsk mervärdeskatt på 20% och vissa andra kostnader på ca 10%. Totalt beräknas alltså kostnaderna till ca 780 000 kr. Ett skiffertak skulle bli ca 20% billigare men i stället medföra högre underhållskostnader.

Församlingen räknar med att kunna samla in ca 120 000 kr. från församlingsmedlemmar och svenska företag i Buenos Aires. Eftersom kyrkan fungerar som sjömanskyrka räknar församlingen vidare med att kunna få visst bidrag från styrelsen för svenska kyrkan i utlandet. Av statsmedel skulle behövas ett tillskott om ca 540 000 kr. om man accepterar det lägsta anbudet. Församlingen framhåller emellertid att den argentinska inflationen – under senare tid mer än 100% årligen – kommer att påverka

kalkylerna även om man tar hänsyn till den kontinuerliga devalveringen av den argentinska peson.

Föredraganden

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1966: 34, SU 1966: 51, rskr 1966: 158) utgår bidrag av statsmedel till de svenska utlandsförsamlingar, för vilka Kungl. Maj:t har fastställt kyrkoordning. Sådana församlingar finns i Paris, London, Berlin, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors och Buenos Aires. Statsbidrag för reparationsarbeten på dessa församlingars kyrkobyggnader har utgått efter framställning i varje särskilt fall.

Församlingen i Buenos Aires är den minsta av de svenska utlandsförsamlingarna. Den fyller emellertid en viktig uppgift inte minst ur social synpunkt. Kyrkan har blivit en naturlig samlingspunkt för de svenskar som är bosatta i Buenos Aires. Den fungerar även som sjömanskyrka. Sedan den norska kyrkan i Buenos Aires måst rivras på grund av ett motorvägsbygge har den fått ökad betydelse ur nordisk synpunkt. I fråga om den sociala verksamheten har församlingen ett nära samarbete med Svenska hjälpföreningen, som bl. a. driver ett svenskt ålderdomshem. Med hänsyn till den stora betydelse församlingen har på olika områden anser jag det mycket angeläget att stödja dess verksamhet.

De skador som uppstått på svenska kyrkan i Buenos Aires är så allvarliga att kyrkan omgående måste få ett nytt tak.

En anledning till att skadorna på taket blivit så omfattande är att skiffern inte varit tillräckligt hållbar utan börjat falla sönder. Jag har därför inte något att erinra mot att församlingen använder annan takbeläggning. Den beräknade kostnaden för ett nytt tak är emellertid enligt min mening alltför hög. Enligt vad jag under hand har inhämtat skulle kostnaderna kunna nedbringas väsentligt om man använder takplåt som levereras från Sverige. Totalt bör kostnaderna inte överstiga 500 000 kr.

Det är inte möjligt för församlingen att med egna resurser klara av de oförutsedda kostnaderna för ett nytt tak på kyrkan. I enlighet med tidigare tillämpade principer bör statsbidrag utgå till kostnaderna för dessa arbeten. Jag tillstyrker att för ifrågavarande ändamål anvisas 200 000 kr. Jag förutsätter därvid att resten av kostnaderna täcks av församlingen och styrelsen för svenska kyrkan i utlandet.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till reparationsarbeten på de svenska utlandsförsamlingarnas kyrkobyggnader* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

D. Räddningstjänst m. m.

[2] **D 5. Ersättningar med anledning av Almöbrons ras.** Almöbron påsegledes och rasade fredagen den 18 januari 1980. Broraset ledde till att åtta

personer omkom. Vidare bröts Tjörns och Orusts viktigaste förbindelser med fastlandet. Härigenom uppkom betydande problem för enskilda samt för de berörda kommunerna och näringslivet i området. Almöbron trafikerades före olyckstillfället av mer än 12 000 fordon om dygnet.

De alternativa förbindelser som fanns vid tillfället för broraset var dels färjeleden Svanesund—Kolhättan, dels vägförbindelsen över Uddevalla. Färjeleden hade emellertid låg kapacitet. Vägen över Uddevalla innebar i många fall en omväg på 8–10 mil.

Från statens sida vidtogs omedelbart olika åtgärder för att förbättra kommunikationerna mellan Orust och Tjörn å ena sidan och fastlandet å den andra. Tjörns, Orusts och Stenungsunds kommuner vidtog dessutom olika åtgärder för att minska konsekvenserna av olyckan. Vidare påbörjades genast arbetet med att ersätta den raserade bron med en ny bro. Denna bro skall vara klar senast den 20 december 1981.

Kommunerna begärde hos regeringen statens stöd för att minska skadeverkningarna till följd av Almöbrons ras. Regeringen konstaterade vid prövningen av kommunernas framställning att tillräckligt underlag för bedömningen av de ekonomiska konsekvenserna av katastrofen för näringslivet på Orust och Tjörn och för de berörda kommunerna inte förelåg. Innan man kunde ta ställning till omfattningen av och formerna för ett stöd måste det material som förelåg kompletteras. Det var vidare enligt regeringens mening angeläget att finna enkla och smidiga stödformer. I beslut den 8 maj 1980 uppdrog därför regeringen åt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län att skyndsamt göra en utredning om bl. a. arten av de ökade kostnader som har uppkommit och kan väntas uppkomma samt om kostnadernas storlek. Länsstyrelsens uppdrag skulle utföras i samarbete med statens vägverk, transportrådet, de berörda kommunerna och företrädare för näringslivet i området.

Länsstyrelsen har den 30 juni 1980 kommit in med en missivskrivelse och en rapport över uppdraget. Dessa bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende (*bilagorna 10.1 och 10.2*).

Statens vägverk och transportrådet har avgett yttranden över länsstyrelsens rapport i vad den gäller förslag om ett generellt transportstöd. Vägverket anser att transportstöd bör utgå i detta speciella fall. Vidare bör ersättning enligt vägverkets mening utgå till kommunerna för merkostnader för vägghållning och kollektivtrafik samt investeringar i parkeringsplatser, hållplatser, färjelägen m. m. Även transportrådet tillstyrker ett generellt transportstöd. Medelsbehovet för transportstödet bör enligt rådet beräknas till 20 milj. kr. Transportrådet anser att stödet i huvudsak kan vara uppbyggt på det sätt som länsstyrelsen har föreslagit. Rådet har dock annan mening än länsstyrelsen vad gäller vissa delar av det föreslagna transportstödet och föreslår som ett alternativ en enklare utformning av stödet. Rådets yttrande bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende (*bilaga 10.3*).

Föredraganden

Almöbroolyckan medförde förlust av människoliv och materiella skador. Härutöver ledde den, trots de insatser som har gjorts för att underlätta kommunikationerna, till betydande problem och kostnader för de berörda kommunerna och för näringslivet på Orust och Tjörn. Stor olägenhet uppkom också för de enskilda personer som inte längre kunde utnyttja broförbindelsen. Olyckshändelser som medför så stora indirekta skadeverkningar utan att de skadelidande kan lita till ett försäkringsskydd eller regler om ersättning är dessbättre sällsynta i Sverige.

Jag anser det vara angeläget att samhället träder in för att minska konsekvenserna av broolyckan. I första hand har det naturligtvis gällt att så snabbt som möjligt bygga en ny bro. Brobygget har satts i gång och den nya bron, som beräknas kosta omkring 155 milj. kr., skall vara klar senast den 20 december 1981. Vägverket har i sin upphandling tillmätt största betydelse åt en snabb anläggningstid. Från statens sida har genomförts omfattande åtgärder för att underlätta kommunikationerna fram till dess att den nya bron kan tas i bruk. Vägverket har sedan olyckstillfället utökat kapaciteten på färjeleden Svanesund–Kolhättan till 2 500 fordon om dygnet. En helt ny färjeled mellan Almön och Stenungsund har inrättats. Fyra färjor trafikerar denna led och kapaciteten är 4 500 fordon om dygnet. Vidare sattes passagerarbåtar in mellan Tjörn och Stenungsund. Båtarna drivs numera genom kommunernas försorg med statligt bidrag. Detta bidrag är för innevarande år 2,7 milj. kr. Dessa olika insatser skall naturligtvis fullföljas till dess den nya bron är färdig. Någon ytterligare ökning av färjekapaciteten har däremot inte ansetts möjlig. För vägverkets del medför åtgärderna kostnader om sammanlagt ca 55 milj. kr. fram till dess den nya bron har färdigställts. Totalt uppgår således kostnaden för statens insatser till omkring 213 milj. kr. Även kommunerna har gjort betydande insatser för att mildra olyckans konsekvenser för näringsliv och enskilda. Bl. a. har kollektivtrafiken utökats betydligt för framför allt arbetspendlare från Tjörn och Orust med arbete i Stenungsund och Göteborg. Även parkeringsplatser i anslutning till färje- och personbåtslägena har ställts i ordning.

Även om kraftfulla insatser sålunda har genomförts uppkommer konsekvenser av olyckan under den tid som kvarstår tills den nya bron har färdigställts. De ekonomiska konsekvenser som katastrofen kan beräknas få för de berörda kommunerna och för näringslivet på Orust och Tjörn har blivit belysta genom den utredning som länsstyrelsen har gjort.

De kommunala merkostnaderna under tiden från olyckan till dess den nya bron är färdig avser enligt länsstyrelsen huvudsakligen kostnader för trafik, social omsorg, turism, fördyrad exploatering och räntor. För att lösa trafikproblemen har det uppkommit ökade kostnader för väghållning och kollektivtrafik samt för parkeringsplatser, hållplatser, färjelägen osv. Som länsstyrelsen har framhållit i sin rapport kan kommunerna väntas få

nytta i framtiden av de investeringar som har gjorts. De längre restiderna mellan bostad och arbetsplats har medfört ökade kostnader för barnomsorgen. Även annan social omsorg har fått kostnadsfördyringar. För att klara turisttrafiken har det beräknats att det krävs extra insatser från kommunernas sida. De ökade exploateringskostnaderna har för Tjörns kommun uppskattats till 3–5% och för Orusts kommun till 2 %. Kommunerna har beräknats få även andra merkostnader t. ex. kostnader för administration, annonsering, informationsmöten, telefonupplysningstjänst. Sammantaget beräknas enligt länsstyrelsens rapport Tjörns kommun få merkostnader om 8 538 000 kr., varav 4 323 000 kr. för trafik, Orusts kommun få merkostnader om 2 162 000 kr., varav 783 000 kr. för trafik, samt Stenungsunds kommun få merkostnader om 2 241 000 kr., varav 1 991 000 kr. för trafik.

Länsstyrelsen föreslår att kommunerna får ersättning för de nu angivna merkostnaderna och att Tjörns och Orusts kommuner därutöver får särskild ersättning för ökade transportkostnader som inte hänför sig till exploateringsverksamhet. Det extra skatteutjämningsbidraget bör enligt länsstyrelsens mening användas för att kompensera kommunerna för effekter som inte nu har kunnat beräknas. Länsstyrelsen anser att ett reservationsanslag bör ställas till länsstyrelsens förfogande och att utbetalningar från detta anslag bör göras kvartalsvis för att täcka kommunernas merkostnader.

Enligt min mening är kommunernas kostnader till följd av Tjörnbroolyckan inte obetydliga. Kostnaderna avser till betydande del åtgärder för att klara trafikproblemen. I samhällets strävan att minska olyckans effekter spelar, som jag tidigare har framhållit, kommunernas insatser för att underlätta kommunikationerna en väsentlig roll. Kommunerna drabbas också indirekt bl. a. genom de problem som uppstår för näringslivet. Jag återkommer till frågan om stöd till näringslivet.

När kommuner drabbas av särskilt betungande kostnader har de möjlighet att få extra skatteutjämningsbidrag. Jag anser att möjligheten att i efterhand söka sådant bidrag inte ger en tillfredsställande lösning i detta fall. Kommunerna, och då framför allt Tjörns kommun, har drabbats av exceptionellt stora kostnader för vilka de inte har haft möjlighet att på förhand avpassa sin ekonomiska planering. Det är enligt min mening uppenbart att kommunerna nu behöver medel för de uppkomna kostnaderna. Staten bör därför lämna särskilt bidrag till kommunerna. De bidrag som skall utgå bör utgöra en engångskompensation. Ersättningen bör avse samtliga kommunernas merkostnader, bl. a. för busstrafiken och kommunernas övriga transporter. Vidare anser jag att bidragen bör betalas ut till kommunerna så snart som möjligt. Härigenom minskas räntekostnaderna och underlättas kommunernas ekonomiska planering.

Enligt min mening bör bidragen uppgå till 6 milj. kr. för Tjörns kommun, 1,5 milj. kr. till Orusts kommun och 1,5 milj. kr. till Stenungsunds kommun. Om det uppkommer ytterligare särskilt betungande kostnader, som

inte nu har kunnat förutses. Bör kommunerna i sedvanlig ordning kunna ansöka om extra skatteutjämningsbidrag.

Näringslivet på Orust och Tjörn har som en följd av olyckan fått ökade kostnader och inkomstbortfall. Även näringslivet i Stenungsunds kommun har påverkats. Konsekvenserna för näringslivet har beräknats i länsstyrelsens rapport. Sammantaget uppgår merkostnaderna enligt länsstyrelsens bedömning för näringslivet på Orust och Tjörn till omkring 35 milj. kr. och för näringslivet i Stenungsund till omkring 3,5 milj. kr. Med hänsyn till att vissa transportkostnader även kan förutsättas utgöra fördyrade investeringskostnader, anses merkostnaderna böra minskas med 10 %. Minskningen av omsättningen uppskattas för Orust och Tjörn till omkring 25 milj. kr. och för Stenungsund till omkring 28 milj. kr.

Länsstyrelsen föreslår att ett generellt transportstöd och ett selektivt stöd där sysselsättningen är i fara införs för företagen i de tre kommunerna. Vidare föreslås att ett generellt investeringsstöd införs på Orust och Tjörn. Detta stöd avses täcka merkostnader och stimulera näringslivet på öarna så att sysselsättningen kan upprätthållas.

När det gäller frågan om stöd till näringslivet, bör man enligt min mening notera att merkostnaderna till stor del utgörs av ökade transportkostnader och att de till övervägande del belastar näringslivet på Orust och Tjörn. Det är också vissa branscher som drabbas särskilt hårt. Jag vill dock peka på att de mycket omfattande kommunikationsåtgärder som har vidtagits från i första hand statens sida har bidragit väsentligt till att minska näringslivets problem och kostnader. Enligt min mening bör merkostnaderna kunna motverkas ytterligare genom en förbättrad planering av transporter, t. ex. genom att transporter anpassas till tider då färjekapaciteten inte är fullt utnyttjad.

Syftet med ett stöd till näringslivet bör, som jag ser det, främst vara att försöka motverka de negativa konsekvenser för sysselsättningen som kan uppkomma på grund av de försvårade transporter. Det gäller således att överbrygga perioden fram till dess den nya bron är färdig om drygt ett år. Mot denna bakgrund anser jag att stödinsatserna i huvudsak bör sättas in endast där särskilt stort behov föreligger och för att lindra konsekvenserna där dessa kan beräknas bli störst. Detta skulle kunna tala för ett selektivt stöd. Ett sådant stöd skulle emellertid med all sannolikhet i detta fall leda till särskilda svårigheter. Ansökningar om stöd skulle komma in från ett stort antal företag och en ingående och tidsödande prövning av ansökningarna få ske. Enligt min mening bör man därför i stället välja ett generellt stöd.

Om det generella stödet inriktas på de merkostnader som uppkommer för näringslivet på Orust och Tjörn på grund av de dyrare transporter, kommer stödinsatserna att koncentreras till det område där de omedelbara konsekvenserna har blivit störst och i vissa fall har slagit mycket hårt. Enligt min mening bör således ett särskilt transportstöd utgå till näringslivet på Orust och Tjörn.

Länsstyrelsen har lämnat ett förslag till utformning av ett transportstöd. Transportrådet tillstyrker i huvudsak att transportstödet byggs upp på det sätt som länsstyrelsen har föreslagit. Rådet har dock en annan mening på vissa punkter och anser att en precisering och utredning fordras i vissa avseenden. Vidare redovisas som ett alternativ en enklare utformning av stödet.

Enligt min mening är det inte lämpligt att ta slutlig ställning till den närmare utformningen av det särskilda transportstödet. Detta bör bli föremål för fortsatta överväganden och överläggningar mellan i första hand länsstyrelsen och expertorganet på området, transportrådet. En utgångspunkt för arbetet med utformningen av stödet bör vara att förfarandet skall vara smidigt och snabbt.

Vad gäller storleken av stödet delar jag i princip transportrådets uppfattning. Det särskilda transportstödet bör dock i likhet med vad som gäller för det regionalpolitiska transportstödet inte utgå till företagens transporter med egna fordon, s. k. firmabiltrafik. Det framtagna materialet ger enligt min mening vid handen att det särskilda transportstödet bör utgå inom en ram på högst 16 milj. kr.

Stödet till kommunerna bör, som jag tidigare har anfört, utgå så snart som möjligt. I fråga om det särskilda transportstödet förutsätts att länsstyrelsen i samråd med transportrådet utarbetar formerna för detta stöd. Det bör ankomma på länsstyrelsen att utbetala stödet inom den ram som jag har angivit. Länsstyrelsens kostnader för handläggning m. m. bör betalas med styrelsens ordinarie medel.

Samhället har redan gjort betydande insatser genom åtgärderna för att underlätta kommunikationerna. De olika stödåtgärder som jag nu föreslår bör därtill väsentligt minska konsekvenserna av olyckan och lindra svårigheterna under perioden fram till dess den nya bron är färdig. Skulle det ändå uppkomma allvarliga problem ur sysselsättningssynpunkt bör behovet av åtgärder övervägas inom ramen för ordinarie arbetsmarknads- och industripolitiska bedömningar.

Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1980/81.

Med hänvisning till vad jag har anfört i det föregående hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Ersättning med anledning av Almöbrons ras* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

Länsstyrelsen
Göteborgs och
Bohus län

MISSIV
1980-06-27
Statsrådet och chefen för
kommundepartementet

Åtgärder med anledning av Almöbrons ras

Regeringen har genom beslut den 8 maj uppdragit åt länsstyrelsen i Göteborg och Bohus län att i samarbete med statens vägverk, transportrådet, de berörda kommunerna och företrädare för näringslivet i området skyndsamt utreda konsekvenserna av Almöbrons ras.

Utredningen skall bl. a. belysa arten och storleken av merkostnaderna för näringslivet på Orust och Tjörn och för de berörda kommunerna. I uppdraget ingår också att finna enkla och smidiga stödformer.

Länsstyrelsen har nu i huvudsak slutfört utredningsuppdraget och får härmed överlämna en rapport med förslag till åtgärder.

Länsstyrelsen hemställer att regeringen hos riksdagen utverkar största möjliga ekonomiska stöd.

I utredningen dokumenteras behovet av snabba och kraftfulla åtgärder för att mildra följderna av brokatastrofen. Ett skyndsamt ställningstagande från statsmakternas sida är således angeläget.

Denna skrivelse har under landshövdingens ledighet beslutats av länsrådet John Hägglund på föredragning av byråchefen Lennart Grönberg.

JOHN HÄGGLUND

LENNART GRÖNBERG

Länsstyrelsen
Göteborgs och Bohus län

Åtgärder i samband med Almöbrons ras

Förord

Länsstyrelsen har på regeringens uppdrag utrett de ekonomiska konsekvenserna av Almöbrokatastrofen för näringsliv och kommuner i Stenungsundsregionen.

De beräkningar av konsekvenserna för näringslivet som redovisas i utredningen bygger på ett betydande antal intervjuer med enskilda företag. Kommunernas merkostnader har beräknats med hjälp av expertis från svenska kommunförbundet.

Under tiden fram till årsskiftet 1981–82 väntas broraset förorsaka merkostnader för näringsliv och kommuner på 40 resp. 14 Mkr. Näringslivet beräknas också drabbas av ett bortfall av nettoinkomster på 58 Mkr. På grund av den osäkra marknaden och ökade kostnader för företagen på Tjörn och Orust kan investeringarna komma att uppskjutas eller utebli helt.

I utredningen föreslås följande stödformer:

- generellt transportstöd till näringsliv och kommuner inom en ram av 35 Mkr
- generellt investeringsstöd till näringsidkare på Tjörn och Orust
- selektivt sysselsättningsstöd till särskilt drabbade företag inom en ram av 32 Mkr
- ersättning till kommunerna för redovisade merkostnader inom en ram av 14 Mkr

LENNART GRÖNBERG

ROLF THOR

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	82
2	Stenungsundsregionen	83
3	Problembeskrivning – behov av åtgärder	85
4	Ekonomiska konsekvenser för kommunerna	87
4.1	Inledning	87
4.2	Trafik	87
4.3	Social omsorg	88
4.4	Turism	88
4.5	Exploateringskostnader	88
4.6	Räntekostnader	89
4.7	Övriga konsekvenser	89
4.8	Merkostnader som inte beaktats	89
	Sammanfattande tabell	90
5	Ekonomiska konsekvenser för näringslivet	90
5.1	Inledning	90
5.2	Avgränsningar	91
5.2.1	Geografisk avgränsning	91
5.2.2	Branschmässig avgränsning	91
5.3	Konsekvenser för jordbruk och fiske	91
5.4	Konsekvenser för industrin	92
5.4.1	Inledning	92
5.4.2	Transporter	92
5.4.3	Personalkostnader	94
5.4.4	Investeringar	94
5.4.5	Övriga kostnader	95
5.4.6	Effekter av inkomstbortfall	95
5.4.7	Sammanfattning	95
5.5	Konsekvenser för byggnadsverksamheten	96
5.5.1	Inledning	96
5.5.2	Transporter	96
5.5.3	Personal	97
5.5.4	Investeringar	97
5.5.5	Övriga kostnader	98
5.5.6	Effekter av inkomstbortfall	99
5.5.7	Sammanfattning	99
5.6	Konsekvenser för partihandeln	100
5.6.1	Inledning	100
5.6.2	Transporter	100
5.6.3	Personal	101
5.6.4	Övriga kostnader	102
5.6.5	Effekter av inkomstbortfall	102
5.6.6	Sammanfattning	103
5.7	Konsekvenser för detaljhandeln	103
5.7.1	Inledning	103
5.7.2	Detaljhandeln på Tjörn och Orust	103
5.7.3	Detaljhandeln i Stenungsunds centrum	104
5.7.4	Sammanfattning	105
5.8	Konsekvenser för hotell och restauranger	105
5.8.1	Inledning	105
5.8.2	Effekter av inkomstbortfall	106
5.8.3	Sammanfattning	106

5.9	Konsekvenser för hamnverksamheten	107
5.9.1	Inledning	107
5.9.2	Transporter	107
5.9.3	Personal	108
5.9.4	Sammanfattning	108
5.10	Konsekvenser för åkerierna	109
5.10.1	Inledning	109
5.10.2	Transporter	109
5.10.3	Personal	110
5.10.4	Service, besiktning	110
5.10.5	Övriga kostnader	111
5.10.6	Effekter av inkomstbortfall	111
5.10.7	Sammanfattning	111
5.11	Konsekvenser för tjänstesektorn	112
5.11.1	Inledning	112
5.11.2	Transporter	112
5.11.3	Personal	113
5.11.4	Övriga kostnader	113
5.11.5	Effekter av inkomstbortfall	114
5.11.6	Sammanfattning	114
5.12	Sammanfattning av de ekonomiska konsekvenserna för näringslivet	115
6	Stödprinciper	116
6.1	Kommunerna	116
6.2	Näringslivet	116
6.2.1	Transportstöd	117
6.2.2	Investeringsstöd	122
6.2.3	Selektivt stöd	123
6.3	Ersättningsprinciper	124
7	Organisation	125

1 Bakgrund

Broraset

Fredagen den 18 januari påseglades Almöbron. Broraset ledde till att flera människor omkom. Katastrofen innebar samtidigt att den viktigaste fastlandsförbindelsen för befolkningen på Tjörn och Orust bröts. Vardagsbetingelserna för befolkning och näringsliv i regionen förändrades radikalt i ett slag.

80-talets transportbehov konfronterades helt plötsligt med en transportapparat som i vissa avseenden var sämre rustad än på 50-talet. Broförbindelsen som hade en belastning på mer än 12000 fordon per dygn var bruten.

De enda transportalternativ som fanns tillgängliga under tiden närmast efter brokatastrofen var de nyinsatta passagerarbåtarna mellan Tjörn och Stenungsund, en färjeförbindelse mellan Orust och Stenungsund som trots omedelbara insatser av vägförvaltningen hade låg kapacitet samt en broförbindelse mellan norra Orust och Uddevalla.

Mycket stora problem uppstod för människor som skulle till sina arbeten, för företag som behövde transportera varor och maskiner osv. Förbindelsen via Uddevalla utgjorde i praktiken det enda alternativet för flera varutransporter som normalt skulle gått över Almöbron. Det förändrade vägvalet innebar för många en omväg på 10 mil.

Den 8 mars öppnades en ny färjeförbindelse mellan Almön och Stenungsön. Denna gav möjligheter till en fordonstrafik i begränsad omfattning. De två färjor som sattes i trafik hade en kapacitet på ca 4000 fordon per dygn, men förbindelsen var mycket känslig för driftstörningar. Efter hand har trafikkapaciteten förbättrats genom att en tredje och senare en fjärde färja tagits i bruk. Den fjärde färjan är en reservfärja och skall dessutom vara i trafik under fredagar och söndagar under sommartid. Trafikvolymen under början av juni uppgår på färjeleden Almön–Stenungsön till 4500 fordon per dygn. På leden Svanesund–Kolhättan är trafikvolymen 2500 fordon per dygn. Det är svårt att tillgodogöra sig den fulla kapaciteten av fyra färjor i dagsläget bl a på grund av brist på personal. Den fjärde färjan behövs ändå som reserv eftersom driftstörningar är ganska vanliga. Vid färjeförbindelsen mellan Svanesund–Kolhättan finns sedan broolyckan tre färjor.

Trots hittillsvarande åtgärder – passagerarbåtar, utökad färjekapacitet, utökad kollektivtrafik och förändrat trafikmönster – är kapaciteten klart otillräcklig i förhållande till behovet. Samtidigt har sommarsäsongen med en i normala fall dubbelt så stor trafikvolym som i januari börjat. Under denna tid flerdubblas befolkningen på öarna. Belastningen på trafikapparatens ökar ytterligare och väntetiderna förlängs. Problemen för den bofasta befolkningen och näringslivet i regionen riskerar att förvärras ytterligare.

Uppdraget

Regeringen har genom beslut den 8 maj uppdragit åt länsstyrelsen att skyndsamt utreda de ekonomiska konsekvenser för näringsliv och kommuner i Stenungsundsregionen som broraset förorsakar. Uppdraget innefattar både vilken typ av merkostnader som uppkommit eller väntas uppkomma samt kostnadernas storlek. Vidare skall länsstyrelsen lämna förslag om enkla och smidiga stödformer. Utredningen skall göras i samarbete med statens vägverk, transportrådet, de berörda kommunerna och företrädare för näringslivet i området.

Organisation

Arbetets inriktning och innehåll har diskuterats i två samrådsgrupper. I gruppen för näringslivsfrågor har ingått representanter för länsarbetsnämnden, landstinget, utvecklingsfonden, handelskammaren och LO-distriktet. I referensgruppen har representanter för kommunerna, vägförvaltningen och transportrådet deltagit.

Inom länsstyrelsen har en särskild arbetsgrupp tillsatts med byråchef Lennart Grönberg, ordförande, förste länsassessor Carl-Otto Lindberg, länsassessor Magnus Sandström, planeringsdirektör Richard Sigfridson, byrådirektör Åke Lindén och tf. förste byråsekreterare Rolf Thor, sekreterare.

Konsekvenserna för näringslivet har under byrådirektör Åke Lindéns ledning utretts inom länsstyrelsens regionalekonomiska enhet. I detta arbete har deltagit tf. byrådirektör Simone Lindsten, tf. förste byråsekreterare Rolf Pettersson, tf. förste byråsekreterare Rolf Thor och Jürgen Beck.

I utredningsarbetet har dessutom svenska kommunförbundet och handelskammaren i Göteborg, Stenungsunds, Tjörns och Orust kommuner samt enskilda företag och branschrepresentanter medverkat.

2 Stenungsundsregionen

På den tiden sillfisket blomstrade och jordbruket var landets viktigaste näringsgren var utvecklingen i det område som nu bildar Stenungsundsregionen positiv.

Industrialiseringen och "flykten från landsbygden" drabbade först Stenungsund, som efter sekelskiftet alltmer blev en badort, där förmögna göteborgsfamiljer tillbringade somrarna.

På Tjörn och Orust kom konservindustrin och båtbyggeriet att tillsammans med sjöfarten bli de dominerande näringarna. Tillbakagången inom jordbruket och fisket kom efter hand också till önarna med utflytning och befolkningsminskning som resultat. Under perioden 1940–60 tappade Orust mer än en tredjedel av sin folkmängd.

På 1960-talet inträffade det som på ett mycket drastiskt sätt skulle vända utvecklingen i Stenungsundsregionen.

- Tjörnbroarna öppnades för trafik år 1960.
- Den petrokemiska industrin började byggas ut i Stenungsund.
- Nötesundsbron öppnades för trafik år 1966.

Mellan åren 1960 och 1970 nästan fördubblades Stenungsunds folkmängd. Under 1970-talet började också Tjörn och Orust att växa snabbt. Tack vare broarna gick det att ta sig till arbetsplatser i land, antingen dessa nu låg i Stenungsund, Göteborg eller Uddevalla. Av de 8 900 förvärvsarbetande år 1975 pendlade mer än 3 400 till arbetsplatser utanför öarna. Av dessa arbetade 1 300 i Stenungsund. Många människor med arbeten i Göteborg har också valt att bosätta sig på öarna trots pendlingsavstånd på 50–80 km. Över 90 % kör i egen bil till arbetet.

Den fasta landförbindelsen blev alltså ett livsvillkor för många av de nya öborna liksom naturligtvis för flera företag, särskilt de på Tjörn. Med broarna och utbyggnaden av E6 till motorväg gjordes övärlden också lättare att nå för turister från när och fjärran, vilket gör att regionens befolkning flerdubblas sommartid.

Befolkning, sysselsättning och nettopendling i Stenungsundsregionen 1950–79

Befolkning	1950	1960	1970	1975	1979
Stenungsund	5 839	6 636	12 531	14 617	15 819
Tjörn	8 671	8 337	9 334	10 618	11 552
Orust	11 048	9 451	8 903	10 586	12 180
Sysselsättning	1950	1960	1970	1975	1978
Stenungsund	2 280	2 559	4 893	6 582	7 208
Tjörn	3 626	3 129	2 286	2 637	2 556
Orust	4 384	3 381	2 796	2 879	3 129
Nettopendling		1960	1970	1975	
Stenungsund		– 78	59	473	
Tjörn		– 71	– 1 101	– 1 459	
Orust		– 277	– 693	– 1 149	

Tjörn

vars yta är ca 166 km² kännetecknas av små men bördiga jordbruksområden i öster och kargare områden i väster, där de flesta tätorterna ligger.

Förutom fiske och konservindustri har sjöfarten alltid varit viktig för kommunen. Det dominerande företaget är Johansson-gruppen med hamn- och rederirörelse. Nästan 20 % av alla yrkesverksamma på Tjörn arbetar inom samfärdseln. Jordbruk, fiske och konservindustri sysselsätter tillsammans också ca 20 %.

Skärhamn på västra delen av Tjörn räknas som kommunens centralort, men servicen ligger ganska utspridd på ön. Den kommunala förvaltningen ligger i Sibräcka.

Orust

är med sina 390 km² regionens till ytan största kommun. Även här finns jordbruksområden på öns centrala och östra delar.

Också på Orust har, vid sidan av jordbruket, fiske och konservindustri varit viktiga näringar liksom skeppsbyggeri. Småvarven, varav de flesta nu gått över till att tillverka segelbåtar i plast, sysselsätter knappt 20% av de yrkesverksamma. Lika många arbetar inom jordbruk och fiske tillsammans.

Liksom på Tjörn är tätortsstrukturen splittrad. På senare år har tyngdpunkten skjutits allt längre norrut mot den nuvarande centralorten Henån, den där kommunala förvaltningen ligger.

Stenungsund

Kommunen omfattar ca 250 km², som mest består av öppen jordbruksmark med skogklädda höjder mot öster.

E6 och Bohusbanan går genom kommunen i nordsydlig riktning. Väg 160 över Tjörnbroarna och väg 770 via Kolhättan ger förbindelser till Tjörn och Orust. Avståndet från Stenungsunds centralort till Göteborg är ca 50 km, till Uddevalla ca 40 km, till Skärhamn ca 20 km och till Henån ca 25 km.

Den petrokemiska industrin är den dominerande näringsgrenen. Den sysselsätter nära 30% av de yrkesverksamma i kommunen.

Stenungsund är regionalt centrum för hela Stenungsundsregionen och har vissa servicefunktioner (t. ex. gymnasieskola, svensk bilprovning, sjukvård och kommersiell service), som är dimensionerade för att täcka även Tjörns och Orusts behov.

3 Problembeskrivning — behov av åtgärder

Brokatastrofen har försatt befolkning, företag och kommuner i Stenungsundsregionen i en mycket svår situation.

Länsstyrelsens uppdrag är begränsat till konsekvenserna för näringsliv och kommuner och omfattar inte direkt de enskilda människor som dagligen drabbas av de försämrade kommunikationerna. Frågan om ändrade avdrag i deklarationen för de enskilda människorna på grund av ökade kostnader, t. ex. dubbel bosättning, kräver regeringens ställningstagande.

De sociala och ekonomiska följderna av förlängda arbetsresetider, påtvingad dubbel bosättning m. m. är svåra att överblicka. I denna situation blir det desto angelägnare att begränsa skadeverkningarna inom det lokala näringslivet och den kommunala sektorn. Åtgärderna måste inriktas på att försöka hålla uppe sysselsättningen, förbättra trafiksituationen och hindra kommunalskattehöjningar.

De ökade kostnaderna liksom intäktsbortfallen inom näringslivet är ett hot mot sysselsättningen genom att flera företag kan tvingas dra ned på verksamheten. En minskad investeringsvilja ger även långsiktiga konsekvenser för sysselsättningen genom att företagen kommer på efterkälken gentemot konkurrenter på fastlandet. Till problembilden hör också att det även före broraset fanns ett stort behov att öka den lokala sysselsättningen.

Kommunerna har liksom näringslivet drabbats av ökade kostnader. Hittills kan merparten av de ökade kostnaderna hänföras till investeringar inom trafiksektorn och utökad kollektivtrafik. Även för kommunerna kan det bli fråga om intäktsbortfall och mer långsiktiga skadeverkningar. Som tidigare nämnts är det angeläget att förhindra kommunalskattehöjningar som ytterligare skulle drabba människorna i regionen.

Parallellt med de stödåtgärder för näringsliv och kommuner som länsstyrelsen föreslår i denna utredning är det också nödvändigt att genom andra åtgärder försöka förebygga konsekvenser av brokatastrofen.

I första hand gäller det självfallet att så snabbt som möjligt bygga en ny bro. Kontraktet med entreprenören innebär att den nya bron skall stå klar senast den 20 december 1981. Enligt vägverket kan man inte räkna med någon dubbling av färjelägena vid Almön respektive Stenungsön. Bristen på personal är en av anledningarna till att det inte gått att utöka antalet färjelägen. Dessutom finns inte fler färjor tillgängliga inom landet. En dubbling av färjelägena skulle vidare kräva utbyggnad av terminalanläggningar som medför ytterligare ingrepp i naturvårdsområdet på Stenungsön. En viss kapacitetsökning under högtrafik kan dock åstadkommas när hela personalbehovet för färjorna har tillgodosetts. Bland viktiga åtgärder som kan vidtas för att påverka belastningen på färjorna kan i första hand nämnas fortsatt satsning på kollektivtrafiken, en kvalitativt bra personbåtstrafik mellan Almön och Stenungs torg samt utökade parkeringsmöjligheter m. m. i anslutning till färje- och personbåtslägena.

När det gäller sysselsättningen är det länsstyrelsens målsättning att samhället genom stödåtgärder till det lokala näringslivet så långt möjligt skall kunna undvika sysselsättningsminskningar. På investeringssidan är det angeläget att man skaffar sig en handlingsberedskap som gör det möjligt att vid behov även kunna tidigarelägga planerade kommunala och statliga investeringar. Bland tänkbara projekt på den statliga sidan kan nämnas förbättringar av vägnätet på Orust. Även om man lyckas förhindra uppsägningar av personal inom befintliga verksamheter måste man räkna med konsekvenser för nyrekryteringen. Detta drabbar i första hand ungdomar, vilket motiverar förberedelser för att snabbt kunna starta lämpliga beredskapsarbeten. Brobygget väntas sysselsätta ca 100 man, varav 60 kan rekryteras lokalt. Sysselsättningen för den lokala byggarbetskraften eller lokala entreprenadföretag påverkas därför i begränsad omfattning.

Turismen ger normalt ett viktigt bidrag till sysselsättningen inom vissa

branscher. Åtgärder behövs för att den inte skall minska drastiskt. Samtidigt är det angeläget att försöka styra turisttrafiken så att den i minsta möjliga utsträckning påverkar den redan besvärliga trafiksituationen. För detta behövs satsningar på information och ett samarbete mellan kommunerna och olika turistorganisationer.

Utöver de olika åtgärder som här nämnts kan företagen genom t. ex. extra marknadsföringssatsningar begränsa effekterna av broraset. Det är angeläget att sådana åtgärder kan uppmuntras genom samhällets stöd.

4 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

4.1 Inledning

Länsstyrelsen har anlitat expertis från svenska kommunförbundet för att utreda de ekonomiska konsekvenserna av broraset för kommunerna i Stenungsundsregionen. Kommunförbundets rapport finns tillgänglig som bilaga. Den har gjorts utifrån förutsättningen att den nya bron skall stå klar vid halvårsskiftet 1982.

I detta avsnitt sammanfattas resultatet av utredningen. Merkostnaderna under 1982 har exkluderats med hänsyn till att bron nu beräknas kunna tas i bruk i slutet av 1981.

De sektorer som behandlas är:

- trafik, väghållning
- social omsorg
- turism
- exploateringskostnader
- övrigt

Merkostnaderna för 1981 har i sammanställningen i slutet av detta avsnitt justerats för en beräknad inflation på 8%.

4.2 Trafik

Hit förs kostnader för väghållning och kollektivtrafik samt investeringar i parkeringsplatser, hållplatser, färjelägen etc.

Hittills har Stenungsund investerat mest i parkeringsplatser, bryggor, vänthallar m. m. – drygt 1 Mkr. Tjörn har en total investeringskostnad på ca 255 000 kr. och Orust en på nära 80 000 kr. för liknande investeringar. Dessa belopp har i sammanställningen reducerats med hänsyn till den nytta som kommunerna väntas få av investeringarna i framtiden. Av det totala investeringsbeloppet på 1.4 Mkr. yrkas således ersättning endast för 900 000 kr.

Ytterligare trafikinvesteringar för ca 650 000 kr. behövs, varav tillfälliga parkeringsplatser i Stenungsund är den tyngsta posten.

Driftkostnaderna för den utökade kollektivtrafiken beräknas på Tjörn

uppgå till ca 3,5 Mkr. På Orust är motsvarande merkostnad 450 000 kr. och i Stenungsund ca 800 000 kr. Kommunerna i regionen kommer att få extra utgifter för information om kollektivtrafik samt resvane- och trafikundersökningar. Vidare har de kostnader för trafikvakter samt hyra och underhåll av vänthallarna vid färjelägena.

Observeras bör att kostnaderna för passagerartrafiken Almön–Stenungsund inte tagits med i beräkningarna. Hittills har vägverket bekostat denna trafik. Kommunerna kommer att få ett särskilt statsbidrag för att driva den i fortsättningen.

4.3 Social omsorg

Småbarnsföräldrar får till följd av broraset tillbringa mer tid för resor mellan bostad och arbetsplats. Det betyder att daghem, förskolor och familjedaghem måste hålla öppet längre. Kommunerna har fått anställa fler förskollärare och köpa fler timmar av de kommunala dagmammorna. Tjörn uppskattar de ökade kostnaderna till ca 325 000 kr. Orust räknar med en fördyring på ca 125 000 kr. och Stenungsund med ca 20 000 kr.

Transporterna till vårdinrättningar i Stenungsund blir dyrare liksom hemhjälpkostnaderna. Anhöriga får svårare att besöka sjuka och gamla om resan innebär att man måste ta sig över Hakefjorden. Även kostnaderna för färdtjänsten ökar och för personal som måste resa i tjänsten mellan öarna och fastlandet.

4.4 Turism

Kostnader för extra insatser för att klara turisttrafiken beräknas till ca 250 000 kr. för de tre kommunerna tillsammans. Landstinget har beslutat att förskottera en del av beloppet, men räknar med att staten tar över kostnaderna.

Tjörns kommun kommer att få betala ut 70 000 kr. för ersättning i samband med att parkeringsplatser anlagts på en campingplats på Almön.

När det gäller principer för ersättning för förlorade intäkter för turistberoende verksamheter hänvisas till avsnitt 6.

4.5 Exploateringskostnader

Att bygga på Tjörn och Orust innebär betydande transporter av både material och människor till och från fastlandet. Dessa kommer nu att bli betydligt dyrare och ta mycket längre tid i anspråk.

På Tjörn räknar kommunen med att investeringarna skall bli 3–5% dyrare. För den planerade exploateringsverksamheten betyder det att kostnaderna ökar med 2,2 Mkr. På Orust har man beräknat fördyringarna till 2% eller nästan 1 Mkr.

4.6 Räntekostnader

Kommunernas räntekostnader har schablonmässigt beräknats till 12% på halva summan av de totala merkostnaderna. Denna post motiveras av att kommunerna redan haft stora ränteutgifter för merkostnader och att den statliga ersättningen även i fortsättningen föreslås utgå i efterskott.

4.7 Övriga konsekvenser

Den kommunala administrationen har också på olika sätt drabbats av brokatastrofen. Under den första tiden efter raset fanns en katastrofcentral på Tjörn. Kostnaderna för annonsering, informationsmöten, telefonupplysningstjänst m. m. där uppskattas till 24 000 kr.

Avlopps- och avfallshanteringen innebär också transporter till och från fastlandet. Kostnaderna för denna beräknas öka med 100 000 kr. på Tjörn.

4.8 Merkostnader som inte beaktats

Att det blivit svårare att resa till Tjörn och Orust innebär givetvis att kommunerna blir mindre attraktiva som bostadsregion för människor som arbetar i land, i synnerhet för dem som har sin arbetsplats söder om Stenungsund. De senaste årens kraftiga inflyttning kommer därför sannolikt att mattas av.

Kommunförbundet har beräknat hur en sådan lägre befolkningstillväxt skulle kunna påverka kommunernas skatteintäkter. En utebliven befolkningsökning på 100 personer per kommun under ett år skulle innebära uteblivna skatteintäkter på sammanlagt 290 000 kr. för Tjörn, Orust och Stenungsund.

Framöver kan det uppstå ytterligare merkostnader, som nu är svåra att kvantificera:

- ytterligare förstärkningar av kollektivtrafiken kan behövas för att förbättra trafiksituationen
- extrainsatser på näringslivssidan kan bli nödvändiga
- kommunerna kan behöva tidigarlägga investeringar för att skapa samsättning lokalt
- ökade administrationskostnader
- fler förrättningar och sammanträden för förtroendemän
- dyrare att köpa varor och tjänster. eftersom transportkostnaderna ökar
- Tjörnbrons turistanläggning, den stora campingplatsen vid Almöbron, måste flyttas. eftersom det området behövs när den nya bron byggs. Att finna en ny, lika bra plats blir antagligen både svårt och dyrt för såväl kommunen som campingvärderna och markägaren.

Kommunernas beräknade merkostnader sammanfattas i följande tablå.

Kommunala merkostnader till följd av Almöbrons ras (Kkr)

Kommun Ändamål	Hittills 1980	Resten av 1980	1981	Totalt
Tjörn				
Trafik	1 151,7	1 189,9	1 981,8	4 323,4
Social omsorg	180,4	341,3	631,7	1 153,4
Turism	—	77,5	70,2	147,7
Exploatering	336,5	600,0	1 366,2	2 302,7
Övrigt	44,9	29,0	54,0	127,9
Räntekostnad ¹				483,0
Summa	1 713,5	2 237,7	4 103,9	8 538,0
Orust				
Trafik	171,7	261,4	350,6	783,7
Social omsorg	17,8	42,3	89,0	149,1
Turism	—	42,5	32,4	74,9
Exploatering	—	428,2	603,9	1 032,1
Räntekostnad ¹				122,0
Summa	189,5	774,4	1 075,9	2 162,0
Stenungsund				
Trafik	688,9	782,8	519,9	1 991,6
Social omsorg	4,2	6,5	12,0	22,7
Turism	—	56,6	43,2	99,8
Räntekostnad ¹				127,0
Summa	693,1	845,9	575,1	2 241,0
Totalt	2 596,1	3 858,0	5 754,9	12 941,0

Totalt beräknas här redovisade merkostnader för samtliga tre kommuner uppgå till ungefär 13 Mkr.

¹ Räntekostnaden har schablonmässigt beräknats till 12 procent på halva summan av merkostnaderna. Räntekostnaden ingår *endast* i kolumnen för totala merkostnader.

5 Ekonomiska konsekvenser för näringslivet

5.1 Inledning

Länsstyrelsen har haft en särskild samrådsgrupp för näringslivsfrågorna. Gruppen bestod av representanter för länsstyrelsen, länsarbetsnämnden, landstinget, utvecklingsfonden, handelskammaren samt LO-distriktet. Handelskammaren har också anlitats för särskilda konsultinsatser. Uppgifter från företagen insamlades via intervjuformulär, som varierade något beroende på typ av företag. Fältarbetet skedde i huvudsak under veckorna 22–23, då ett antal utvalda företag inom i stort sett samtliga branscher besöktes.

Brorasets konsekvenser för jordbruket och fisket har utretts genom kontakter med lantbruksnämnd, lokala LRF-representanter på Tjörn och Orust, fiskenämnden, SVC och några ordföranden för lokalavdelningar inom SVC på Tjörn och Orust.

5.2 Avgränsningar

5.2.1 Geografisk avgränsning

Länsstyrelsen har enligt regeringens uppdrag utrett de ekonomiska konsekvenserna av broraset för näringslivet på Tjörn och Orust. Dessutom har länsstyrelsen inkluderat sådana verksamheter i Stenungsunds kommun som direkt drabbats av rasen.

5.2.2 Branschmässig avgränsning

När man skall undersöka hur olika företag har drabbats kan det vara rimligt att utgå från en indelning av företagen i branscher. Branschtillhörigheten bestämmer i stort transportbehov och kostnadssituation, vilket i sin tur är avgörande för effekterna. Vi har funnit följande indelning ändamålsenlig:

Jordbruk och fiske¹

Industri¹

Byggnadsverksamhet

Partihandel

Detaljhandel

Hotell- och restaurangverksamhet

Hamnverksamhet¹

Åkerier¹

Tjänster

5.3 Konsekvenser för jordbruk och fiske

Jordbruk

Jordbrukarna har hittills inte påverkats ekonomiskt av broraset i någon större omfattning. De flesta av jordbrukets transporter från Tjörn/Orust går till eller från Uddevalla. Ett fåtal lantbrukare levererar dock grönsaker till Kungälv och Göteborg. Dessa transporter utförs av de enskilda odlarna själva och går nästan varje dag under skördesäsongen. Väntetiderna vid färjeförbindelserna medför på så vis att arbetsdagen förlängs för dessa lantbrukare. En annan effekt som kommer att drabba jordbruket är fördyrade grustransporter. Gruset används för uppfyllnad av utfartsvägar och hämtas normalt från fastlandet. Merkostnaden p. g. a. broraset uppskattas till ca 10 kr. per ton grus.

Enligt länsstyrelsens bedömning är kostnadsfördyringarna relativt obetydliga.

¹ Stenungsundsföretag ingår ej.

Fiske

Representanter för fiskarna på Orust har uppgett att fiskerinäringen inte nämnvärt påverkats av broraset. Detsamma gäller för flertalet fiskelag på Tjörn eftersom dessa levererar sin fångst vid kaj till en firma i Skärhamn. Denna firma ombesörjer både beredning, transporter till Göteborg och försäljning. Företaget i fråga ingår i urvalet av industriföretag. Råkfisklaggen på Tjörn bekostar däremot transporter till och från Göteborg och har på så vis drabbats av fördyringar. Härtill kommer att servicekostnaderna för instrument o. dyl. på båtarna ökat. Arbetskraften som utför servicen hämtas från Göteborg och fiskarna debiteras för väntetiderna vid färjorna.

Liksom för jordbrukets del är kostnadsfördyringarna av liten omfattning.

5.4 Konsekvenser för industrin

5.4.1 Inledning

Tillverkningsindustrin på Tjörn domineras av fiskkonservindustrin på Klädesholmen, där ett femtontal företag tillsammans har ca 250 anställda och en omsättning av ca 45 Mkr. Av övriga företag kan nämnas Djupviks varv samt AB Helinos. I undersökningen har tagits kontakt med i stort sett hela konservindustrin, Djupviks varv samt ytterligare några företag. Undersökningsföretagen svarar för närmare 95% av sysselsättningen inom tillverkningsindustrin.

Tillverkningsindustrin på Orust domineras av båtbyggerier. Av övriga företag kan nämnas Foodia AB (konservindustri) samt Animon-hus (trävaruindustri). Undersökningsföretagen svarar för ca 60% av industrisysselsättningen.

Konsekvenserna för industrin har i redovisningen delats upp i ökade kostnader för transporter, ökade personalkostnader, dyrare investeringar samt övriga fördyringar.

5.4.2 Transporter

Den grupp av företag som främst drabbats är konservindustrin på Klädesholmen. Deras transportsituation innebär att råvaran levereras från Svensk Exportfisk, Varbergfisk samt Buafisk. Omedelbart efter broraset höjdes råvarupriset med 10 öre/kg. Enligt talesmän för Svensk Exportfisk har prishöjningen dock inte föranletts av broraset, utan har drabbat samtliga kunder. Uttransporter av färdiga produkter sker via ASG eller i vissa fall Sigurds Åkeri. ASG ändrade efter broraset taxesättningen så att taxestationen flyttades från Stenungsund till Uddevalla. Ljungbergs Snickeri, som levererar träemballage till Volvo i Göteborg, uppskattar sin transportkostnadsfördyring till ca 300 kr. per dag. Av övriga företag har Animonhus och Foodia redovisat fördyringar i större omfattning.

Som ovan nämnts kunde den råvaruprishöjning som konservindustrin

utsatts för inte relateras direkt till broraset. Normalt är dock råvaruinköpen mycket begränsade under våren. Enligt länsstyrelsens uppfattning kan det dock inte uteslutas att leverantörerna kan komma att debitera industrin på Klädesholmen för ökade transportkostnader när nästa inköpsperiod infaller hösten 1980. Länsstyrelsen finner det därför motiverat att räkna med en möjlig merkostnad av 3 öre/kg sill hänförlig till ökade transportkostnader.

På Orust har i första hand småhustillverkaren Animonhus drabbats. Företaget har omfattande leveranser till Göteborgsregionen och har därmed fått kraftigt ökade transportkostnader. För hela 1980 uppskattas detta till ca 250 000 kr. Likaså redovisar Foodia kraftiga fördyringar, 150 000 kr. under 1980. Småbåtsvarven har däremot drabbats i avsevärt mindre utsträckning. Det största företaget, Hallberg-Rassy, redovisar fördyringar på endast 5 000 kr. för första halvåret 1980.

De sammanlagda transportkostnadsfördyringarna under 1980 för tillverkningsindustrin på Tjörn och Orust kan sålunda uppskattas till nedanstående, fördelat på olika perioder (Kkr.). De redovisade fördyringarna för industrin på Orust har räknats upp med sammanlagt 100 000 kr. för att kompensera den lägre täckningsgraden där.

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	127	119	246
Orust	220	500	720
Summa	347	619	966

De totala fördyringarna av transporter i regionen under 1980 uppgår således till ca 1 Mkr. För huvuddelen av denna fördyring svarar industrin på Orust. Om de sammanlagda kostnaderna fördelas per dag synes kostnaderna komma att öka under andra halvåret 1980. Detta kan bero på tillfälligheter, variationer i leveransmönstret m. m. Länsstyrelsen har dock valt att utgå från den genomsnittliga dagliga merkostnaden under andra halvåret 1980 för att skatta de totala merkostnaderna under 1981. Dessa framgår av nedanstående uppställning.

Merkostnader för transporter inom industrin åren 1980-81

	1980	1981	Summa
Tjörn	246	201	447
Orust	720	836	1 556
Summa	966	1 037	2 003

Sammanlagt skulle alltså merkostnaderna för transporter uppgå till 2 Mkr. Industrin på Orust svarar för knappt 1,6 Mkr. av denna summa.

5.4.3 Personalkostnader

De extra personalkostnader som har uppstått till följd av broraset är dels övertid till följd av att leveranser ibland inte hunnit fram inom ordinarie arbetstid, dels extra reseersättningar och traktamenten genom att resor i tjänsten nu tar extra tid. Dessutom förekommer att företagen betalar sina anställda ersättning för förlängda restider till arbetet.

Jämfört med transportfördyringarna förefaller de ökade personalkostnaderna vara en ganska ringa storlek. Under år 1980 väntas industrin drabbas av fördyringar enligt nedanstående uppställning. För Orusts del gäller att Animonhus svarar för en mycket stor del av de redovisade merkostnaderna. Totalsumman har räknats upp med 20 000 kr. per halvår för att kompensera för de företag som ej ingår i urvalet på Orust.

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	42	41	83
Orust	80	108	188
Summa	122	149	271

De sammanlagda merkostnaderna under 1980 uppgår således till ca 270 000 kr. För år 1981 uppskattas fördyringarna enligt nedanstående. Skattningarna baseras på den genomsnittliga dagkostnaden andra halvåret 1980.

Merkostnader för personal inom industrin åren 1980-81

	1980	1981	Summa
Tjörn	83	69	152
Orust	188	183	371
Summa	271	252	523

5.4.4 Investeringar

Investeringarna blir dyrare genom framförallt dyrare materialtransporter och ökade kostnader för servicepersonal, installationer etc. Flera företag har uppgivit svårigheter att fastställa hur stora fördyringarna är eller kan bli. I de flesta fall specificeras inte merkostnaderna på de fakturor företagen får. Det är således svårt att skilja ut brokostnaderna från allmänna kostnadsfördyringar. De uppskattningar som industrin gjort visar dock på extra kostnader på ca 1 Mkr. under 1980. Huvuddelen av denna kostnad svarar Djupviks varv för. Under åren 1981-82 redovisar företagen investeringsplaner på sammanlagt 5,7 Mkr. Länsstyrelsen har funnit det rimligt att räkna med fördyringar på 10% på den samlade investeringssumman. Företagen skulle således drabbas av merkostnader på totalt 570 000 kr. under perioden. Av denna summa antas schablonmässigt hälften falla på år 1981, dvs. 285 000 kr.

5.4.5 Övriga kostnader

Till övriga kostnader hänförs fördyringar av marknadsföring, inköp av tjänster, anskaffande av extra lokaler och fordon m. m. Flertalet företag har här inte redovisat några kostnader. Ett företag har dock tvingats skaffa extra kontorslokaler i Stenungsund till en kostnad av drygt 3000 kr./månad. Sammanlagt kan merkostnaderna för 1980 uppskattas till ca 100 000 kr. För år 1981 antas samma kostnadsnivå, dvs. totalt 200 000 kr. för åren 1980–81.

5.4.6 Effekter av inkomstbortfall

Endast ett företag har redovisat omsättningsbortfall. Företaget i fråga utför servicearbeten för industrin samt liknande arbeten på fartyg. Man har här tappat en stor del av marknaden på fastlandet. Under år 1979 utfördes totalt ca 60 uppdrag utanför öarna. Hittills under 1980 har man haft 8 arbeten, dvs. 15–20 på årsbasis. Man tycks således ha tappat ungefär 2/3 av fastlandsmarknaden. Genomsnittsinkomsten per utfört arbete under 1979 uppgick till ca 8400 kr. Om vi antar att företaget kommer att tappa ca 40 uppdrag genom broraset innebär detta ett inkomstbortfall av 336 000 kr. Emellertid bortfaller en del kostnader också. Med hänsyn till att personalkostnaderna i detta sammanhang bör betraktas som en fast kostnad, uppskattar länsstyrelsen att effekten av inkomstbortfallet bör sättas till 70% av det av företaget redovisade bortfallet. Det bortfall som i realiteten uppkommit kan således uppskattas till $0,70 \times 336\,000 = 235\,200$ kr. för hela 1980. Hur stort bortfallet kan bli för år 1981 är omöjligt att säga. Här antas ett bortfall av 200 000 kr. dvs. totalt 435 000 kr. för hela perioden.

5.4.7 Sammanfattning

De totala uppskattade merkostnaderna för tillverkningsindustrin på Tjörn och Orust framgår av nedanstående uppställning.

	1980	1981	Summa
Transporter	966	1037	2003
Personal	271	252	523
Investeringar	1000	285	1285
Övrigt	100	100	200
Effekter av inkomstbortfall	235	200	435
Summa	2572	1874	4446

Den totala merkostnaden genom broraset för tillverkningsindustrin på Tjörn och Orust kan således uppskattas till ca 4,5 Mkr. för hela perioden.

5.5 Konsekvenser för byggnadsverksamheten

5.5.1 Inledning

Undersökningen omfattar i denna bransch byggnads- och entreprenadföretag på Tjörn och Orust samt i Stenungsund. Sammanlagt har 14 företag intervjuats. Dessa hade vi undersökningstillfället tillsammans ca 130 anställda. Den totala täckningsgraden är därmed ganska liten, endast 10%. I den totala sysselsättningssiffran ingår emellertid några stora företag i Stenungsund, Ali-installation samt Teknisk Isolering med tillsammans nära 400 anställda. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör dessa ej tas med, då de till stor del arbetar på en internationell marknad. Om dessa företag exkluderas blir täckningsgraden ca 15%. Den är högre på Tjörn och Orust, 22 resp. 28% mot 9% i Stenungsund. Om kostnadsuppskattningarna för de valda företagen skulle anses representativa borde således summorna multipliceras med faktorerna 4,5, 3,6 och 11,1 för att samtliga företag skulle täckas in. Enligt länsstyrelsens uppfattning ger dock en sådan direkt uppräknings en överskattning av kostnaderna. De företag som ingår i urvalet är sådana som tidigare redovisat att de haft problem till följd av broraset. Det kan därmed antas att "problemföretagen" är överrepresenterade i urvalet. De kostnader som företagen redovisat har därför räknats upp med endast 2,0 för Tjörn och Orust och 3,0 för Stenungsund, dvs. väsentligt mindre än de ovan angivna uppräkningsfaktorerna.

5.5.2 Transporter

De totala merkostnaderna för transporter under år 1980 framgår av nedanstående uppställning (Kkr.).

	18/1-9/3	10/3-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	74	81	171	326
Orust	160	50	60	270
Stenungsund	134	155	384	673
Summa	368	286	615	1 269

Totalt kan således broraset beräknas ha kostat bygg- och entreprenadbranschen 1,3 Mkr. i extra transportkostnader. Huvuddelen, 670 000 kr. har drabbat Stenungsundssidan, medan Orust kommit mest "lindrigt" undan. Dagskostnaden har sjunkit med tiden. Under tiden fram till dess färjan startade uppgick de dagliga merkostnaderna för transporter till 9 000 kr., medan de för resten av året beräknas sjunka till ca 5 000 kr. Om dagskostnaden under det kommande halvåret i respektive kommun tas som utgångspunkt för en skattning av merkostnaderna för år 1981 kommer vi till följande resultat:

Merkostnader för transporter inom byggnadsverksamhet åren 1980-81

	1980	1981	Summa
Tjörn	326	289	615
Orust	270	101	371
Stenungsund	673	649	1 322
Summa	1 269	1 039	2 308

Den sammanlagda merkostnaden i regionen under hela perioden uppgår således till drygt 2,3 Mkr., varav Stenungsunds företagen svarar för ca 60%, eller 1,3 Mkr. Merkostnaderna på Tjörn är ca 600 000 kr. medan de på Orust stannar vid något över 370 000 kr.

5.5.3 Personal

De sammanlagda merkostnaderna för personal (traktamenten, övertid, m. m.) under år 1980 beräknas till följande (Kkr.).

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	42	48	90
Orust	26	54	90
Stenungsund	78	120	198
Summa	156	222	378

Totalt beräknas således personalen kosta ca 380 000 kr. mer under år 1980 till följd av broraset. Även här väntas Stenungsunds företagen få den högsta merkostnaden, eller ca 200 000 kr., dvs. 50% av de totala merkostnaderna. Som förut väljs dagskostnaden för andra halvåret 1980 till utgångspunkt för en skattning av merkostnaderna under 1981.

Merkostnader för personal inom byggnadsverksamhet åren 1980-81

	1980	1981	Summa
Tjörn	90	81	171
Orust	90	91	181
Stenungsund	198	202	400
Summa	378	374	752

Slutsumman för personalkostnaderna uppgår till ca 750 000 kr., där Tjörn svarar för ca 170 tkr., Orust för 180 tkr., medan Stenungsund står för merparten, 400 tkr.

5.5.4 Investeringar

Företagen har i allmänhet inte redovisat några extra kostnader under

punkten investeringar. Detta beror till stor del på att man ej planerat några sådana, eller att man är osäkra på om man kommer att kunna genomföra dessa. Merkostnaderna uppgår till följande (uppräknade enligt tidigare antagande):

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	3	8	11
Orust	-	120	120
Stenungsund	-	-	-
Summa	3	128	131

Uppgiften för Orust får betraktas som mycket osäker. Den är helt beroende på att planerade investeringar verkligen blir av.

Kostnaderna under 1981 är svåra att uppskatta, då dessa är helt beroende av den kommande investeringsnivån. Företagen redovisar i stort sett inga investeringar för år 1981-82. Länsstyrelsen räknar därför schablonarstat med merkostnader på 10% av 1979 års investeringsnivå. Detta ger följande uppskattningar för 1981.

	1980	1981	Summa
Tjörn	11	65	76
Orust	120	5	125
Stenungsund	-	-	-
Summa	131	70	201

De totala merkostnaderna för investeringar skulle därmed sluta på ca 200 tkr. för hela perioden. Länsstyrelsen vill dock kraftigt understryka osäkerheten i beräkningarna.

5.5.5 Övriga kostnader

Häri ingår extra kostnader för inköp av tjänster, marknadsföring, räntor m. m. För 1980 redovisas följande kostnader (uppräknade enligt ovan):

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	87	75	162
Orust	65	65	130
Stenungsund	60	75	135
Summa	212	215	427

Totalt beräknas företagen i branschen således lägga ut drygt 400 000 kr. i extra kostnader för tjänster, räntor etc. under 1980. Med dagskostnaden för andra halvåret 1980 i respektive kommun som utgångspunkt för en skattning av merkostnaderna år 1981 får vi följande värden:

Övriga merkostnader inom byggnadsverksamhet åren 1980–81

	1980	1981	Summa
Tjörn	162	127	289
Örust	130	110	240
Stenungsund	135	127	262
Summa	427	364	791

De övriga kostnaderna belöper sig totalt ca 800 000 kr. under perioden, varav drygt hälften hänför sig till år 1980.

5.5.6 Effekter av inkomstbortfall

Företagen inom bygg- och entreprenadbranschen tycks i första hand ha drabbats av inkomstbortfall. De totala uppskattade inkomstförlusterna för 1980 uppgår till nedanstående värden. Effekten för företagen har av länsstyrelsen uppskattas till 50% i genomsnitt.

	18/1–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	355	910	1 265
Örust	1 025	1 540	2 565
Stenungsund	812	1 500	2 312
Summa	2 192	3 950	6 142

Effekten av inkomstförlusterna under år 1980 skulle således uppgå till ca 6 Mkr. Även här måste dock påpekas att uppgifterna är mycket osäkra. För år 1981 uppskattar länsstyrelsen förlusterna till samma storleksordning som år 1980.

Detta ger följande värden.

	1980	1981	Summa
Tjörn	1 265	1 200	2 465
Örust	2 565	2 500	5 065
Stenungsund	2 312	2 300	4 612
Summa	6 142	6 000	12 142

Den totala effekten av inkomstbortfallet i bygg- och entreprenadbranschen i regionen skulle alltså komma att uppgå till ca 12 Mkr. Därav svarar Stenungsund och Örust för vardera ca 40%.

5.5.7 Sammanfattning

De totala merkostnaderna till följd av broraset kan summeras på följande sätt.

	1980	1981	Summa
Transporter	1 269	1 039	2 308
Personal	378	374	752
Investeringar	131	70	201
Övrigt	427	364	791
Effekter av inkomstbortfall	6 142	6 000	12 142
Summa	8 347	7 847	16 194

Branschens totala merkostnader för hela perioden slutar på ca 16 Mkr. Därav utgör dock bortfall av inkomster merparten. De egentliga merkostnaderna uppgår därmed till drygt 4 Mkr. Huvuddelen av dessa, drygt 2,3 Mkr., utgörs av merkostnader för transporter.

5.6 Konsekvenser för partihandeln

5.6.1 Inledning

Partihandeln drabbas genom att leveranserna av varor till företaget försvåras. Effekterna blir mindre om leveranserna i huvudsak skett över Uddevalla. Å andra sidan håller sig partihandelsföretagen alltid med ett visst lager, varför man inte är beroende av dagliga leveranser. Man torde därför ha vissa möjligheter att planera dessa så att de sker under lågtrafik-tid med motsvarande mindre förseningar. Icke desto mindre bör partihandelsföretagen ha drabbats av vissa prishöjningar till följd av ökade transportkostnader. En annan möjlig effekt är kundbortfall genom att kunderna drar sig för att lägga sina inköp på Tjörn under rådande förhållanden.

De intervjuade partihandelsföretagen på Tjörn täcker in så gott som hela sysselsättningen i branschen. Den totala omsättningen uppgår till ca 110 Mkr. På Orust är täckningsgraden väsentligt lägre, ca 40%. Intervjuföretagens uppgifter har därför räknats upp till totaler för hela företagspopulationen. Det totala antalet sysselsatta inom partihandel på Orust uppgår till 68 och den uppskattade omsättningen till ca 40 Mkr.

I Stenungsund har endast ett partihandelsföretag intervjuats. Det svarar för mindre än 10% av den totala sysselsättningen i branschen. Någon direkt uppräkningsbaserad på sysselsättningen, har därför inte gjorts. I stället har kostnadsredovisningarna för Stenungsunds del schablonmässigt räknats upp med en faktor 3,0, dvs. samma uppräkningsfaktor som för bygnadsbranschen.

5.6.2 Transporter

Transportkostnadsfördringarna enligt företagens uppgifter framgår av följande uppställning. I vissa fall har skattningar fått göras. Värdet för Orust är ett skattat totalvärde. Skattningen bygger på antagandet att kostnaderna för de icke-intervjuade företagen genomsnittligt är lika stora som för dem som intervjuats.

	18/1-9/3	10/3-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	109	99	153	361
Orust	10	15	40	65
Stenungsund	30	45	60	135
Summa	149	159	253	561

Omräknat till dagskostnader visar tabellen att dessa genomsnittligt sjunker allteftersom tiden gått. Detta kan tolkas som att transportorganisationen kommit att fungera bättre med tiden. För att uppskatta transportkostnadsfördyringarna under den period som återstår fram tills dess bron är klar, anser länsstyrelsen att dagskostnaden för perioden 1/6-31/12 är mest representativ. Med ett sådant antagande blir kostnaderna för resp. år och kommun följande.

Merkostnader för transporter inom partihandeln åren 1980-81

	1980	1981	Summa
Tjörn	361	259	620
Orust	65	68	133
Stenungsund	135	101	236
Summa	561	428	989

De totala transportkostnadsfördyringarna under perioden uppgår därmed till ca 1,0 Mkr. Huvuddelen, eller drygt 600 000 kr., drabbar Tjörn.

5.6.3 Personal

Företagen redovisar i allmänhet ringa ökning av personalkostnader p. g. a. broraset. Endast ett företag redovisar högre siffror genom att man tvingats låta personal arbeta hemma. På Orust redovisas inga extra personalkostnader alls av intervjuföretagen. För att gardera oss mot urvalsfel har vi därför fört upp 10 000 kr. per halvår under 1980. Kostnaderna framgår nedan:

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	74	65	139
Orust	10	10	20
Stenungsund	12	18	30
Summa	96	93	189

Den totala merkostnaden för personalen uppgår således till knappt 190 000 kr. under 1980. Även här framgår att kostnaden per dag kan antas sjunka med tiden. För Orust antas en dagskostnad av 75 kr. för resten av perioden och för Tjörn och Stenungsund uppgår motsvarande kostnad till 500 kr. resp. 140 kr. Detta ger för år 1981 följande kostnader.

Merkostnader för personal inom partihandel åren 1980–81

	1980	1981	Summa
Tjörn	139	110	249
Orust	20	17	37
Stenungsund	30	31	61
Summa	189	158	347

De totala merkostnaderna för personal inom detaljhandeln belöper sig alltså till ca 350 000 kr. åren 1980–81. Tjörn svarar för merparten, eller ca 250 000 kr.

5.6.4 Övriga kostnader

Under övriga fördyringar tas upp t. ex. inköp av tjänster, kostnader för extra marknadsföring m. m. Företagens uppgifter är här i många fall osäkra och knapphändiga, varför nedanstående sammanställning utgör ett mycket grovt mått. Uppgifterna för Orust är uppräknade till totaler. Företaget i Stenungsund har ej uppgivit några fördyringar i detta avseende. Schablonmässigt antages därför merkostnader om 10 000 kr. per halvår 1980.

	18/1–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	37	6	43
Orust	10	10	20
Stenungsund	10	10	20
Summa	57	26	83

Enligt dessa mycket osäkra beräkningar skulle de övriga fördyringarna under 1980 uppgå till drygt 80 tkr. För 1981 antas samma kostnad. Totalt för perioden 1980–81 blir då merkostnaden $83+80 = 163$ tkr.

5.6.5 Effekter av inkomstbortfall

Det är svårt att bedöma uppgifterna om omsättningsbortfall. Man kan inte utan vidare hänföra allt till broraset, eftersom konjunkturer, marknadsförändringar och annat också påverkar omsättningen. Sådana bedömningar skulle dock kräva djupgående studier, vilket av tidsskäl inte varit möjligt i denna utredning. Nedanstående tabell visar därför företagens egna uppgifter. Länsstyrelsen har antagit att effekten för företagen uppgår till 30%. Förlusterna i tabellen är alltså nettoförluster. För Stenungsund har uppräknning skett enligt det tidigare antagandet.

	18/1–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	1 500	1 600	3 100
Orust	8	1 560	1 568
Stenungsund	156	240	396
Summa	1 664	3 400	5 064

Förlusterna är i stort sett hänförliga till tre företag. Den kraftiga skillnaden mellan första och andra halvåret 1980 för Orusts del beror på antaget bortfall av sommarförsäljning. De totala nettoförlusterna uppgår till ca 5 Mkr. Skattningarna är dock mycket osäkra. För resten av perioden antas förlusterna bli i stort sett lika stora, eller totalt 10 Mkr. för hela perioden.

5.6.6 Sammanfattning

De totala merkostnaderna för partihandeln uppgår till följande:

	1980	1981	Summa
Transporter	561	428	989
Personal	189	158	347
Övrigt	83	80	163
Effekter av inkomstbortfall	5 064	5 000	10 064
Summa	5 897	5 666	11 563

De totala kostnaderna för partihandeln stannar vid ca 11,5 Mkr. Dock utgörs ca 85 % av dessa kostnader av intäktsbortfall. De rena kostnadsökningarna uppgår till 1,5 Mkr., varav merparten utgörs av ökade transportkostnader.

5.7 Konsekvenser för detaljhandeln

5.7.1 Inledning

Broraset har medfört skilda konsekvenser för detaljhandeln inom regionen. Köpvanorna för den bofasta befolkningen och sommarstuguegare m. fl. har ändrats på ett markant sätt. Väntetider och köbildningar vid färjorna har gjort att en stor del av de inköp som tidigare gjordes i Stenungsunds centrum nu görs på annat håll. För en del livsmedelsbutiker på främst Tjörn har detta inneburit betydande omsättningsökningar.

Tyngdpunkten i länsstyrelsens utredning av brorasets konsekvenser för detaljhandeln har med hänsyn till dessa omständigheter lagts vid detaljhandeln i Stenungsunds centrum. Uppgifter för drygt trettioålet detaljhandelsföretag vid Stenungs torg har samlats in genom intervjuer med företrädare för den lokala företagareföreningen. För övrig detaljhandel inom regionen har det bedömts vara tillräckligt med kontakter med Bohusläns köpmannaförbund, företrädare för lokala köpmannaföreningar på Tjörn och Orust samt berörda grossistföretag inom dagligvarubranschen.

5.7.2 Detaljhandeln på Tjörn och Orust

Som tidigare nämnts har en del livsmedelsbutiker kunnat tillgodogöra sig betydande omsättningsökningar som en direkt följd av broraset. Några merkostnader för transporter av livsmedel har inte drabbat butikerna på

öarna eftersom dessa transporter betalas av kedjeföretagen. Däremot medför förseningar av livsmedelstransporterna problem och även merkostnader i samband med varumottagningen. Det finns också en viss oro för att den viktiga sommarförsäljningen på öarna skall minska om turisterna blir färre.

För övriga detaljhandelsföretag på Tjörn och Orust beräknas brorasets konsekvenser bli av marginell betydelse.

Sammanfattningsvis har detta inneburit att några merkostnader för detaljhandeln på öarna inte tagits med i utredningen. Snarast kan man konstatera att omsättningen och därmed samhällets skatteintäkter i flera fall bör öka.

5.7.3 *Detaljhandeln i Stenungsunds centrum*

Effekter av inkomstbortfall

Försäljningsökningarna på Tjörn/Orust har möjliggjorts genom det avsevärda omsättningsbortfallet i Stenungsunds centrum. Här finns regioncentrum med ett brett varusortiment vid i första hand Stenungs torg. En stor del av kunderna utgörs under normala omständigheter av personer bosatta på Tjörn eller Orust samt turister.

Tillsammans omsatte detaljhandelsföretagen vid Stenungs torg under 1979 ca 90 Mkr. och sysselsatte ca 250 personer. Fram till månadsskiftet maj/juni hade omsättningen minskat med 23% jämfört med motsvarande period under föregående år. För sommarsäsongen som svarar för en jämförelsevis stor del av omsättningen beräknas bortfallet bli 28%. För hela 1980 kan omsättningsminskningen uppskattas till 25% eller 23 Mkr. I beräkningarna ingår en pris- och inflationspost på 9% och en 2%-ig volymökning. Tidigare faktiska volymökning har legat på 3% för detaljhandeln vid Stenungs torg. Omsättningen har angetts exklusive moms.

Ökade marknadsföringskostnader

För att i möjligaste mån begränsa omsättningsminskningarna har detaljhandlarna genom företagareföreningen gjort extra marknadsföringsinsatser. Hittills har dessa åtgärder bestått i en informationsbroschyr till en kostnad 100 000 kr. samt att man chartrat en passagerarbåt som trafikerar Orust och Tjörn. Bruttokostnaden för båttrafiken uppgår till 45 000 kr. per månad. Man hoppas att biljettintäkter och fraktavgifter skall reducera företagareföreningens nettokostnader till halva bruttokostnaden. Enskilda detaljhandelsföretag har härutöver drabbats av ökade transportkostnader. Dessa merkostnader har dock inte tagits med i detta sammanhang.

Konsekvenser för köpcentret som helhet

Den stora omsättningsminskningen har redan och kommer framgent under alla omständigheter att ge sysselsättningsmässiga effekter. Normalt extrarekryteras inför sommarsäsongen ett 80-tal personer. En stor del av

dessas är ungdomar. Omsättningsbortfallet gör att detaljhandeln vid Stenungs torg tvingas dra ned på antalet extraanställda samtidigt som man förskjuter semestrarna för den fasta personalen.

I genomsnitt beräknas täckningsbidraget för detaljhandeln vid Stenungs torg till 30%. Den beräknade omsättningsminskningen för 1980 innebär på så vis ca 7 Mkr. mindre i täckningsbidrag. De kostnader som skall klaras med täckningsbidraget är personal- och hyreskostnader. Möjligheterna att pressa hyreskostnaderna är så gott som obefintliga vilket innebär att omsättningsbortfallet måste mötas genom en minskning av antalet anställda. För de små enheterna vid torget kan detta vara praktiskt omöjligt utan en nedläggning av det enskilda företaget. Eftersom varje butik inom torgbildningen drar nytta av andra butikers utbud kan en sådan utveckling få konsekvenser för övriga butiker.

Enligt länsstyrelsens mening är det ur flera synpunkter angeläget att söka motverka en sådan utveckling. Stenungsund är regioncentrum i den regionalpolitiska planeringen och där bör följaktligen finnas ett brett varuutbud. Samtidigt gäller det att rädda sysselsättningen för de anställda inom detaljhandeln i Stenungsunds centrum.

5.7.4 Sammanfattning

Totalt för detaljhandeln i *Stenungsunds centrum* beräknas merkostnader och bortfall av täckningsbidrag uppgå till följande belopp (Kkr).

	1980	1981	Summa
Merkostnader	440	460	900
Effekter av inkomstbortfall	8 625	8 625	17 250
Summa	9 065	9 085	18 150

5.8 Hotell och restauranger

5.8.1 Inledning

Totalt har åtta företag intervjuats inom hotell- och restaurangnäringen i kommunerna Tjörn, Orust och Stenungsund. Täckningsgraden är i stort sett 100%. Det totala antalet anställda vid undersökningstillfället uppgick till ca 150 personer. Omsättningen var drygt 30 Mkr., varav hotell Stenungsbaden svarade för ca 25 Mkr.

De direkta kostnadsökningarna för de intervjuade företagen har varit ganska ringa. Endast i några fall har man nämnt att transporterna kan bli något dyrare. Annars är det dominerande intrycket att de berörda företagen kostnadsmässigt drabbats i liten utsträckning. Endast hotell Stenungsbaden redovisar ökade kostnader för marknadsföring (annonsering m. m.) Dessa skattas till ca 100 kkr. för första halvåret 1980 och 150 kkr för resten av året. Man gör inga uppskattningar för år 1981 men länsstyrelsen finner

100 kkr. vara en rimlig uppskattning av ökade kostnader för marknadsföring. För hela näringen skulle därmed de ökade kostnaderna till följd av broraset inskränka sig till nedanstående:

	1980	1981	Summa
	250	100	350

5.8.2 Effekter av inkomstbortfall

Hotell- och restaurangnäringen har främst drabbats genom bortfall av inkomster genom färre antal kunder. Företagens uppgifter präglas av betydande osäkerhet, utom för Stenungsbaden där man ganska säkert kan ange intäktsbortfallet. En grov uppskattning av omsättningsbortfallet ger följande siffror. Effekten av inkomstbortfallet beräknas till 75 %.

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	280	220	500
Orust	340	340	680
Stenungsund	1 500	1 480	2 980
Summa	2 120	2 040	4 160

Den totala nettoförlusten för näringen i regionen under år 1980 kan skattas till ca 4 Mkr. Räknar man ut förlusterna per dag blir de högre för det första halvåret. Det kan emellertid antas att huvuddelen av intäktsbortfallet för många av företagen kommer att infalla under sommarmånaderna. Det är dock omöjligt att fördela förlusterna mer noggrant.

Vad som sker år 1981 är också vanskligt att förutsäga. Här antas för enkelhetens skull att bortfallet kvarstår under det följande året. De totala förlusterna blir då 4 Mkr. för 1981, dvs. totalt ca 8 Mkr.

5.8.3 Sammanfattning

De sammanlagda kostnaderna för hotell- och restaurangnäringen under perioden 1980-81 framgår av följande sammanställning.

	1980	1981	Summa
Ökade kostnader	250	100	350
Effekter av inkomstbortfall	4 160	4 000	8 160
Summa	4 410	4 100	8 510

Totalt skulle alltså kostnaderna för branschen komma att uppgå till 8,5 Mkr., varav 95 % utgörs av inkomstförluster.

5.9 Konsekvenser för hamnverksamheten

5.9.1 Inledning

Hamnverksamheten i undersökningsregionen representeras av Wallhamn AB. Uppgifterna i avsnittet gäller således endast detta företag.

Wallhamn AB är i hög utsträckning beroende av en fast förbindelse mellan Almön–Stenungsön–fastlandet för södergående trafik. Direkt efter broraset tvingades trafiken att gå via Uddevalla, vilket innebar en högre transportkostnad för gods till/från orter under 58:e breddgraden, samt Stenungsund och Kungälvregionen. Inrikestransportörer, t. ex. Bilsped och ASG, införde direkt ett tillägg på 1600 kr. per container till/från Wallhamn, samt ändrade taxeringspunkt på styckegods ifrån Stenungsund till Uddevalla. Ändringen har drabbat de kunder som står som fraktbetalare och därmed också Wallhamn AB som erhållit mindre omlastning och lagringsverksamhet. Tunga godstransporter har vidare ej kunnat accepteras av de linjer som trafikerar Wallhamn, då begränsning av totalvikt finns både på Skåpesundsbron och färjeförbindelsen vid Almön.

De extra kostnader som drabbat Wallhamn AB, har delat upp i två perioder. Den första perioden avser tiden från broraset 18 januari fram till dess färjeförbindelserna kunde utnyttjas för godstransporter till och från Wallhamn. Denna period omfattar tiden 18 januari–15 mars 1980. Under denna tid tvingades trafiken gå via Uddevalla. Period 2 gäller tiden 16 mars–24 maj 1980. Under denna period har all trafik med destination orter norr om 58:e breddgraden dirigerats via Uddevalla. Trafik med målpunkt söder om denna linje har använt färjeförbindelsen Almön–Stenungsön.

5.9.2 Transporter

Huvuddelen av de ökade kostnaderna är att hänföra till ökade transportkostnader. Dessa är helt beroende av hur många färjor som är i trafik och trafikmängd. Med hjälp av ett stort underlag har uppskattats att genomsnittstiden för en transport land/land är 1 timma och 15 minuter.

För att man på ett enkelt sätt skall kunna ta fram extra transportkostnader har Wallhamn AB tagit fram antalet resor till/från orter söder om 58:e breddgraden. Antalet resor har multiplicerats med kostnaden för den genomsnittliga överfarttiden.

De extra transportkostnaderna för första halvåret 1980 uppskattas till följande (Kkr):

	18/1–15/3	16/3–24/5	Summa
Trailer via Uddevalla och Kolhättan	560	322	882
Trp till/från SJ-terminalen i Stenungsund	160	267	427
Övrig containertrafik	15	–	15
Anspråk från entreprenörer ang. extra trpkostnader m. m.	305	200	505
Extra trpkostnader för distr. av personbilar	280	175	455
Extra kostnader för fartygstrafiken	150	–	150
Summa	1 470	964	2 434

För resten av perioden har inga preciserade kostnadsuppskattningar redovisats. Länsstyrelsen väljer liksom tidigare att basera de framtida kostnadsuppskattningarna på hittills redovisad genomsnittlig dagskostnad. Denna sjönk mellan period 1 och 2 från ca 36 000 kr. till ca 21 000 kr. Den senare siffran får anses vara mer representativ (den förra baseras på en situation när ingen färja fanns) och tas här som utgångspunkt för en skattning av kostnaderna under år 1981. Dessa framgår av följande uppställning. I skattningarna har också lagts in aviserade kostnadsökningar från entreprenörer, sysselsatta med kajbyggnation i Wallhamn. Anspråk från dessa har gjorts med totalt ca 2 Mkr. för perioden. Denna kostnad (som beror på fördyrade transporter) har fördelats med 1 Mkr. på åren 1980 och 1981 vardera.

Merkostnader för transporter inom hamnverksamhet åren 1980–81

	1980	1981	Summa
Trailer- och containertrafik m. m.	5 164	5 300	10 464
Anspråk från entreprenörer	1 000	1 000	2 000
Summa	6 164	6 300	12 464

Med hänsyn till en trolig volymökning av trafiken innefattar de beräknade merkostnaderna för 1981 en uppräknig med 15%.

5.9.3 Personal

Wallhamn har haft vissa ökade personalkostnader genom förskjuten arbetstid p. g. a. sent inkommande gods. Man uppskattar merkostnaden under första halvåret 1980 till 15 000 kr. Länsstyrelsen antar schablonmässigt att denna kostnadsnivå bibehålls i fortsättningen. Detta ger en merkostnad av totalt 60 000 kr.

5.9.4 Sammanfattning

De sammanlagda merkostnaderna för hamnverksamheten under perioden 1980–81 framgår av nedanstående uppställning:

	1980	1981	Summa
Transporter	6 164	6 300	12 464
Personal	30	30	60
Summa	6 194	6 330	12 524

Merkostnaderna under hela perioden 1980–81 uppgår således till ca 12,5 Mkr. Dessa är så gott som uteslutande att hänföra till ökade kostnader för transporter.

5.10 Konsekvenser för åkerierna

5.10.1 Inledning

Detta är den bransch som mest direkt berörts av raset. Vad som för andra företag är en kostnad utgör levebrödet för transportföretagen. Dessa drabbas genom att transporttiderna förlängs, vilket leder till högre kostnader för åkerierna. Dessa kostnader kan möjligtvis tas igen genom högre priser, men det är inte givet att detta är möjligt. De längre transporttiderna ger ett sämre utnyttjande av bilarna räknat i tonkm/dag. För att utföra samma transportarbete kan en åkare tvingas skaffa fler bilar. Givet samma antal bilar kan han inte åta sig lika många uppdrag. Genom att leveranssnabbhet och -säkerhet är konkurrensmedel i branschen hamnar åkarna i en sämre marknadsposition.

Enligt CFR uppgår antalet anställda inom samfärdsektorn (exkl. sjötransporter) till ca 250 personer på Tjörn och knappt 60 på Orust. Vardera kommunen har ett fyrtiotal företag i branschen. I dessa siffror upptar åkerierna den allt dominerande delen.

Undersökningen omfattar fem åkerier på Tjörn samt två på Orust. Intervjuföretagen har sammanlagt ca 200 anställda, varav 180 på Tjörn. Därutöver har ytterligare två företag inom samfärdsektorn intervjuats. Totalt täcks härmed över 90 % av åkerisysselsättningen på Tjörn in samt 23 % på Orust. För Orust bör således intervjuföretagens uppgifter räknas upp. Med hänsyn till att de valda företagen kan vara speciellt drabbade väljs här uppräkningsfaktorn 3,0, i stället för 4,4 som skulle valts om sysselsättningsandelen fått vara styrande.

5.10.2 Transporter

De totala transportkostnadsfördyringarna under 1980 framgår av nedanstående uppställning.

	18/1-9/3	10/3-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	511	681	1 891	3 083
Orust	135	75	180	390
Summa	646	756	2 071	3 473

Fördyringarna för 1980 kan således uppskattas till knappt 3,5 Mkr. De genomsnittliga dagskostnaderna är relativt konstanta kring 15-16 tkr. På Orust visar dessa en fallande tendens, medan den motsatta trenden kan observeras på Tjörn. För att skatta kostnaderna för 1981 tas dagskostnaden för andra halvåret 1980 till utgångspunkt. Detta ger följande uppskattningar:

Merkostnader för transporter inom åkerier åren 1980–81

	1980	1981	Summa
Tjörn	3 083	3 190	6 273
Orust	390	305	695
Summa	3 473	3 495	6 968

De totala merkostnaderna för transporter under perioden 1980–81 kan således uppskattas till ca 7 Mkr. Ca 90% av dessa drabbar åkerierna på Tjörn.

5.10.3 Personal

Åkerierna har i stor utsträckning drabbats av kraftigt ökade personalkostnader, vilket framgår nedan.

	18/1–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	719	1 359	2 078
Orust	135	228	363
Summa	854	1 587	2 441

Totalt uppgår alltså merkostnaderna under år 1980 till 2,4 Mkr., varav åkerierna på Tjörn haft kostnader på något över 2 Mkr. Personalkostnaderna tenderar att öka både på Tjörn och Orust, då dagskostnaderna för andra halvåret uppskattas bli högre än första halvåret. Här tas ändå de förstnämnda som utgångspunkt för en skattning av kostnaderna för resten av perioden.

Merkostnader för personal inom åkerierna åren 1980–81

	1980	1981	Summa
Tjörn	2 078	2 299	4 377
Orust	363	385	748
Summa	2 441	2 684	5 125

De totala merkostnaderna för personalen uppgår således till 5,1 Mkr. åren 1980–81.

5.10.4 Service, besiktning

Kostnaderna för service och besiktning av fordonen har ökat enligt nedanstående.

	18/1–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	174	343	517
Orust	126	132	258
Summa	300	475	775

1980 års merkostnader stannar således vid 775 000 kr. Med samma antaganden som förut kan kostnaderna för år 1981 skattas till följande:

	1980	1981	Summa
Tjörn	517	572	1 089
Orust	258	223	481
Summa	775	795	1 570

Slutsumman uppgår till knappt 1,6 Mkr., varav ca 70% faller på Tjörnföretagen.

5.10.5 Övriga kostnader

Till övriga kostnader räknas ökade administrationskostnader, räntor, skatter m. m. Kostnaderna under 1980 kan mycket grovt skattas på följande sätt.

	18/1–1/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	290	400	690
Orust	15	15	30
Summa	305	415	720

Dessa kostnadsuppskattningar är mycket grova och troligen för låga, då sifferunderlag inte förelegat från alla intervjuade företag. Totalt för perioden uppskattar länsstyrelsen de extra kostnaderna till 720 000 + 700 000 = ca 1,4 Mkr.

5.10.6 Effekter av inkomstbortfall

Åkerierna har också redovisat inkomstbortfall, antingen i form av direkta minskningar eller som utebliven expansion. Även här får uppskattningarna bedömas som mycket grova. Effekten av bortfallet beräknas av länsstyrelsen till 50%. För första halvåret 1980 har länsstyrelsen uppskattat nettoförlusten på Orust till 300 000 kr.

	18/1–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	610	1 450	2 060
Orust	300	750	1 050
Summa	910	2 200	3 110

Totalt skulle åkerierna ha förlorat nettoinkomster till ett värde av 3 Mkr. under 1980. Hur stora förlusterna blir under 1981 är naturligtvis svårt att säga. För enkelhetens skull antas dessa bli lika stora i fortsättningen.

5.10.7 Sammanfattning

De totala merkostnaderna för perioden 1980–81 kan alltså uppskattas till följande.

	1980	1981	Summa
Transporter	3 473	3 495	6 968
Personal	2 441	2 684	5 125
Service, besiktning	775	795	1 570
Övrigt	720	700	1 420
Effekter av inkomstbortfall	3 110	3 000	6 110
Summa	10 519	10 674	21 193

De totala merkostnaderna för åkerierna kan således uppskattas till ca 21 Mkr. Därav utgör effekterna av inkomstbortfall drygt 6 Mkr. De egentliga fördyringarna uppgår till ca 15 Mkr. Därav utgör ökade transportkostnader nästan hälften.

5.11 Konsekvenser för tjänstesektorn

5.11.1 Inledning

Servicesektorn är främst beroende av att persontransporterna fungerar, antingen för att nå kunden eller för att kunden bekvämt skall nå serviceleverantörer. I fråga om hantverksservice, t. ex. bilverkstäder, skomakare, cykelreparatörer, urmakarna m. fl. är det typiska att kunden söker upp servicestället. I fråga om personlig service gäller motsvarande resonemang. När det gäller radio- eller TV-reparationer, reparationer av elektriska eller andra hushållsmaskiner torde lika ofta förekomma att reparatören söker upp kunden.

Uppdragsverksamheten drabbas genom att kundkontaktarna försvåras. I många fall torde dessa dock kunna ske per telefon. Huruvida de ökade transportkostnaderna kan debiteras kunden eller drabbar uppdragsleverantörer torde variera i det enskilda fallet.

Urvalet inom servicesektorn omfattar några företag inom branscherna fastighetsförmedling, tvätterverksamhet samt bilverkstäder. Det totala antalet anställda i branschen uppgår till ca 350 personer. De intervjuade företagen har totalt 65 anställda, dvs. täckningsgraden uppgår till knappt 20%. Den är högst på Tjörn, ca 28%, och lägst i Stenungsund, 15%. Med hänsyn till den låga täckningsgraden bör således de redovisade kostnaderna räknas upp för att kompensera för detta. Liksom tidigare (avsnittet byggnadsverksamhet) används faktorn 2,0 för Tjörn och Orust samt 3,0 för Stenungsund.

5.11.2 Transporter

Företagen redovisar i regel endast mindre transportkostnadsfördyringar, vilket framgår av nedanstående uppställning.

	18/1–9/3	10/3–31/5	1/6–31/12	Summa
Tjörn	6	12	30	48
Orust	2	6	30	38
Stenungsund	–	–	–	–
Summa	8	18	60	86

De totala merkostnaderna för transporter inom tjänstesektorn uppskattas till ca 86 000 kr. för år 1980. Kostnaderna visar dessutom en stigande tendens enligt företagens uppskattningar. För att skatta kostnaderna under 1981 har här tagits dagskostnaden i respektive kommun för andra halvåret 1980 till utgångspunkt. För Stenungsunds del, som ej redovisat några merkostnader under 1980 sätts kostnaderna till 50 000 för 1981.

	1980	1981	Summa
Tjörn	48	51	99
Orust	38	51	89
Stenungsund	—	50	50
Summa	86	152	238

Med dessa uppskattningar slutar de totala merkostnaderna för transporter vid ca 240 tkr. för hela perioden. Huvuddelen av kostnaderna antas uppkomma under år 1981.

5.11.3 Personal

Företagen synes inte ha drabbats av extra personalkostnader i någon högre utsträckning. Endast i Stenungsund har några kostnader över huvud taget redovisats. Detta kan till en del bero på olika beräkningsnormer inom företagen samt olika principer för fördelningen av personalens ökade resekostnader mellan den anställde och företaget. Länsstyrelsen antar därför schablonmässigt följande extrakostnader för personal under perioden:

	1980	1981	Summa
Tjörn	—	100	100
Orust	—	100	100
Stenungsund	165	150	315
Summa	165	350	515

De sammanlagda kostnaderna skulle därmed uppgå till ca 500 000 kr. för hela perioden.

5.11.4 Övriga kostnader

Även under posten övriga kostnader har de intervjuade företagen redovisat ringa kostnadsökningar. Även i detta fall gör därför länsstyrelsen schablonartade kostnadsuppskattningar för år 1981 enligt nedanstående.

	1980	1981	Summa
Tjörn	—	200	200
Orust	208	200	408
Stenungsund	—	300	300
Summa	208	700	908

De uppskattade kostnaderna stannar således vid drygt 900 000 kr. för perioden 1980–81.

5.11.5 Effekter av inkomstbortfall

Den mest markanta effekten inom tjänstesektorn utgörs av inkomstbortfall genom förluster av kundunderlag. I många fall är kostnaderna svåra att uppskatta och det är också svårt att veta om kundbortfallet alltid kan relateras till broraset. Nedanstående uppställning visar det uppskattade intäktsbortfallet under år 1980. Länsstyrelsen har uppskattat effekten av bortfallet till 80%.

	18/1-31/5	1/6-31/12	Summa
Tjörn	805	864	1 669
Orust	24	64	88
Stenungsund	—	—	—
Summa	829	928	1 757

Det totala vinstbortfallet uppgår således till knappt 1,8 Mkr. för 1980. Det genomsnittliga dagliga bortfallet för andra halvåret 1980 tas som utgångspunkt för en skattning av bortfallet för resten av perioden. En sådan skattning ger följande resultat. För Stenungsunds del antas ett bortfall av 2 000 kr./dag.

	1980	1981	Summa
Tjörn	1 669	1 463	3 132
Orust	88	108	196
Stenungsund	—	440	440
Summa	1 757	2 011	3 768

Beräkningarna visar på en total effekt av knappt 3,8 Mkr. för hela perioden. Huvuddelen av detta uppkommer på Tjörn, drygt 3 Mkr. Förlusterna i Stenungsunds företagen antas bli drygt 400 Kkr.

5.11.6 Sammanfattning

Merkostnaderna inom tjänstesektorn i Stenungsundsregionen kan summeras enligt följande.

	1980	1981	Summa
Transporter	86	152	238
Personal	165	350	515
Övrigt	208	700	908
Effekter av inkomstbortfall	1 757	2 011	3 768
Summa	2 216	3 213	5 429

Branschens merkostnader till följd av broraset slutar således vid 5,4 Mkr. för hela perioden 1980–81. Av detta utgörs dock ca 3,8 Mkr. av effekter av inkomstbortfall. Den största egentliga kostnadsposten utgörs av posten "övrigt", i vilken ingår kostnader för marknadsföring, räntor, tjänsteinköp etc. Även ökade personalkostnader utgör en tung post med drygt 500 Kkr.

5.12 Sammanfattning av de ekonomiska konsekvenserna för näringslivet

Broraset har medfört två typer av konsekvenser för näringslivet. För det första har företagen drabbats av ökade kostnader för gods- och persontransporter. Detta gäller både dem som köper transporttjänster och dem som säljer dessa. För det andra har ett antal företag drabbats av marknadsbortfall. I vissa fall har företag dock tjänat på brokatastrofen. De flesta sådana företag torde höra hemma inom detaljhandeln, men också vissa typer av personliga tjänster kan höra hit.

Uppställningen nedan anger de samlade ekonomiska konsekvenserna av broraset för näringslivet i Stenungsundsregionen under åren 1980–81.

	1980	1981	Summa
Transporter	12 519	12 451	24 970
Investeringar	1 131	355	1 486
Personal	3 474	3 848	7 322
Övrigt	3 003	3 299	6 302
Summa	20 127	19 953	40 080
Effekter av inkomstbortfall	29 093	28 836	57 929

Om även räntekostnader samt inflation inräknas i den ovanstående totalsumman ökar kostnaderna för hela perioden 1980–81 med 5,4 Mkr. Därav utgör inflation ca 3,2 Mkr. och räntekostnader 2,2 Mkr.

De totala merkostnaderna för näringslivet i regionen kan således uppskattas till drygt 40 Mkr. under åren 1980–81. Huvuddelen av de extra kostnaderna utgörs av posten transporter, där extrautgifterna uppskattas till ca 25 Mkr. Här utgörs fördyringarna av ökade kostnader för godstransporter. Den näst största kostnadsposten utgörs av personalkostnader, drygt 7 Mkr. I denna post utgör den största delen ökade kostnader för persontransporter, till följd av väntetider vid färjelägena. Under posten övrigt summerar merkostnaderna till ca 6 Mkr. Även här ingår ökade persontransportkostnader, t.ex. när servicepersonal sitter fast i färjeköerna. Investeringsfördyringarna upptar en i sammanhanget relativt blygsam summa, knappt 1,5 Mkr. Det kan emellertid förutsättas att också en del av de fördyrade investeringarna återfinns bland transportkostnaderna.

Det kan således sägas att huvuddelen av merkostnaderna på ett eller

annat sätt är att hänföra till ökade kostnader för person- eller godstransporter. Med ett antagande att 90 % av totalsumman direkt kan hänföras till sådana kostnader uppgår dessa alltså till ca 35 Mkr.

De samlade effekterna av inkomstbortfall har förts upp i en särskild kolumn, eftersom det här inte är fråga om merutgifter. Slutsumman uppgår här till knappt 58 Mkr. Den samlade kostnadseffekten av broraset skulle därmed uppgå till knappt 100 Mkr.

6 Stödprinciper

Länsstyrelsen ger i detta avsnitt några allmänna synpunkter på vilka stödprinciper som bör tillämpas för kommunerna resp. näringslivet. Detaljfrågor om utbetalningssätt och krav på verifikationer m. m. kommer att behandlas när regeringen tagit ställning till länsstyrelsens principförslag.

6.1 Kommunerna

Länsstyrelsen anser att Stenungsund, Tjörn och Orust bör ersättas för de merkostnader som redovisas i avsnitt 4. Dessutom bör Tjörns och Orust kommuner få särskild ersättning för ökade transportkostnader enligt samma modell som föreslås för näringslivet, dock med undantag för exploateringsverksamheten eftersom fördyringarna av denna ersätts direkt.

Kommunerna har varit mycket återhållsamma i sina beräkningar av kommande merkostnader. Det betyder att den angivna ramen på 14 Mkr kan visa sig otillräcklig. Frågan om vad en utebliven befolkningsökning kan innebära för inkomsterna på längre sikt är heller inte helt klarlagd.

Länsstyrelsen föreslår därför dels att 14 Mkr. ställs till länsstyrelsens förfogande för att täcka kommunernas merkostnader. Vidare föreslår länsstyrelsen att det extra skatteutjämningsbidraget får användas för att kompensera kommunerna för effekter som nu inte kunnat beräknas.

6.2 Näringslivet

Länsstyrelsens kartläggning av brorasets konsekvenser för näringslivet visar att företagen har, förutom de ökade transportkostnaderna, drabbats av väsentliga fördyringar när det gäller marknadsföring, inköp av tjänster och personalkostnader. I stället för att täcka en viss andel av de totala merkostnaderna bör staten dock enligt länsstyrelsens uppfattning koncentrera stödsatserna till några områden och helt och hållet kompensera fördyringarna inom dessa. Det är enda möjligheten att utforma ett enkelt och smidigt stödsystem. Näringslivet får på så vis bära en del av merkostnaderna, vilket kan vara rimligt så länge som företagens förmåga att upprätthålla sysselsättningen ej kommer i fara. Räntekostnader som upp-

står genom att stödet utbetalas i efterskott bör också kunna bäras av företagen. Ramen är heller inte uppskriven med hänsyn till inflationen, vilket innebär en vis avtrappning av stödet under 1981. För de särskilt hårt drabbade företagen behövs ett extra skyddsnät. Företag med stora inkomstbortfall och/eller kostnadsökningar bör kunna få ett selektivt stöd vars storlek bestäms från fall till fall inom vissa givna ramar.

Länsstyrelsens kartläggning rör i stort sett enbart de direkta effekterna av broraset. På lite längre sikt finns det dock risk för att indirekta effekter uppstår genom att den allmänna ekonomiska aktiviteten i regionen minskar.

Länsstyrelsen anser att en sådan situation bör förebyggas såväl genom de åtgärder som behandlas i avsnitt 3, som genom ett generellt investeringsstöd. Ett sådant stöd motiveras också av de direkta kostnadsökningarna för investeringar.

Länsstyrelsens överväganden kan sammanfattas i följande tre punkter

- ett generellt transportstöd införs
- ett generellt investeringsstöd införs på Tjörn/Orust dels för att täcka merkostnader, dels för att stimulera näringslivet på öarna så att sysselsättningen kan upprätthållas
- ett selektivt stöd inrättas för de företag som drabbas så hårt att sysselsättningen är i fara

Länsstyrelsen anser att alla rörelseidkare samt jordbrukare och yrkesfiskare på Tjörn och Orust bör kunna komma i fråga för stöd.

För Stenungsunds kommun bör ej investeringsstöd införas. Transportstödet samt selektivt stöd bör begränsas till rörelseidkare inom byggnadsverksamhet, varuhandel, restaurang- och hotellverksamhet, uppdragsverksamhet samt reparations-, tvätter- och annan serviceverksamhet (dvs. följande branscher enligt SNI: 5, 6, 83 och 95).

I de följande avsnitten beskrivs de olika stödformerna. När det gäller transportstödet och det selektiva stödet redovisas också behövliga medelramar.

6.2.1 Transportstöd

Brorasets konsekvenser för näringslivet inverkar i första hand på godstransporterna, men även personresorna i arbetet har blivit ett problem för många företag.

Köpta transporttjänster

Länsstyrelsen föreslår ett direkt transportstöd som skall täcka merkostnaderna för köpta transporttjänster.

Vid utformningen av stödet har länsstyrelsen strävat efter att finna en så enkel stödform som möjligt för både företagen och handläggande myndighet. Det betyder att det kan uppstå vissa differenser mellan faktisk merkostnad och utbetalt stöd. Representanter för näringslivet har ställt sig

bakom de principer som länsstyrelsen förordar. Samstämmighet råder alltså om att det är viktigare att skapa ett enkelt system än att försöka åstadkomma millimeterrättvisa.

Stödet har i övrigt utformats med hänsyn till följande faktorer

- ersättningen skall utgå till beställaren av transporten, så att transportören kan debitera kunderna sina kostnader
- stödbeloppet skall vara oberoende av transportsträckans längd
- minsta möjliga påverkan på val av transportväg
- konkurrensförhållanden mellan olika transportföretag skall ej förändras
- företagens val mellan att köpa transporttjänster eller att utföra egna transporter skall ej påverkas
- minsta möjliga påverkan på leverans-, försäljnings- eller köpeavtal mellan berörda företag

Stödberättigade transporter

Transporter för byggandet av den nya bron omfattas ej av transportstödet eftersom de bekostas med särskilda medel.

Stödberättigade transporter skall i övrigt uppfylla följande villkor

- transport utförd med bil
- betald av det ersättningsberättigade företaget
- ej lokal transport inom Tjörn–Orust
- start eller mål på Tjörn eller Orust
- start eller mål söder om 58 grader 15 minuter nordlig bredd (ungefär i höjd med Ljungskile)

Stödet delas i princip upp på hela laster respektive delfrakter som går till flera beställare.

Stödbelopp (S) bestäms av följande faktorer

Tk = kostnad för väntetid

V = väntetid

A = antal hellaster

R = en konstant som anger hur vanligt det är med returfrakter

H = den sammanlagda vikten på delfrakter som motsvarar en hellast

Di = delfrakt i:s vikt

Stödbeloppet beräknas genom att väntekostnaden multipliceras med väntetiden samt en faktor som tar hänsyn till andelen returfrakter. Till väntetiden läggs 10 minuter, som motsvarar den ökade tiden för överfarten.

Beräkningarna för en stödperiod görs på följande sätt:

1. $S = Tk \times (V + 10) \times R \times A$ (för hellaster)
2. $S = Tk \times (V + 10) \times R \times \frac{\sum di}{H}$ (för delfrakter)

Det är vanligt att frakter bakas in i priset på en vara. En återkommande

kommentar från företagarna vid intervjuerna har varit att det är mycket svårt att ange de exakta merkostnaderna för transporter eftersom de inte direkt går att skilja från andra prishöjningar. Med det system som länsstyrelsen föreslår spelar detta ingen roll. Kravet för att få stödet är att den sökande kan verifiera att han haft en kostnad för en transport. Däremot behövs det inga uppgifter om hur stor ev. merkostnader har varit.

Stöd skall ej utgå till sådana transporter som leverantörer eller köpare på fastlandet normalt bekostar. Detta gäller t. ex. ICA:s varutransporter till detaljisterna och lantmännens transporter för jordbruket.

Kostnaden för väntetid (Tk) varierar med storlek på lastbilen och eventuell extrautrustning. Åkeriernas kostnad måste inkludera kapitalkostnaden för fordonet, eller ersättning för det arbete som ej kan utföras under väntetiden. Kunderna debiteras väntetiden efter fasta tariffer. För en lätt lastbil uppgår den t. ex. till 78 kr./tim och för en viss typ av tung lastbil till 116 kr./tim. Enligt den föreslagna stödmodellen skall samma ersättning för väntetid utgå oavsett vilket fordon som använts. Det skulle vara en alltför besvärlig procedur att ange fordonstyp för varje frakt. Faktorn Tk kommer att bestämmas efter samråd med transportföretag och beställare.

Väntetiden kommer att mätas som genomsnitt över en längre period, t. ex. kvartal. Även här kan det alltså bli vissa skillnader mellan faktisk fördyring och ersättningsbelopp. För den period som gått är det helt enkelt nödvändigt att använda ett genomsnittsvärde eftersom vägförvaltningen endast gjort sporadiska mätningar. Både med tanke på kontrollmöjligheter och handläggningen av stödet i framtiden är det angeläget att man kan nöja sig med genomsnitt för så långa perioder som möjligt. Vägförvaltningen håller på att ta fram en modell för hur mätningarna bör göras och vad de kommer att kosta. Länsstyrelsen och vägförvaltningen kommer att samråda med representanter för det lokala näringslivet, fackföreningarna och kommunerna innan sättet att mäta och de genomsnittliga väntetiderna fastställs.

Om en bil går utan last i ena riktningen fördyras frakten med väntetid vid två tillfällen. Faktorn R skulle alltså få värdet 2 om detta förhållande gällde alla transporter. I praktiken förekommer det förstås att man har last i båda riktningarna.

För Wallhamns del har t. ex. 65% av trailertransporterna returlast, vilket motsvarar ett värde på 1,2 för R. Containerfrakterna går däremot i allmänhet tomma i ena riktningen. Andra transporter av hellaster har också en låg frekvens returfrakter, men länsstyrelsen måste göra ytterligare undersökningar innan ett definitivt värde fastställs.

Mycket gods transporteras till och från öarna som delfrakter på bilar i linjetrafik. Kostnaden för delfrakter kan vara högre per kilo än vid hellaster. Faktorn H skall ges ett värde så att delfrakterna får ett stöd som motsvarar stödet till hela laster.

Stöd till företagens egna transporter

En betydande del av det totala transportarbetet utförs med företagens egna fordon. Länsstyrelsen anser att fördyringarna även för dessa transporter måste kompenseras genom ett särskilt stöd. Detta är viktigt för att öföretagen skall kunna konkurrera med företag på fastlandet på något så när oförändrade villkor. Stödet har därför utformats så att också åkeriernas ökade framkörningskostnader för uppdrag på fastlandet samt entreprenadföretagens ökade kostnader för transporter av arbetsfordon kan kompenseras.

För att egentransport skall vara stödberättigad gäller samma villkor i fråga om start- och målpunkt som för köpta transporttjänster. Principen att stödet utgår med ett belopp oberoende av transportsträckans längd är också densamma.

Länsstyrelsen är medveten om att egentransporter kan vara svåra att kontrollera. Här gäller det dock endast att bedöma om en transport enligt de geografiska villkoren över huvud taget har utförts. Kontrollen kan göras indirekt genom granskning av fakturor, arbetsorder och reskontrauppgifter. För dieseldrivna fordon kan en viss kontroll också göras via kilometerskatteregistret.

Stöder får inte uppmuntra till extra trafik över färjorna. Länsstyrelsen vill därför föreslå följande begränsningar:

- stöd utgår i princip endast för två enkelturer per vecka och fordon
- om företaget drabbas särskilt hårt kan stöd utgå till högst två enkelturer per dag och fordon

När antalet stödberättigade transporter fastställs beräknas stödbeloppet genom formeln $S = Tk \times (V + 10) \times T$. Symbolen T står för antalet enkelturer och i övrigt är beteckningarna desamma som när det gäller köpta transporttjänster.

Eftersom stödet egentligen är avsett att enbart täcka de ökade personalkostnaderna för förseningar vid färjan kan det i princip utgå med samma belopp oavsett vilket fordon som använts. Kapitalkostnaderna för att fordonen inte kan utnyttjas så rationellt som tidigare bör emellertid kompenseras när det gäller åkeriernas framkörning till uppdrag som i sin helhet utförs på fastlandet. Samma princip bör även tillämpas för entreprenadföretagens transporter av arbetsfordon. Det innebär att timkostnaden i dessa fall bör vara densamma som vid köpta transporttjänster.

Väntetiden kommer troligen inte att mätas separat för personbilar. Egna transporter med personbil får därigenom i praktiken ett betydligt lägre stöd beroende på skillnaderna i väntetid.

Stödbelopp

Av de totala merkostnaderna på 40 Mkr. som näringslivet drabbas av kan ung. 90% hänföras till antingen gods- eller persontransporter. Enligt de stödprinciper som länsstyrelsen förordar skulle det därför behövas en

ram för transportstöd på 35 Mkr. Övriga merkostnader bör enligt länsstyrelsens uppfattning normalt bäras av företagen själva.

En översiktlig kontroll av ramen på 35 Mkr. har gjorts med hjälp av följande antaganden

- Rundkörningen via Uddevalla ger en kostnadsfördyring som motsvarar 6 timmars väntetid inkl. ökade driftkostnader
- Under resten av stödperioden är den genomsnittliga väntetiden vid färjorna 40 minuter
- Andelen returfrakter ger ett värde på $R = 1,5$
- Kostnaden för väntetid är i genomsnitt 100 kr./tim för köpta transporttjänster och 50 kr./tim för egentransporter
- Antalet stödberättigade transporter under perioden 18/1–8/3 var 210 per dag, vilket motsvarar ett lastbilsflöde på ungefär 315 bilar då R är lika med 1,5

Vid trafikräkningen den 6–7 februari var antalet lastbilar 417. Här har alltså antagits att ca 25% antingen är egentransporter med lastbil eller ej stödberättigade transporter

- Antalet stödberättigade transporter efter den 8 mars antas vara 325 per dag, vilket motsvarar 490 lastbilar per dag.

Trafiken vid Kolhättan-Svanesund och Almön-Stenungsön räknades en vecka i april. Antalet lastbilar samt bussar var ung. 180 resp. 510. En del transporter går av olika skäl fortfarande över Uddevalla och totalt antas lastbilsflödet vara 650 per dag. På samma sätt som i föregående beräkning antas andelen ej stödberättigade transporter vara omkring 25%

- Slutligen antas antalet stödberättigade egentransporter vara 150 per dag under perioden 18 januari–8 mars samt 250 per dag därefter

Av dessa beräknas 25 resp 40 få en ersättning med 100 kr./tim vilket ger en genomsnittlig timkostnad på 58 kr.

Ovanstående antaganden ger följande värden:

Period 1 (18/1–8/3 1980)

Köpta transporttjänster:

A (210 transporter per dag i 35 dagar)	=	7 350
$R \times V \times Tk$ (ersättning per transport $1,8 \times 6 \times 100$)	=	1 080 kr.
S (total ersättning)	=	7 938 000 kr.

Egentransporter

A (150 transporter per dag i 35 dagar)	=	5 250
$V \times Tk$ (ersättning per transport 6×58)	=	348 kr.
S (total ersättning)	=	1 827 000 kr.

Period 2 (9/3 1980–20/12 1981)

Köpta transporttjänster

A (325 transporter per dag i 400 dagar)	=	130 000
$R \times V \times Tk$ (ersättning per transport $1,8 \times \frac{50}{60} \times 100$)	=	150 kr.
S (total ersättning)	=	19 500 000 kr.

Egentransporter

A (250 transporter per dag i 400 dagar)	=	100 000
$V \times Tk$ (ersättning per transport $\frac{50}{60} \times 58$)	=	48,3 kr.
S (total ersättning)	=	4 830 000 kr.

Totalt för hela stödperioden blir behovet 34 095 000 kr. enligt dessa antaganden. Det stämmer alltså väl med ramen på 35 Mkr. som beräknats med hjälp av företagens uppgifter om merkostnader. Marginalerna är dock små. Med en väntetid på 50 minuter i stället för 40 minuter skulle stödbeloppet således stiga till 38 Mkr. med i övrigt oförändrade antaganden.

6.2.2 Investeringsstöd

Investeringarna på Tjörn/Orust påverkas av broraset såväl genom direkta fördyringar som genom en allmän nedgång i den ekonomiska aktiviteten. Båda kommunerna har mycket få arbetstillfällen i förhållande till antalet invånare. Behovet av att höja egensysselsättningen har skärpts ytterligare efter broraset eftersom resorna till arbetet nu blivit alltför betungande för många.

Ett investeringsstöd skall därför i första hand ses som en stimulus för att upprätthålla sysselsättningen på öarna och att bibehålla förutsättningar för att på längre sikt åstadkomma en bättre lokal arbetsmarknad.

Dessutom behövs ett komplement till transportstödet för att kompensera de ökade investeringskostnaderna. Förutom de högre kostnaderna för transporter av material och maskiner har investeringarna fördyrats genom ökade reskostnader för personal från konsult- och entreprenadföretag samt förseningar och andra störningar i genomförandet av investeringarna.

Länsstyrelsen har tidigare gjort en framställan till regeringen om att Tjörn/Orust bör inplaceras i regionalpolitiskt stödområde 1. Efter den grundligare genomgång av problemen som länsstyrelsen nu haft möjlighet att genomföra vill länsstyrelsen istället förorda en annan form av investeringsstöd. Anledningen är framförallt att även andra företag än de tillverkande har behov av stödet. Vidare har länsstyrelsen försökt att föreslå stödformer som är enkla och smidiga för både företagen och den myndighet som handhar stödet. Det regionalpolitiska stödet motsvarar knappast dessa krav.

Länsstyrelsen anser att den bästa lösningen i stället vore att använda sig av det byggnadsinvesteringsavdrag resp. -bidrag (SFS 1978: 950) som gällt i hela landet fram till den 31 mars i år. Det bör enligt länsstyrelsens uppfattning förlängas för kommunerna Tjörn och Orust från den 31 mars

1980 till och med december 1981 eller till dess att den nya bron är klar. Eftersom avdraget enbart gäller vid den statliga taxeringen kommer det inte att påverka kommunernas inkomster.

En viktig fördel med denna stödförm är också att det redan finns både resurser och rutiner för handläggningen. Det är visserligen en nackdel att det inte ger företagen någon direkt hjälp vid finansieringen av en investering. Här förutsätter länsstyrelsen dock att de ordinarie kreditinstituten och utvecklingsfonden genom extra ansträngningar hjälper till att lösa de svåra problem broraset medfört. Vetskapen om att en del av investeringarna är avdragsgilla eller bidragsberättigade kommer naturligtvis också att förbättra de kreditmässiga bedömningarna av företagen.

Investeringarna har enligt företagens uppskattningar fördyrats med över tio procent sedan broraset. En del av dessa täcks med transportstödet och länsstyrelsen anser att de procentsatser, tio procents avdrag eller fyra procents bidrag, som gällde fram till den 31 mars skulle vara tillräckliga för att täcka de direkta fördyringarna. Som nämnts ovan behövs därutöver en direkt stimulans för att sysselsättningen skall tryggas. Länsstyrelsen föreslår därför ett investeringsavdrag med 15 % resp. ett investeringbidrag med 6%.

6.2.3 Selektivt stöd

Transportstödet och investeringsstödet skall enligt länsstyrelsens förslag vara generella. För en del företag är dessa stödformer dock inte tillräckliga för att verksamheten skall kunna fortsätta fram till årsskiftet 1981/82 utan drastiska minskningar i sysselsättningen eller i vissa fall total nedläggning. Problemen varierar mellan olika branscher och företag som framgått av den tidigare redovisningen.

Exempel på särskilt utsatta branscher är turist- och servicenäringarna som fått en betydande minskning av omsättningen. Detaljhandeln i Stenungsund har också fått vidkännas stora inkomstbortfall. Åkerierna har fått ökade kostnader för trafikdirigering och service på bilarna. Deras framkörningskostnader för uppdrag på fastlandet har också blivit en betungande post, vilket naturligtvis gällde i särskilt hög grad fram till den 8 mars. Entreprenadföretagen bör också nämnas i detta sammanhang. De har förlorat uppdrag på fastlandet och har också fått höjda kostnader, som inte alltid kan debiteras kunderna, för arbeten på öarna.

Länsstyrelsen anser mot denna bakgrund att det måste skapas utrymme för ett selektivt stöd till de hårdast drabbade företagen. Stödet skall prövas individuellt, men utgå inom vissa givna ramar. Det bör också knytas till särskilda villkor för företagen att hålla en viss sysselsättningsnivå.

Avsikten med stödet är alltså i första hand att värna om sysselsättningen i regionen. De ordinarie arbetsmarknadspolitiska medlen bör kunna utnyttjas i vissa fall. Utöver dessa krävs dock särskilda insatser för att rädda de mest utsatta företagen. Dessa måste kunna använda stödpengarna både för

åtgärder så att försäljningen kan upprätthållas och för att täcka extraordinära kostnader som uppstått genom broraset.

Behovet av stöd på grund av minskning i omsättningen är beroende av täckningsbidragets storlek. Ett större företag i turistbranschen har uppgett att täckningsbidraget för den del av omsättningen som företaget förlorat sedan broraset är 75%. Detaljhandeln vid Stenungs torg räknar med ca 30% täckningsbidrag. Det går alltså inte att fastställa ett schablonbelopp utan stödets storlek måste avgöras från fall till fall. Däremot anser länsstyrelsen att en högsta beloppsgräns bör kunna fastställas. Enligt det underlagsmaterial som samlats in skulle stödet kunna maximeras till 30 000 kr. per heltidssysselsatt och år.

Stödet bör användas restriktivt. Företagens möjligheter att möta svårigheterna med egna resurser bör utnyttjas så långt det går i första hand. Det betyder att varje ärende måste utredas ingående och att företagets finansiella situation måste klarläggas. För att kunna koncentrera handläggningen till de företag som är i akut behov av extra stöd bör någon form av kvalifikationskrav införas. Normalt sett bör företagen själva kunna bära vissa inkomstbortfall och kostnadsökningar. Företag som gjort stora investeringar för att expandera verksamheten kan dock ha drabbats särskilt hårt av broraset eftersom likviditeten redan varit ansträngd. I sådana fall kan det selektiva stödet vara nödvändigt för att rädda företagets fortlevnad. Även företag som haft en direkt minskning av omsättningen med 5% eller kostnadsökningar utöver transportkostnader på 5% bör vara stödberättigade. I en del fall beror naturligtvis nedgången i verksamheten resp. kostnadsökningarna på andra orsaker än broraset, men bedömningen måste göras från fall till fall.

Med en så stark begränsning skulle antalet stödberättigade företag bli högst 60 enligt länsstyrelsens underlagsmaterial. Medelsbehovet har uppskattats till 16 Mkr. per år eller totalt 32 Mkr. om bron byggs som planerat. Stödet skulle då motsvara drygt 50% av de minskade nettointäkterna för näringslivet.

6.3 Ersättningsprinciper

Länsstyrelsen anser att ett reservationsanslag som svarar mot kommunernas och näringslivets merkostnader för hela perioden bör ställas till länsstyrelsens förfogande.

Utbetalningarna bör därefter göras kvartalsvis för att täcka de faktiska merkostnader som kommunerna haft.

Principen för transportstödet bygger på att företagen skall kunna visa att transporter utförts som berättigar till ekonomiskt stöd. Företagen behöver alltså inte styrka faktiska merkostnader. I stället redovisas ett underlag i form av fakturor m.m. som berättigar till bidrag enligt en schablonmodell.

Länsstyrelsen räknar med att transportstödet till företagen skall kunna betalas ut för hela 1980 strax efter årsskiftet 1980/81. Därefter bör utbetalningarna göras halvårsvis. Länsstyrelsen bör ges befogenhet att som villkor för utbetalning av transportstödet kräva att den bidragssökande tillhandahåller underlagsmaterial i form av bokföring, fakturor, körjournaler etc. En sådan befogenhet skulle givetvis utnyttjas endast för stickprovsvisa kontroller.

Storleken av det selektiva stödet fastställs i samband med den speciella utredning som görs i varje enskilt fall. Företagen får därigenom en ram att planera inom. Utbetalningarna bör sedan göras med relativt korta intervall, t. ex. i samband med företagets inbetalningar av arbetsgivaravgifter. Detta möjliggör också en smidig kontroll av ett eventuellt sysselsättningsvillkor.

7. Organisation

Stödet till kommunerna, transportstödet samt det selektiva stödet bör handhas av länsstyrelsen. Det är nämligen viktigt att en samlad bedömning kan göras i varje ärende eftersom de olika stödformerna kompletterar varandra.

Länsstyrelsen kommer att i erforderlig mån samråda med de myndigheter och organisationer som berörs särskilt.

För det selektiva stödet förutsätts således samråd med länsarbetsnämnden och utvecklingsfonden.

Samråd kommer också att ske med vägförvaltningen, företrädare för arbetsmarknadens parter och kommunerna rörande principerna för mätning av väntetider och fastställelse av aktuell väntetid för respektive period.

Länsstyrelsen förutsätter att kostnaderna för handläggningen av stödärenden och eventuella behov av konsultinsatser får bestridas inom ramen för de medel för ekonomiskt stöd som ställs till länsstyrelsens förfogande.

Investeringsstödet bör enligt länsstyrelsens uppfattning kunna handläggas av skattemyndigheterna med ordinarie resurser.

Bilaga 10.3

Transportrådet

Regeringen
Kommundepartementet
103 33 STOCKHOLM**Yttrande över förslag om inrättande av generell transportstöd med anledning av Almöbrons ras (åtgärder i samband med Almöbrons ras, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län juni 1980)***Behov av ett generell transportstöd*

Enligt länsstyrelsens utredning kommer näringslivet, på grund av brorasat, att drabbas av ökade transportkostnader främst orsakade av tidsför-luster på grund av att färjor måste utnyttjas i stället för bron. Transportrådet (TPR) anser att dessa kostnader till en inte oväsentlig del bör kunna motverkas med hjälp av en förbättrad transportplanering i kombination med de åtgärder som redan vidtagits i syfte att förbättra framkomligheten för lastbilstrafiken (separata filer, företrädesrätt vid färjeköerna). Trots detta står det dock klart att vissa merkostnader uppstår.

Att full kompensation för dessa merkostnader skall utgå är dock inte självklart, utan måste bedömas bl. a. mot bakgrund av hur allvarliga konsekvenser som merkostnaderna kan medföra, i form av företagsnedläggningar och därmed sammanhängande sysselsättningsproblem m. m. Detta har inte belysts särskilt utförligt i länsstyrelsens utredning. TPR finner det dock inte omotiverat att ett generell transportstöd inrättas i syfte att medverka till att minska olägenheterna för de ökade kostnader som blivit en följd av brorasat. I det följande lämnas synpunkter på länsstyrelsens förslag till utformning av ett sådant stöd.

Köpta transporttjänster

Om ett generell transportstöd skall inrättas anser TPR, liksom länsstyrelsen, att det är viktigt att en enkel och smidig stödform skapas, även om det innebär att det kommer att finnas vissa skillnader mellan faktisk merkostnad och den beräknade merkostnad som läggs till grund för utbetalning av stödet. Det generella transportstödet bör därför, så som länsstyrelsen föreslagit, kompletteras med ett selektivt stöd.

TPR finner, i likhet med länsstyrelsen, att kravet på enkelhet gör det ändamålsenligt att stödbeloppen för huvuddelen av aktuell period beräknas oberoende av transportsträckans längd och faktiskt vägval och i stället baseras på kostnaden för den tidsförlust som orsakas av att färjetrafik ersätter trafiken över den rasade bron. En sådan konstruktion har fördelen att i ringa grad påverka företagens val av transportväg och bör inte heller på något avgörande sätt påverka konkurrensförhållanden mellan olika transportföretag eller leverans-, försäljnings- eller köpeavtal mellan berörda företag. Beträffande stödets utformning för perioden 80-01-08–03-08, se nedan.

TPR anser vidare att stödet, när det gäller köpta transporttjänster, skall utgå till fraktbetalaren, vilket är den princip som funnits lämpligast när det gäller det regionalpolitiska transportstödet. (Länsstyrelsen har föreslagit

att stödet skall utgå till beställaren, vilken i allmänhet, men inte alltid, torde vara densamma).

TPR anser att stödet skall avse transporter utförda med lastbil samt att transporter för byggandet av den nya bron ej skall omfattas av transportstödet.

En viktig utgångspunkt vid konstruktion av stödet bör naturligtvis vara att det skall utgå för transporter som normalt skulle utnyttjat Almöbron. Kravet på enkelhet och smidighet gör det dock omöjligt att för varje transport fastställa om detta villkor är uppfyllt. Vissa transporter som uppenbarligen inte normalt skulle utnyttjat Almöbron bör dock kunna uteslutas med hjälp av sådana enkla regler som länsstyrelsen föreslagit. Enligt TPRs mening bör dock kravet vara att *såväl* start- som målpunkt skall ligga söder om 58 grader 15 minuter nordlig bredd. Härigenom undantas från stöd transporter till och från nordligaste delen av Orust, dvs. transporter som normalt torde gå via Nötesund. Stödberättigade transporter bör alltså uppfylla följande geografiska villkor:

- ej lokal transport inom Orust-Tjörn
- start eller mål söder om 58 grader 15 minuter nordlig bredd på Tjörn eller Orust
- start eller mål söder om 58 grader 15 minuter nordlig bredd på fastlandet.

Länsstyrelsen har vidare föreslagit som villkor att stödberättigade köpta transporttjänster skall vara betalda av det ersättningsberättigade företaget. TPR föreslår att detta villkor ersätts av följande:

Stödbeloppet för köpta transporttjänster uppgår till högst det belopp som fraktbetalaren erlagt för transporten.

TPR tillstyrker förslaget att stödbeloppet för hel last för tiden från och med 80-03-09 beräknas genom att väntekostnaden (per minut) multipliceras med en beräknad tidsförlust (i minuter) samt en faktor som tar hänsyn till andelen returfrakter. Tidsförlusten bör därvid innefatta dels väntetid, dels ökad tid för överfarten. TPR delar också uppfattningen att samma väntekostnad per minut bör tillämpas oavsett vilket fordon som använts, eftersom en annan ordning skulle medföra oförsvarligt stora administrativa besvär.

När det gäller mätningen av tidsförluster delar TPR länsstyrelsens uppfattning att denna skall mätas som genomsnitt över längre tid, t. ex. kvartal. En annan viktig aspekt är dock vilken del av dygnet som mätningarna skall avse och vilken typ av genomsnittsvärde som skall användas (aritmetiskt medelvärde, median, typvärde etc.). TPRs uppfattning är preliminärt att mätningarna bör avse tidsförlusten under normal arbetstid för ifrågasvarande transporter och att ett medianvärde bör användas. Vägförvaltningen bör dock ges i uppdrag att på grundval av trafikmätningar närmare föreslå hur tidsförlusten skall fastställas vid beräkning av stödbeloppen. Hänsyn bör tas till bedömda möjligheter att förlägga här aktuella transporter till annan tid än högtrafiktid.

I fråga om stödbelopp för vad länsstyrelsen kallar delfrakter anser TPR att länsstyrelsens förslag att ge faktorn H ett värde så att delfrakterna får ett stöd som motsvarar stödet till hela laster är alltför oklart för att kunna tolkas.

För tiden 80-01-18–03-08 måste stödet beräknas på annat sätt än vad som ovan angivits, eftersom färjetrafiken då ännu inte kommit i gång. Att döma av beräkningarna i kapitel 6 är detta även länsstyrelsens uppfattning. Länsstyrelsen har dock inte i detta avseende preciserat förslaget tillräck-

ligt för att TPR skall kunna ta ställning till det. Enligt TPRs mening bör dock för denna period övervägas en konstruktion som innebär att stödet baseras på den förlängning av transportsträckan som blivit följden av broraset.

Transporter i egen regi

I fråga om stöd till företagens egna transporter vill TPR erinra om att regering och riksdag i samband med det regionalpolitiska transportstödet avvisat en sådan konstruktion med hänvisning till kontrollproblemen. TPR vill dock ändå inte ställa sig helt avvisande till att ett sådant stöd införs med den begränsning till högst två enkelturer per vecka och fordon och lägre väntekostnad per timme som länsstyrelsen föreslagit. För företag som kan styrka att de drabbats särskilt hårt bör stöd också kunna utgå till högst två enkelturer per dag och fordon. För framkörning från åkerier på Tjörn—Orust till uppdrag som i sin helhet utförs på fastlandet bör dock stöd utgå enligt de regler som föreslagits för köpta transporttjänster. Begränsningen till högst det belopp som fraktbetalaren erlagt skall dock ej tillämpas. Samma princip bör tillämpas för entreprenadföretagens transporter av arbetsfordon.

Liksom länsstyrelsen anser TPR att transportstöd inte skall utgå för sådana transporter som leverantörer eller köpare på fastlandet normalt betalar.

Medelsram för stödet

För beräkning av medelsram för stödet måste värden på väntekostnad, tidsförlust, andel returfrakter, faktorn H för beräkning av stöd för delfrakter samt antalet stödberättigade transporter mätas och beräknas. TPR anser inte att länsstyrelsen i detta avseende presenterat ett underlag som gör det möjligt att slutligt ta ställning till totala medelsbehovet för transportstödet. De beräkningar som gjorts utifrån företagets uppgifter om merkostnader syns vara behäftade med allt för stora osäkerheter för att kunna ligga till grund för en uppskattning av medelsbehovet. En sådan uppskattning måste i stället baseras på sådana beräkningar som länsstyrelsen redovisar i kapitel 6 (avsnitt 6.2.1). Även dessa beräkningar bygger dock på många osäkra antaganden. Dessutom syns beräkningarna vara behäftade med vissa direkta fel. Returlastfaktorn R har t. ex. enligt förutsättningarna värdet 1,5 men i beräkningarna värdet 1,8. Det material, från vägförvaltningen, som TPR tagit del av, tyder vidare på att väntetiden kan vara betydligt kortare än vad länsstyrelsen förutsatt i sina beräkningar.

Innan slutlig ställning kan tas till det totala medelsbehovet för transportstödet krävs således att väntekostnad, returlastfaktor, dellastfaktor (H), antal stödberättigade transporter samt tidsförlusten bestäms med större säkerhet.

Av dessa kan väntekostnad, returlastfaktor och dellastfaktor (H) definitivt fixeras redan innan stödet börjar tillämpas. Tidsförlusten och antal stödberättigade transporter kommer däremot att variera över tiden och en betydande osäkerhet i uppskattningen av totala medelsbehovet kommer alltså att kvarstå. Bättre uppskattningar än de i utredningen presenterade bör dock kunna tas fram bl. a. med hjälp av vägförvaltningens trafikmätningar framförallt beträffande tidsförluster.

TPR har inte haft möjlighet att genomföra några mer omfattande och noggranna omräkningar av medelsramens storlek, men bedömer överlagsmässigt att 20 Mkr. bör vara tillfyllest (enligt länsstyrelsen 35 Mkr.).

Vid denna bedömning har förutsatts att tidsförlusten (inklusive tid för överfart) inte överstiger 30 minuter (enligt länsstyrelsen 50 minuter), att returlastfaktorn kan antas vara 1.5 samt att länsstyrelsens antaganden i övrigt är rimliga.

Så som framgår av det ovanstående tillstyrker TPR i huvudsak den utformning av stödet som länsstyrelsen föreslagit. En ännu enklare utformning kan dock övervägas, nämligen följande: Stöd utgår enligt de regler som föreslagits ovan men stödbeloppen fastställs på förhand till 75 kr. per transport för köpta transporttjänster och 25 kr. per enkeltur för egentransporter. Därutöver anslås högst 7 Mkr. till stöd för perioden 80-01-18-03-08. Med länsstyrelsens antagande om antal stödberättigade transporter blir totala medelsbehovet då ca 20 Mkr. för hela perioden 1980-1981. Fördelen med en sådan konstruktion är att mätningar av väntetider inte behöver ske successivt, samt att medelsbehovet lättare kan uppskattas i förväg. Nackdelen är naturligtvis att stödet inte automatiskt anpassas till de förändringar av trafikförhållandena som kan uppstå.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis tillstyrker TPR att ett selektivt stöd och ett generellt transportstöd införs, uppbyggt i huvudsak på det sätt som länsstyrelsen föreslagit. TPR föreslår dock

- att stödet endast skall avse transporter utförda med lastbil
- att endast transporter med såväl start som mål söder om 58 grader 15 minuter nordlig bredd skall vara stödberättigade
- att transportstöd för köpta transporttjänster skall utgå till fraktbetalaren med högst det belopp som han erlagt för transporten
- att länsstyrelsen ger ett mer preciserat förslag till beräkning av stödbelopp för delfrakter
- att länsstyrelsen preciserar hur transportstödet för perioden 80-01-18-03-08 skall utformas
- att stöd för framkörning från åkerier på Tjörn-Orust skall utgå enligt de regler som föreslagits för köpta transporttjänster och att samma princip skall tillämpas för entreprenadföretagens transporter av arbetsfordon. Begränsningen till högst det belopp som fraktbetalaren erlagt skall dock ej tillämpas.
- att medelsbehovet för stödet beräknas till 20 Mkr.

Såvida inte den ovan, som alternativt redovisade, enklare utformningen av stödet föredras föreslår TPR vidare

- att frågan om vilka värden som skall tillämpas beträffande väntekostnad, returlastfaktor och dellastfaktor (H) utreds närmare
- att vägförvaltningen utreder och föreslår hur tidsförlusten skall mätas vid beräkning av stödbeloppen och att, genom vägförvaltningens försorg, mätningar genomförs i syfte att uppskatta tidsförluster.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelseordföranden och generaldirektören C-E Norrbom och styrelseledamöterna A Pellijeff, K Sandberg, R Svensson och O Östrand. Vid ärendets slutliga handläggning har vidare närvarit Gösta Sander, kanslichef och Bengt Finnveden, byråchef. Föredragande har varit Bengt Finnveden.

CLAES-ERIC NORRBOM

Förteckning

över av regeringen hos riksdagen i prop. 1980/81: 25 begärda anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81

Statsutgifter*III. Utrikesdepartementet*

A 3 Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen, *reservationsanslag* 15 500 000

IV. Försvarsdepartementet

H 9 FN-styrkors verksamhet utomlands, *reservationsanslag* 54 500 000

H 10 Övervakningskontingenten i Korea, *reservationsanslag* 2 000 000

VI. Kommunikationsdepartementet

B 2 Drift av statliga vägar, *reservationsanslag* 45 000 000

B 3 Byggande av statliga vägar, *reservationsanslag* 135 000 000

B 5 Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator, *reservationsanslag* 52 000 000

B 10 Byggande av mellanriksvägen Kiruna–Narvik, *reservationsanslag* 45 900 000

VIII. Budgetdepartementet

F 15 Täckande av underskott hos statens institut för personaladministration och personalutbildning 1 642 000

IX. Utbildningsdepartementet

B 10 Bidrag till Svenska riksteatern, *reservationsanslag* 3 158 000

B 11 Bidrag till Operan och Dramatiska teatern, *reservationsanslag* 6 773 000

B 12 Rikskonsertverksamhet, *reservationsanslag* 3 078 000

B 48 Bidrag till vissa arkiv 1 750 000

D 53 Förvärv av aktier i Centrala Filmarkivet AB (CEFAB) 3 000 000

F 5 Vuxenstudiestöd m. m., *reservationsanslag* 59 229 000

H 2 Inredning och utrustning av lokaler vid högskoleenheterna m. m., *reservationsanslag* 60 000 000

X. Jordbruksdepartementet

H 18 Sanering av BT Kemis område i Teckomatorp, *reservationsanslag* 7 000 000

I 2 Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m., *reservationsanslag* 4 000 000

J 2 Bidrag vid förlust på grund av naturkatastrof m. m., *reservationsanslag* 8 000 000

J 5 Reglering av sjön Åsnen, *reservationsanslag* 1 450 000

	<i>XI. Handelsdepartementet</i>	
F 4	Industriella åtgärder, <i>reservationsanslag</i>	9 300 000
	<i>XIII. Bostadsdepartementet</i>	
D 7	Lantmäteriet: Statskapital	10 000 000
	<i>XIV. Industridepartementet</i>	
E 1	Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m.m., <i>reservationsanslag</i>	51 200 000
E 13	Ersättning för försenad idrifttagning av kärnreak- torer, <i>förslagsanslag</i>	1 000 000 000
F 23	Byggnadsarbeten för teknisk utveckling m.m., <i>reservationsanslag</i>	5 000 000
	<i>XV. Kommundepartementet</i>	
C 9	Bidrag till reparationsarbeten på de svenska ut- landsförsamlingarnas kyrkobyggnader, <i>reserva- tionsanslag</i>	200 000
D 5	Ersättningar med anledning av Almöbrons ras, <i>reservationsanslag</i>	25 000 000
	Summa statsutgifter	1 609 680 000

